

ЧОМУ ПОЛІТИКИ
МАНІПУЛЮЮТЬ
СОЦОПИТУВАННЯМИ **СТОР 14**

ЯК В УМОВАХ КРИЗИ
ВІДКРИТИ
ВЛАСНИЙ БІЗНЕС **СТОР 24**

5 ПРИЧИН КУПУВАТИ
І НЕ КУПУВАТИ
УКРАЇНСЬКЕ **СТОР 28**

Тиждень

український www.ut.net.ua

№ 30 (91), 24–30 ЛИПНЯ 2009 р.

АНТОЛОГІЯ
УКРАЇНСЬКОЇ
РОК-МУЗИКИ:
ПОСТПАНК
стор. 54

ДРУГА ХВИЛЯ КРИЗИ

накотиться на Україну
2010 року. Стор. 18

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

30 >

НОВІ ГОРИЗОНТИ З JAGUAR

X-Type 2.0L від 24 500 €*

X-Type 2.5L від 27 600 €*

X-Type 3.0L від 33 900 €*

JAGUAR

Jaguar X-TYPE піднімає Вас на новий рівень, де панує вишуканість. В автомобілях X-TYPE Ви знайдете фантастичну динаміку і чітку, вивірену керуваність, якими прославилася марка Jaguar.

* Пропозиція діє з 15 липня по 31 серпня 2009 року. Розрахунок проводиться в гривні по курсу НБУ на дату оплати. Ргуар. Ізо-тайп.

WINNER
Віннер Автомобілів

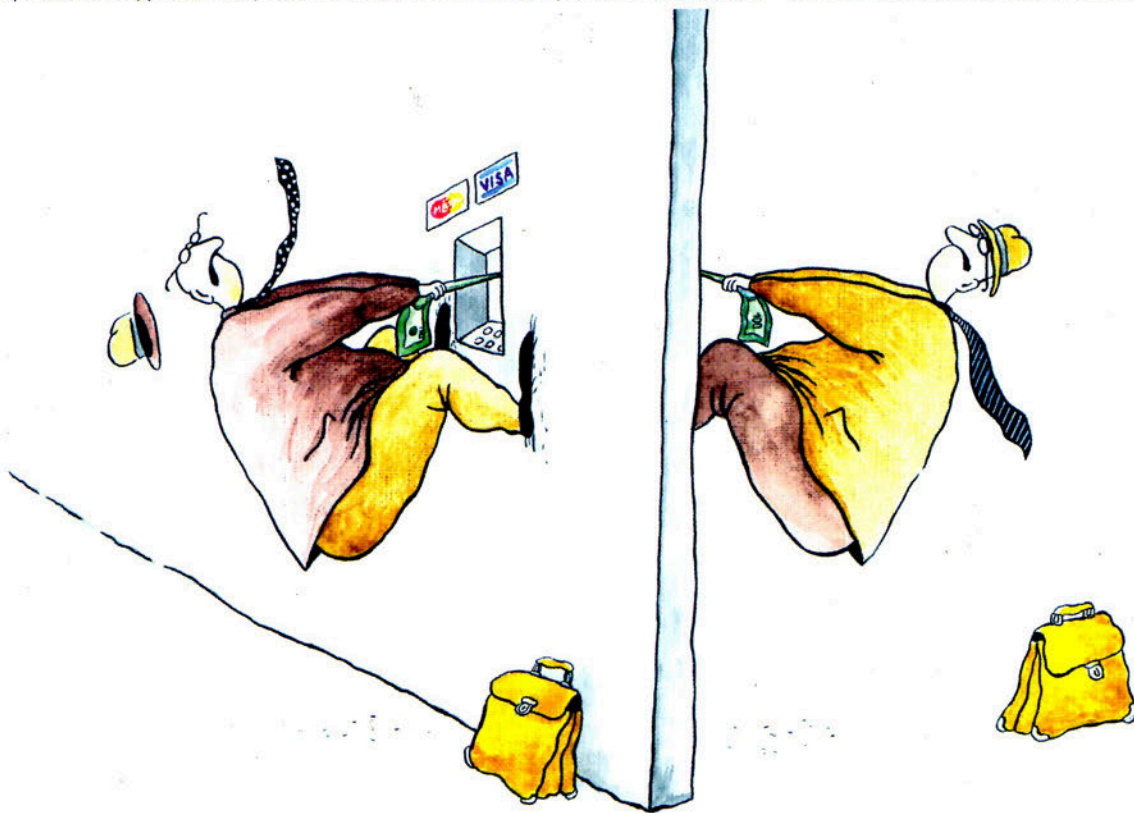
Пр-т Московський, 24д, Київ
Тел.: +380 (44) 499-99-94, факс: +380 (44) 496-45-83
E-mail: jaguar@winnerauto.ua, www.winnerauto.ua

Попри всю недовіру до банків, у країні є шалений попит принаймні на один їхній продукт – банківські скриньки. Орендувати індивідуальний

самі. Нехай доведуть, що їхні клієнти чогось для них варті. Малюнок Дмитра Скаженника.

сейф практично неможливо: дефіцит. Тобто ті, в кого ще є гроші, воліють тримати їх, боронь Боже, не на

депозити, а в броньованій панчолі. Банківську кризу не подолати рекламою відсотків. Відновити довіру до банків можуть тільки вони

Тижень

Засновник ЕСЕМ Медіа ГМБХ
Видавець ТОВ «Український Тижень»

Шеф-редактор Юрій Макаров

Головний редактор Сергій Литвиненко

Заступник головного редактора

Наталія Васютин

Редактори Анатолій Астаф'єв, Вікторія Герасимчук,
Дмитро Губенко, В'ячеслав Дарпіняць, Ігор Кручик,
Андрій Лаврик, Катерина Ліпа, Мар'яна Олійник,
Вікторія Поліненко

Журналісти Анна Бабинець, Жанна Безп'яччук,
Богдан Буткевич, Василь Васютин,
Інна Завгородня, Роман Кабаній,
Олександра Киричук, Валентина Кузик,
Наталія Петринська, Олена Чекач

Літературні редактори Олександр Григор'єв,
Лариса Мінченко

Контент-редактор сайта Таня Овчар

Генеральний директор Микола Шейко

Виконавчий директор Роман Чигрин

Фінансовий директор Андрій Решетник

Відповідальний секретар Віталій Столига

Арт-директор Андрій Єрмоленко

Дизайнери Юрій Довбах, Ганна Єрмакова,

Тимофій Молодчиков

Художник Павло Ніц

Більд-редакція Олександр Чекаменів, Валентина Бутенко

Фотограф Андрій Ломакін

Кольорокоректор Олена Шовкопляс

Коректори Марина Петрова, Ірина Павленко

Директор зі збуту Олександр Гриценко

Директор з реклами Світлана Єгорова,

(097) 962-55-42, e-mail: yes69@ut.net.ua

Відділ ПРОМО та PR Наталія Сап'ян

Відділ маркетингу Ганна Кашеїда

Голова редакційної ради Роман Цуприк

Свідцтво про державну реєстрацію

КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.

Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК»,

Київ, вул. Магнітогорська, 1

№ зам. 094956

Наклад 30 700

Адреса для листування

03067, Київ, а/с №2

E-mail: office@ut.net.ua

Телефон (044) 351 1300

Виходить щоп'ятниці

Розповсюджується

в роздрібній торгівлі

та за передплатою

Ціна договірна

Передплатний індекс 99319

МАТЕРІАЛИ, ПОЗНАЧЕНІ ЛІТЕРОЮ «Р», ПУБЛІКУЮТЬСЯ НА ПРАВАХ РЕКЛАМИ. РЕДАКЦІЯ ЗАЛИШАЄ ЗА СОБОЮ ПРАВО НА ЛІТРЕДАГУВАННЯ НАДІСЛАНИХ МАТЕРІАЛІВ БЕЗ УЗГОДЖЕННЯ З АВТОРОМ. РУКОПИСИ НЕ ПОВЕРТАЮТЬСЯ Й НЕ РЕЦЕНЗУЮТЬСЯ. ЗА ЗМІСТ РЕКЛАМНИХ МАТЕРІАЛІВ ТА ЛИСТІВ, НАДІСЛАНИХ ЧИТАЧАМИ, РЕДАКЦІЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕ НЕСЕ

Життя має сенс!

ПЕРЕДПЛАТИТЬ ТА ОТРИМУЙТЕ
ЩОП'ЯТНИЦІ
передплатний індекс – 99319

Епілог чи епітафія?

ЮРІЙ МАКАРОВ
шеф-редактор

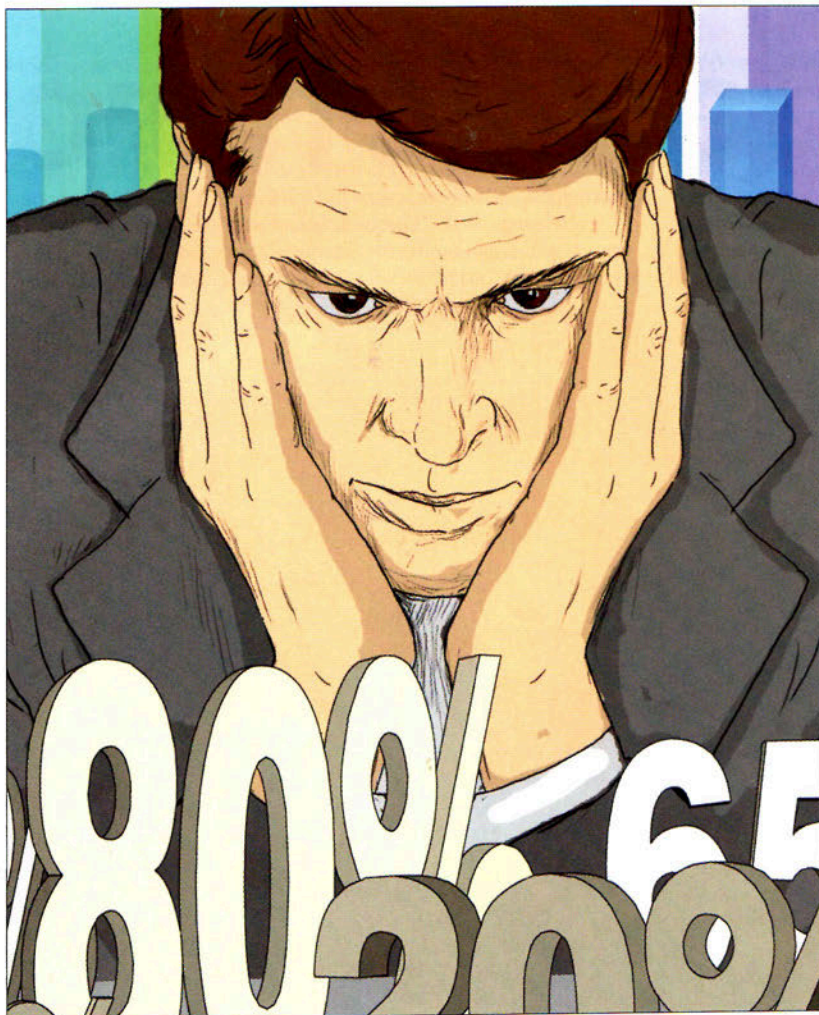
Все-таки спека та втома далися взнаки. Під завісу політичного сезону основні гравці розслабилися й надто наочно показали свої підходи, стратегії та звички, від демонстрації яких на холодну голову, можливо, утрималися б. Тобто все це ми вже бачили неодноразово, лише не в такій концентрації й не на такому тлі всезагальної апатії.

Я давно запитую себе: чи є в Регіонів зокрема і в українській політиці взагалі бодай хтось, хто в плануванні гучних акцій орієнтується на кінцевий результат, а не на схвальну реакцію начальства? Скажімо, навіщо було вже вп'яте за поточний рік блокувати парламент (я не про гасла, а виключно про політичну доцільність)? Невже бодай хтось вірив, що закон про прожитковий мінімум, який вони намагалися протиснути, – ні, не підвищить добробут населення, бо зростання зарплат відразу ж з'їсть інфляція – що він здобуде регіоналам репутацію послідовних захисників інтересів трудящих? Ну не вже не знайшлося жодної свіжої голови, щоби сказати вголос: хлопці, жодної відчутної електоральної переваги це нам не принесе, натомість учергове розмиватиме в очах виборців нашу легітимність як парламентської партії? Тим більше, що той виборець, схильний, за людською природою, рахувати гроші в чужій кишені, радше згадає про \$5 тис. депутатських відпускних, аніж про 50 грн. додатку до своєї пенсії. І тимчасове припинення парламентських канікул, якщо воно відбудеться, сприйматиме як чергове блюзнірство, аж ніяк не як захист його, виборця, інтересів.

Те, що нині діється в українській політиці, безперечно гідне називатися кризою, проте це не криза ідей. І не криза поколінь, себто брак нових облич, як стверджують політологи, що обслуговують кандидатів другого ешелону. Йдеться саме про системну кризу змістів, точніше, змісту політики в цілому. Від моменту здобуття незалежності й донині керівні еліти робили вигляд, що їхні дії спрямовані на впровадження чи пак консервацію певних проектів для держави й суспільства. Я ж, навпаки, маю нахабство стверджувати, що немає в нашій політиці ніяких проектів, окрім суто локальних. Їхньою метою може бути будівництво музею, а може – перерозподіл власності на облгази чи обленерго, не в цьому річ. Просто політики взагалі не мають на меті якихось системних змін у країні або, навпаки, прагнуть системного збереження нині чинної ситуації. Лідери роздають команди, функціонери роблять вигляд, що їх сумлінно виконують, проте всі вони (ну, може, за винятком лічених чи то ідеалістів, чи то тупаків) знають, що справжній сенс зусиль – це забезпечити конкретні інтереси конкретних дійових осіб: здебільшого бізнесових, хоча інколи й кар'єрних, які негайно сполучаються з бізнесовими. За влучним висловом моєї колеги Лариси Івшиної, українська політика – це система взаємозаліків. Ті ж невдахи, котрі в цю систему не включені, проїжджаючи повз високі паркани вздовж старої Обухівської траси, не відчують і не можуть відчувати нічого, крім ненависті до тих, хто ховається за цими парканами. До всіх разом: біло-

блакитних, помаранчевих, біло-червоних чи... кольору хакі.

Як ви гадаєте, скільки енергії довелося витратити, щоби довести замовникам кампанії Арсенія Яценюка ефективність використання саме такої кольорової гами? Мабуть, розробники демонстрували презентації в Power-Point'і – зі схемами, діаграмами та результатами опитування фокус-груп. Мовляв, хакі породжує асоціації з військом, із захистом, із рятівником. І жоден з оточення кандидата не припинив це войовниче шарлатанство. Та ні, не випадково досі ніхто не потурбувався пояснити, як саме збирається команда молодого лідера нас рятувати, хоча на білбордах місця не бракує. Припускаю, що відносно змістовна передвиборча програма є в усіх, хто тупцює на старті, інакше було б нетехнологічно. Але так само не є випадковістю, що наголос на ній не робить жодна політична сила, жоден умовно прохідний кандидат. Перевага віддається іміджу, формуванню простенького послання, яке вичерпується тим, що цей дядько (ця тітка) – хороший, а решта – погані. Звісно, спокусливо було б проголосити, наприклад: бандитам – тюрми. Або на вибір: повернути вклади «Ощадбанку», скасувати депутатську недоторканність, перейти на контрактну армію – хіба бракує тем? Законність, подолання корупції, прозорість бізнесу, особиста безпека, культурне тло... Та хто ж їм повірить? Очевидно, вони цього й не чекають, самі нікому не вірять. Це принаймні чесніше, ніж знову блокувати трибуну. До того ж, енергетично вигідніше. Бо ж літо, спека, відпустки...

МАЛЮНОК: АНДРІЙ ЕРМОЛЕНКО

14 **ГРА ЦИФРАМИ**
Про політичні маніпулювання даними соціологічних опитувань

ФОТО: АНДРІЙ ЛОМАКІН

30 **ОДЯГНУТИ ВІТЧИЗНЯНЕ**
У Києві один за одним відкриваються магазини, які намагаються продавати окрім товарів ще й гарний настрій

ФОТО: ПЕТРО МАРКІВ

58 **ДИВО ПОВСЯКДЕННЯ**
Тиждень дивувався сучасному церковному розпису

НА ЧАСІ

- 3 **КАРИКАТУРА ТИЖНЯ**
Малюнок Дмитра Скаженника
- 4 **ОСОБИСТА ДУМКА**
Юрія Макарова
- 6 **ФОТО ТИЖНЯ**
Поцестило
- 8 **ТЕНДЕНЦІЯ ТИЖНЯ**
Недовантаження американсько-українських відносин
- 12 **МІСІЇ ПАТРІАРХА КИРИЛА**
Оцінка Віктора Єленського

ВПРИТУЛ

- 18 **2010-Й ВАЛ**
Тиждень очікує другу хвилю економічної кризи наступного року
- 20 **КОНТРАБАНДА – ВПЕРЕД!**
Нелегальний промисел рятує українців від кризи й завеликих апетитів влади
- 24 **РИЗИКУЮТЬ І НЕ П'ЮТЬ**
В умовах кризи колишні наймані працівники дедалі частіше розпочинають власний бізнес
- 28 **НАШ НОМЕР 482**
Українці хочуть підтримати під час кризи вітчизняного виробника. Але це їм не завжди вдається
- 32 **ПІВРОКУ ДЛЯ СТРИБКА В ЄВРОПУ**
Чи скористається Україна сприятливою кон'юктурою всередині ЄС
- 34 **ЗМИТИ ТАВРО НЕЦІКАВОСТІ**
Юрій Кочубей про регіони, перспективні для економічної експансії України
- 36 **СТУРБОВАНІ ТРУБОЮ**
Європа успішно шукає альтернативних постачальників і транзитерів блакитного палива
- 40 **СВОБОДА ДЛЯ СВОЇХ**
Чому голландці переосмислюють межі толерантності

МИ

- 442 **ЗНАРЯДДА ЧЕСТІ**
Як захищали свою гідність українці в XVII–XVIII ст.
- 46 **САД-ПАЛАЦ**
Тиждень вивчав Бахчисарай

НАВІГАТОР

- 50 **ГАЛЮЦИНАЦІЯ НАЖИВО**
Тиждень побував у музеї орен айг, який називається – Амстердам
- 54 **ПАНК ПО-УКРАЇНСЬКИ**
Тиждень продовжує серію публікацій про вітчизняну рок-музику
- 62 **ВІДГУКИ**
Вистави, фільми, виставки, книжки, записи
- 64 **КУЛЬТУРНІ ПОДІЇ**
- 66 **КІЛЬКА СЛІВ**
ВІД ЖУРНАЛІСТІВ *ТИЖНЯ*

Перше українське пиво з 1715 року

Пощастило

Ізраїльський винищувач зазнав аварії в понеділок під час випробувального польоту на околицях колумбійського міста Картахена. За щасливим збігом обставин ніхто не постраждав, пілоти живі й неушкоджені, повідомляє інформаційний портал Ynet. Для пересічного читача в повідомленні чимало несподіванок: невже Ізраїль випускає власні військові літаки і що вони роблять у Латинській Америці? Виявляється, «Кфір» (івр. – левенятко), модифікація французького Mirage-IIIС з двигунами американської General Electric, перебуває на

озброєнні з 1976 року. Свого часу Ізраїль продав Колумбії партію цих винищувачів на суму \$150 млн, а тепер ізраїльська державна корпорація «Таасія авіріт» підписала контракт на їх модернізацію. Дилетанти можуть втішати себе тим, що винищувачі падають не лише у нашому Склилові (тільки без таких жажливих жертв), а фахівці згадувати, що колись українські виробники почувалися непогано на світовому ринку озброєнь.
Фото REUTERS

Недовантаження

Віце-президент США Джо Байден дав зрозуміти Україні, що перезавантажувати американсько-російські відносини наразі будуть без неї

Риторика й московські домовленості Барака Обами та кремлівського тандему Медведєв — Путін містять чимало алюзій на романтичну атмосферу 80-х у період відлиги: ті ж розмови про скорочення ядерного арсеналу, та ж готовність до співпраці економічної та навіть військової (!), ті ж балайки й самовари на перемовинах президентів. Російському тандему потрібна легітимізація статусу Росії як супердержави, Бараку Обамі — бучний зовнішньополітичний успіх. З-поміж усіх зовнішньополітичних тригерних точок Білого дому, а їх таки чимало — Пхеньян, Палестина, Тегеран, Ісламабад, Кабул —

Москва єдина, чію болючість принаймні позірною можна нейтралізувати в осяжному майбутньому. При цьому очевидно, що нова американська адміністрація не має жодних ілюзій щодо кремлівських порядків: корупція, імперський шовінізм, агресивність у ставленні до найближчих сусідів, що наважилися піти власним шляхом розвитку, — все це на поверхні, але не стоїть на заваді зближенню.

На тлі такого перезавантаження в американсько-українських відносинах доводиться констатувати недовантаження. На те є об'єктивна причина: жодних фундаментальних планів із

країною, зануреною в передвиборчий хаос, Америка будувати не має наміру. Але візит віце-президента Джо Байдена до Києва засвідчує, що Україну з рахунків не списано. Саме містер Джо, а не Хілларі Клінтон є речником ключових акцентів американської дипломатії. І, перебуваючи на печерських пагорбах, Байден пунктирно наголосив: Америка не приймає такого терміна, як «сфера впливу», й не намагається перезавантажувати відносини з Росією за рахунок України. Сьогоднішній Америці потрібні гнучкі й помірковані партнери в Києві. Політики, які не викликають роздратування в Кремлі однією своєю присутністю. За такої владної кон'юнктури США не потрібно буде робити складний вибір між підтримкою московських амбіцій і захистом українських інтересів. Президент, виходець із чинних кланово-олігархічних

П'ЯТЬ ОБЛИЧ

СЕРГІЙ БУКОВСЬКИЙ отримав приз

Стрічка «Живі» кінорежисера Сергія Буковського перемогла в номінації «Найкращий документальний фільм» на VI Єреванському міжнародному кінофестивалі «Золотий абрикос». 75-хвилинний фільм розповідає про Голодомор 1932-33 років. Буковський за свою кар'єру відзняв понад 50 документальних і телевізійних стрічок.

ОЛЕКСІЙ ПУКАЧ таки спіймався

Головний підозрюваний у викраденні й убивстві журналіста Георгія Гонгадзе потрапив до рук оперативників СБУ і слідчих Генпрокуратури. Екскерівник Департаменту пошуково-розшукової діяльності генерал Пукач, як виявилось, ховався не за межами країни, а на Житомирщині. Він вже «розколовся»: назвав замовників, імена яких не розголошуються.

БХУМІБОЛУ АДУЛЬЯДЕДЖУ помилував українку

Король Таїланду Бхуміболу Адудьядеджу амністували Вікторію Мамонтову, її звільнили з в'язниці. В 2000 році Мамонтову за зберігання наркотиків засудили до смертної кари, яку замінили на 33-річне ув'язнення. Раніше з проханням помилувати українку до короля звертався президент Віктор Ющенко.

ВІКТОР ЮЩЕНКО спустився з Говерли

Сходженням на найвищу вершину країни Говерлу розпочав президентську кампанію чинний керівник країни. На мітингу біля підніжжя гори Віктор Ющенко оголосив про рішення взяти участь у виборах. «А тепер, козаки й козачки, ходімо на Говерлу», — сказав перед сходженням президент, не зваживши на заклик гуцулів не вести за собою натовп.

ЛЕОНІД ЧЕРНОВЕЦЬКИЙ монополізував похорони

Відтепер ритуальні послуги в Києві мають право надавати лише комунальні підприємства. Таке рішення ухвалила Київміськрада. Раніше мер столиці Леонід Черновецький намагався зробити вхід на цвинтарі платним.

структур, договороспроможний на російському напрямку, — ось найзручніший київський співрозмовник у добу активного американсько-російського перезавантаження. Глибинне оновлення стратегічного партнерства України та США стане можливими лише з якісною зміною політичних еліт в Україні. В найближчі п'ять років цього не передбачається. Саме зміна еліт плюс енергетика — два фронти боротьби за майбутнє України. Не випадково США за різних адміністрацій нам невтомно вказували на прямий зв'язок між енергетичною безпекою та інтеграцією в цивілізований світ. Найнагальніше завдання України на найближчі п'ять років на американському напрямку — залучити більше інвесторів із США до модернізації ГТС. Ось так відносини дозавантажуються.

Жанна Безп'ятчук

ЦИФРА ТИЖНЯ

454,9
млн грн

адміністративних штрафів за порушення ПДР надійшло до державного бюджету станом на 22 липня з початку року, повідомляє Держказначейство. Санкції на суму близько 0,5 млрд грн, які виписали працівники ДАІ, досі залишаються неоплаченими або оскаржуються в судах.

250 тис.

абонентів недорахувався оператор стільникового зв'язку «Київстар» унаслідок перегляду методології фіксування кількості активних користувачів. У компанії більше не зараховують до абонентів тих, хто протягом останніх трьох місяців не здійснював і не отримував дзвінків у мережі.

на **15** тис. грн.

ковбаси з'їли менше ніж за добу двоє 18-річних одеситів. Принаймні так вони стверджували міліціонерам, які затримали хлопців за крадіжку ковбасних виробів із магазину. Навіть якщо це була ковбаса по 67 грн/кг (яку нібито заповував для війська экс-міністр оборони Єхануров), то ненажери спожили майже 240 кг.

ФОТО: UNIAN, АНДРІЙ ПОМАХІН

ІНДЕКСИ

Гривню перерахували у бургерах

Якби курси валют прив'язували до вартості швидкої їжі, долар коштував би 3,92 грн

ГРАФІК: ПАВЛО НІЦ

Журнал The Economist традиційно оприлюднив нові вимірювання індексу бігмаку, що є альтернативним способом визначення паритету купівельної спроможності: купівельна спроможність певної суми на одному ринку має бути рівною купівельній спроможності цієї самої суми на ринку іншої країни, якщо її перевести за поточним обмінним курсом в долар. The Economist замість традиційного споживацького кошика за певну суму бере вартість бігмаку в ресторанах McDonald's у різних країнах. Автори дослідження вважають, що індекс бігмаку — це найкращий спосіб визначити невідповідність вартості валют у країнах зі схожим рівнем життя.

Майже з великим гербом

Кабінет Міністрів затвердив проект великого державного герба. Якщо за відповідний закон проголосуватимуть дві третини Верховної Ради, Україна нарешті отримає головний державний символ. Центральним елементом герба є золотий тризуб на синьому щиті, який тримає золотий лев та запорізький козак, знизу – золота пшениця з калиною, а вінчас композицію корона – символ княжої влади Київської Русі. Автори обраного урядом проекту отримають премію в розмірі 12 тис. грн. Це на 3 тис. грн менше, ніж зарплата народного депутата.

Закликають не платити

Не сплачувати житлово-комунальні послуги за підвищеними тарифами закликав киян міністр ЖКГ Олексій Кучеренко. «Беру на себе сміливість закликати киян не платити за утримання житла за новими тарифами», – заявив урядовець. Житлово-комунальні

послуги подорожчали для киян на 45%, але відповідне рішення мерії постановою уряду призупинене.

До НАТО далеко

Україна та Грузія не стануть членами НАТО в осяжному майбутньому через їх політичну нестабільність – вважає генсек Альянсу Яап де Хооп Схеффер.

Напередодні заяви The Wall Street Journal опублікувала інтерв'ю з президентом Грузії, в якому той нібито визнав безперспективність грузинських поривань до блоку.

Генерал загинув у психлікарні

Наклав на себе руки генерал-майор СБУ

H1N1 подовжить канікули

Всесвітня організація охорони здоров'я через поширення свинячого грипу готується зірвати навчальний процес у всьому світі. Якщо епідемія нового вірусу H1N1 поширюватиметься швидше, ніж тепер, ВООЗ запропонує всім країнам відкласти початок нового навчального року в школах. Росія вже заявила про готовність підтримати цей план і не відкривати школи у вересні. В Україні поки що зареєстровано лише один випадок захворювання на H1N1. За даними ВООЗ, у світі від нового вірусу померли 700 осіб. Щодня на свинячий грип на планеті захворює 2 тис. людей.

Ярослав Савчин, повідомляє столична преса. За версією ЗМІ, він пошкодив собі шийну артерію й помер під час спроби викинутися з вікна психіатричної клініки імені Павлова, куди потрапив після невдалої спроби суїциду. В СБУ заявляють, що Савчин помер від хвороби серця.

Жертви обходяться дорого

Унаслідок зволікання зі зведенням Меморіалу пам'яті жертв Голодоморів витрачено у п'ятеро більше бюджетних коштів, ніж було заплановано. Аудитори Рахункової палати підрахували, що неефективно використано понад 128 млн грн, або 96% вартості проекту. Натомість починає руйнуватися споруджений у грудні минулого року в Києві пам'ятник Героїю Гонгадзе та загиним журналістам. Столична влада своє небажання опікуватися монументом аргументує тим, що акта його прийому в експлуатацію так і не було підписано.

Наших побачили в небі Афгану

Британське Міністерство оборони використовує в Афганістані для перевезення вантажів і військовослужбовців гелікоптери радянського виробництва Mi-8 і Mi-26, які пілотують контра-

контрактики, зокрема й з України. Така інформація з'явилася у британських ЗМІ після того, як у південній афганській провінції Хелманд таліби збили гелікоптер Mi-26, на борту якого, крім молдовських пілотів, перебували українці, котрі супроводжували вантаж. Стверджується, що до послуг наших пілотів вдаються навіть британські спецпризначенці.

Прогули і покарання

Народних депутатів, що прогулюють засідання Верховної Ради, хочуть карати гривнею

Парламентарів за ухиляння від законотворчої роботи збираються штрафувати. Проект відповідної постанови зареєстровано у Верховній Раді. Окрім того, документ передбачає створити Службу парламентських приставів, які розблокуватимуть трибуну та виводитимуть галасливих депутатів із сесійної зали.

**ПРОПУСК
(БЕЗ ПОВАЖНОЇ ПРИЧИНИ)
ПЛЕНАРНИХ ЗАСІДАНЬ:**

ПРОПУЩЕНО	УТРИМАНО
більше 30%	25%
50%	50%
70%	100%

Середня зарплата депутата
(з преміями і надбавками) – до 15 тис. грн

НЕ БРАЛИ УЧАСТІ В БІЛЬШОСТІ ЗАСІДАНЬ ОСТАННЬОЇ СЕСІЇ*

Рінат АХМЕТОВ
(Партія регіонів)

Ігор ГУМЕНЮК
(Партія регіонів)

Олександр ДАРДА
(Партія регіонів)

Давид ЖВАНІЯ
(НУ-НС)

Сергій КИМ
(Партія регіонів)

Олександр ЛЕЩИНСЬКИЙ
(Партія регіонів)

Володимир МАЛЬЦЕВ
(Партія регіонів)

Сергій МОМОТ
(Партія регіонів)

Антон ПРИГОДСЬКИЙ
(Партія регіонів)

* пропустили понад 60 засідань за даними заступника голови ВР М.Томенка

ГРАВКА: ГАВЛО НІЦ

Скасовано таємницю листування

Органи МВС, ФСБ та прокуратури Росії матимуть доступ до письмової кореспонденції згідно з наказом Міністерства зв'язку та масових комунікацій РФ. Тепер за запитом уповноваженого органу поштової служби повинні

забезпечити останньому доступ до поштових листів та бандеролей, а також надати інформацію про надані громадянам послуги зв'язку.

Пива менше наливатимуть

В Україні обмежать продаж пива, законодавчо зарахувавши цей напій до алкогольних. Відповідним

законом парламентарі хочуть побороти підлітковий алкоголізм та зберегти генофонд нації. А в Малайзії через пиво постраждала сінгапурська модель Картіка Сарі Деві Шукарно. Шаріатський суд засудив її до штрафу та побиття різками за випитий келих пінного напою.

Пільговики окупували виші

Українські виші та студенти скаржаться в Міністерство освіти на велику кількість пільговиків, які мають право позаконкурсного вступу до ВНЗ. Зокрема, на 2481 бюджетне місце в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка претендують 852 пільговики. У зв'язку з цим університет звертається до Міносвіти з проханням збільшити держзамовлення на деякі спеціальності на 100%. За інформацією мережі «ОПОРА», що контролює вступну кампанію, така ситуація склалася на престижних факультетах ін-

ших вишів. Раніше в інтерв'ю **Тижню** міністр освіти Іван Вакарчук заявляв, що проблема пільговиків є надуманою і що торік міністерство вирішило її за допомогою 1% додаткових бюджетних місць. Збільшення держзамовлення на 100% буде серйозною проблемою для кризового бюджету. Крім того, тепер удвічі зросла кількість охочих оскаржити результати ЗНО. Подано 5834 апеляційні заяви щодо результатів чи процедури тестування, тоді як торік таких заяв було 2820.

ЦИТАТИ ТИЖНЯ

2,654 млн грн виділив уряд на передплату газети «Урядовий кур'єр» для сільських і селищних рад. Останнім часом це видання приділяє найбільше уваги висвітленню діяльності Юлії Тимошенко, та прем'єр любить його не лише за це:

«В «Урядовому кур'єрі» не прочитаєш світських новин, як, власне, у «Глянці» годі розраховувати на офіціоз»

Коли Віктора Януковича, лідера Партії регіонів і власника розкішного маєтку в Межигір'ї під Києвом, запитали, чи торкнулася його криза, кандидат у президенти зізнався в патологічному аскетизмі:

«Я і моя родина, ми ніколи, як кажуть, не барствували, ми їли просту їжу, ніколи не мали якихось таких... ну, не жирували»

Ірена Кільчицька, заступник київського міського голови, за її власним зізнанням, веде майже кінематографічний спосіб життя:

«У мене, звісно, є бойфренд. Це батько моєї дитини. Так як я вже не дівчинка, то боєм цього френда вже складно назвати, скоріше – це менфренд. Він француз і схожий на Бреда Піта»

ОЦІНКА

МІСІЇ патріарха Кирила

Новий предстоятель Руської Православної церкви вперше відвідає Україну

АВТОР: Віктор Єленський

Через майже півроку після інtronізації 16-го предстоятеля найчисельнішої Православної церкви світу ми знаємо про патріарха Кирила не набагато більше, ніж тоді, коли він зійшов на престол. Безперечно, всебічно обдарований і більш яскравий, ніж будь-хто до нього в осяжній минувшині; поза сумнівом, темпераментний і владний; майже напевно, з глобальними планами, контури яких, однак, ще тільки проглядаються...

Йому вдалося триумфально обертися – суперники і скептики присоромлені, здійснити приголомшливу для тих, хто звик до неквапливості попередника, реформу управління Церквою, відновити переговори зі скликання Великого Всеправославного Собору, замиритися з першим за честю у православному світі Константинопольським патріархом і, зрештою, стати одним із головних ньюзмейкерів пострадянського простору. Патріарх запроваджує жорстку владну вертикаль, «керовану соборність», і його одразу починають порівнювати з Путіним. Обидва євразійці, обидва вважають розпад імперії (байдуже, як вона тоді називалася) трагедією, обидва з підозрою ставляться до демократії й обидва протиставляють Росію Заходу. Але Путін-президент волів бачити Церкву активнішою на міжнародній арені, ніж на внутрішній. Її активність у «згуртуванні співвітчизників за кордоном» й «опікуванні православними народами» йому подобалася значно більше, ніж перспектива запровадження «Основ православної куль-

тури» у російських школах. А ось президент Медведев одразу ж дав зрозуміти: те, що добре для Церкви, добре і для Росії. Власне, Руська церква, очолена патріархом Кирилом, зовсім не в останню чергу стала такою, якою вона є, завдяки митрополитові Кирилу. Всесвітні народні російські собори, на яких гостювали українські комуністи; соціальна доктрина церкви, де ідеалом державного устрою оголошувалася монархія; мобілізація МВС, ФСБ, МЗС та менш впливових міністерств для захисту церковних інтересів, спроби встановлення візантійської симфонії і залучення коштів різного походження – усе це й багато іншого пов'язане з іменем тодішнього митрополита Смоленського і Калінінградського.

Ставши патріархом, Кирило хоче уцерковити Росію, сама Церква «заточується», як кажуть її функціонери, на місію. За патріаршим задумом, вона має бути всюдиприсутньою – від Думи до рокерських фестивалів, від органів місцевого самоврядування до курортів Анталії. Інколи це сприймається як справжній прорив (як під час зустрічі патріарха з пітерською молоддю), часом як несмак і блюзнірство (як під час визивно антиукраїнського байкерського шоу в Севастополі, де напівроздягнуті панянки під православними корогвами просвітлювали «місто руської слави»).

Патріарх цілком щирий, коли говорить, що його український візит пастирський, а отже, місійний. Між тим із виступів і заяв владики Кирила випли-

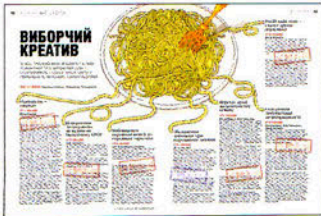
ває, що місія Руської церкви – це не тільки свідчення про Бога, а й зміцнення «російської цивілізації». Поєднати ці дві місії складніше, ніж здається. Бо в тому вигляді, у якому конструюють концепцію такої цивілізації близькі до патріарха теоретики, вона послідовно відкидає права людини та демократію, толерантність і навіть парламентський устрій. (Про те, що всередині цієї цивілізації Україна розрізняється щонайбільше як географічна, а не державно-політична одиниця, наразі просто не згадуватимемо). Якою мірою це суголосне християнству як релігії свободи? Як поєднати це з повагою до людської гідності, визнанням невідчуженості людських прав, які буквально струменять в Ісусовому вченні? По суті, Руська церква лишилася чи не останньою з великих християнських церков, які плекають антидемократичну соціальну доктрину. В Українській православної церкві, яка зустрінатиме свого першоієрарха, є чимало священників та мирян, які вірять і знають, що православ'я – це не антиамериканізм і взагалі не анти-. І що, наприклад, Майдан – це не «зрешисована західними колами масовка», як заявив один із найближчих патріарших соратників. Зрештою, в Україні служать безліч вихованців владики Кирила, які можуть пригадати своєму авва те, чого той напевно вчив їх у Ленінградських духовних школах. Хоча б те, що єдність православних – у спільному причасті, а не у встановленні відносин васалітету-сюзеренітету між православними народами.

Ворон
Кияни! Тримайтеся!
Не втрачайте глузд!
Бо Черновецький
місця в дурдомі про-
давати почне. Де-
шевше його пере-
жити. Скільки там
середня тривалість
життя чоловіка?:)

Наталія

От у тому то й річ, що українське — не лише київське, все українське — суспільство перебуває в неадекватному стані. Може, це постгіпнотичний синдром? Не знаю. Але те, що ми обираємо таких людей, як Черновецький, Тимошенко чи Янукович, свідчить про глибоку моральну хворобу суспільства, яка називається браком здорового глузду, помноженим на тотальний страх.

Роман В.

Доки такі перевірені часом люди, як наші три основні кандидати, йдуть на вибори, то в Україні нема ніяких проблем, крім тієї, що саме ці кандидати йдуть у президенти. Здається, що це змагання PR-щиків, спічрайтерів, телевізійників, писак-ідеологів, гримерів та фотографів за найкраще ампула свого патрона.

Baselio

А я голосуватиму за Тягнибока — він свою програму виконує в міру можливостей. І головне: він послідовний, на відміну від тих, хто зараз при владі!

Наталія

Baselio, один «тому що послідовний» у нас уже був. І де всі його обіцянки? Особливо цікава про російську мову. Ні, я проти надання їй статусу державної. Цікавий той факт, що вже 15 років населення Півдня і

Сходу кормлять цією обіцяною, а вони досі вірять. Ну невже так важко вивчити українську? А загалом політики напередодні виборів обіцяють багато чого в принципі нездійсненого (наприклад, «бандитам — тюрми» чи про ту ж таки російську мову). Вони обіцяють те, що хоче чути народ. Тільки народ чомусь не розуміє, що всі ці обіцянки нічого не варті. А той політик, який наважиться навести порядок у країні стане політичним самогубцем. Тому що це потребуватиме зовсім непопулярних заходів.

Роман В.

«Правоохоронці з'ясували, що в онкодиспансері незаконно брали плату за лікування та медикаменти». Невже наші правоохоронці такі наївні? В моєму місті, у жодній лікарні, якщо не заплатив окремо, крім зламаного градусника нічого не матимеш. Замість розслідування, опитали б хворих і відзначили їх «за успішно здійснені оперативні заходи з документування злочинної діяльності окремих посадових осіб».

ІжаК

Лікарі гроші, кажете, беруть? А коли наша держава зроби́ть так, щоб вони мали гідну оплату праці? Хіба варто вчитись 6-8 років, нести потім відповідальність за життя і здоров'я кожного свого хворого, і отримувати за це просто смішну заробітну платню? Охорона здоров'я — та галузь, яка ілюструє повну неспроможність нашої держави щось робити. Справжні злочинці — це ті люди, які довели охорону здоров'я до такого становища, від якого стає страшно, соромно та сумно.

Роман В.

Іжаку.
Плата, може, й смішна. Та чи бачив ти, скільки лі-

карям «дарують»? Щоб твоя дружина спокійно народила, одразу треба десь біля 3000 грн. Це лікарю. Мало? А бідують молоді лікарі (бо платять більше тим, хто працює довше) та медсестри. Сходи, полікуйся (це не образа) та бери калькулятор. Умерти — дешево.

КГ
Європейців слово «націоналізм» настільки лякає, що до європарламенту за них проголосували більше, ніж за деяких демократів...

СВ

«Хто піде в бій? Боївки УНА-УНСО? Проти кого і як воювати? Проти російського ядерного арсеналу готими руками?» Так, «манерному» хлопчику із стильно підстриженою рослинністю на обличчі звичайно невтямки, хто може покинути насиджене місце, щоб згнати в окопі за якусь незрозумілу «ідею» — це ж нелогічно. Змушений тебе розчарувати. Коли «гримне» (так, саме «коли», а не «якщо», бо тільки сліпий не бачить, у якому напрямку розвиваються події), буде кому взяти до рук зброю.

Вова Хортицький

Любой идейный националист (не воин, не солдат, защищавший свою местность) в сути своей обыкновенный «злыдень». Попав во власть, «хапает» безконтрольно. Пример: бывший «нафтогазовец» Івченко, или, к примеру, руководитель с пятью детьми. И хлпнув — вливаются в ряды ПР. Да и на рожи посмотрите, лопаются от переедания, а глаза шизофренников. Русские раскатоют их как блины — в одном бою, одним танком. Автомат Калашникова Андрюше — и на границу Сумской области защищать Украину. Да и национализм ли на Галичине? «Вони й за Польщі файно жили». Пока тут хуторян и труженников морили интернационалисты. Так что не им учить нас любить Украину.

Микола

«Європейців слово «націоналізм» лякає тепер не менше, ніж закростеніх від читання радянських гумористичних журналів бабусь». І не тільки європейців. Лякало і лякає українців. Через це й голосували за різних націонал-демократів, лібералів, культурних, толерантних, які боялися ворога назвати ворогом, щоб, бува, не образити його. А вони нам Україну програли й продали.

Найбільш дискусійні матеріали №29(90), 17-23 липня 2009 р.

«Воля, або смерть?» Авторська колонка Романа Кабачія про український націоналізм
Виборчий креатив
Про невиконані обіцянки політиків

Міністр українізації
Інтерв'ю з міністром освіти Іваном Вакарчуком про тестування, корупцію та інші освітянські проблеми
Злочинні дослідження
Розслідування **Тижня**: як луганські онкологи випробували несертифіковані ліки на хворих і брали за це з них гроші
Хто нам психіатр?
Авторська колонка Юрія Макарова про особливості столичного господарювання

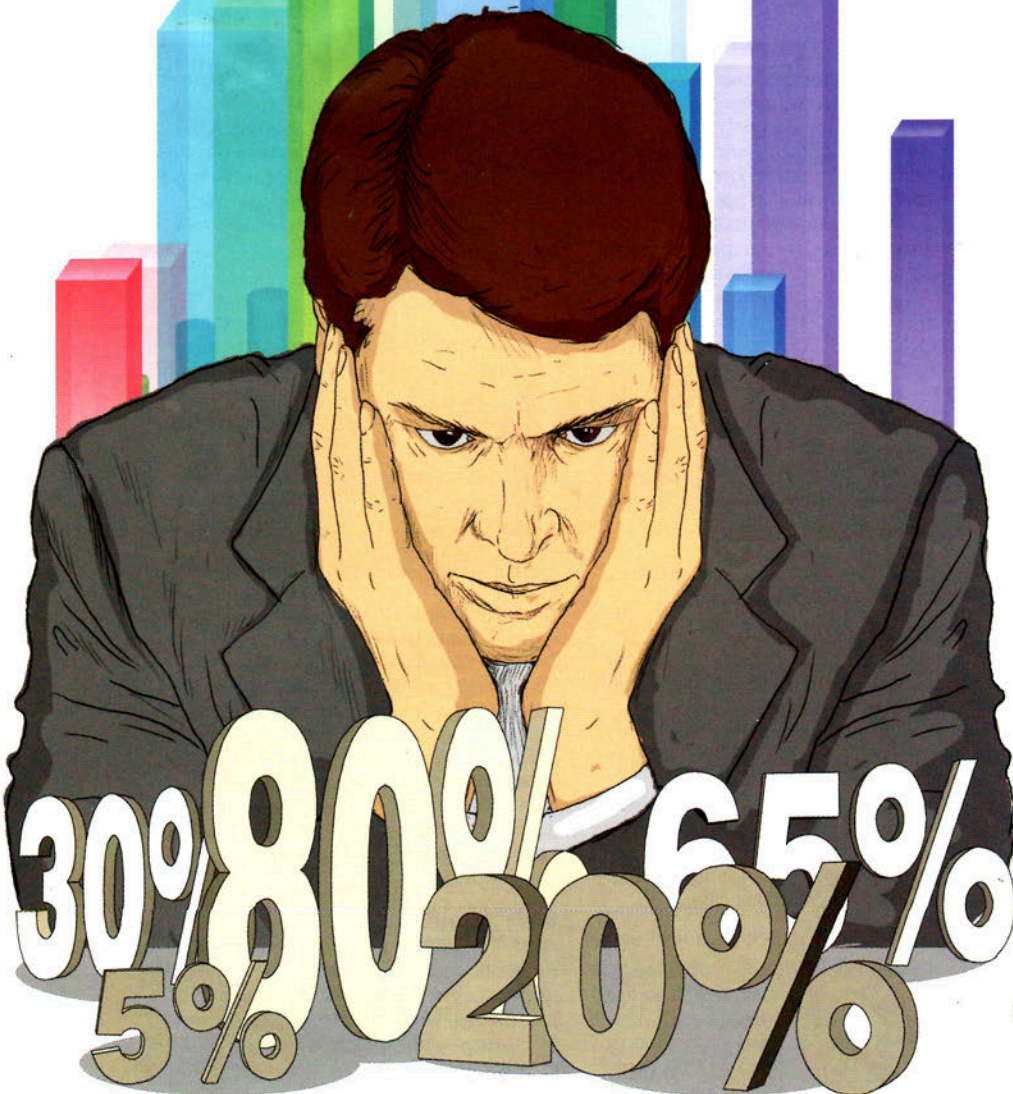
Оцінювання матеріалів проводилося за кількістю коментарів на сайті www.ut.net.ua та відгуків, які надійшли на адресу редакції

Орфографія дописувачів зберігається

ГРА

АВТОР: Наталія Гейчук

Маніпулювання даними соціологічних опитувань з метою вплинути на результат виборів стане невід'ємною складовою майбутньої президентської кампанії

ЧУЖИЙ ДОСВІД

«Іншого покарання, крім втрати ринку, думаю, не треба...»

Чому польських соціологів не звинувачують у продажності, **Тижню** розповіла доктор соціології, науковий співробітник Інституту соціології Варшавського університету Йоанна Конечна-Саламатін

Чи з'являються в Польщі напередодні виборів віртуальні соціологічні служби, що оприлюднюють дані опитувань, які ніколи не проводилися?

– Слід розрізняти соціологічні інституції, які досліджують суспільні процеси, і фірми, що вивчають громадську думку. Соціологи дуже рідко безпосе-

редньо проводять опитування. Що стосується фірм, які здійснюють опитування, то мені складно пригадати, коли востаннє у польському публічному просторі з'явилися такі віртуальні установи. Якщо й трапляється, то рідко. Зокрема, відомі дві ситуації, що мали місце під час виборчої кампанії до Сейму в 1993 році. У першому

випадку знаний політик заявив, що його партія має «суперрезультати опитувань», але не може їх оприлюднити, бо на той час уже тривала так звана передвиборча тиша. Другий випадок був серйознішим, оскільки вигадані результати опитування оголосила на телебаченні людина з науковим ступенем.

ЦИФРАМИ

Знаближенням виборів традиційно активізуються соціологічні служби. Оприлюднити результати досліджень громадської думки поспішають не тільки знані та поважні організації, а й велика кількість інституцій-одноденок. Маніпулювання соціологічними даними з метою вплинути на результат волевиявлення стали поширеною виборчою технологією.

Нинішня кампанія не стане винятком — за півроку до президентських виборів битву на соціологічному полі вже розпочато. Перші сигнали тривоги пролунали з табору БЮТ: Андрій Кожемякін повідомив про наближення епідемії фальшивої соціології. Нібито десяток соціологічних центрів отримали від «прямого ворога уряду» Дмитра Фірташа замовлення на оприлюднення заниже-

них рейтингів Юлії Тимошенко. Можливо, після провалу створення широкої коаліції білосердечні з острахом очікували результатів соціологічних опитувань і вирішили діяти на випередження. Проте здійснений ними галас виявився марним — оприлюднені за день після заяви Кожемякіна результати опитувань за свідчили, що всі основні претенденти на президентську посаду залишилися при своїх рейтингах. Хоча реакція виборців на спробу створення «ширки», а заодно й на результати боротьби уряду з кризою буде зрозумілою лише на початку серпня, зважаючи на ефект мультиплікації, розтягнення в часі процесу зміни громадської думки.

Без закритих соціопитувань не обходиться жодна поважна політична сила, усі вони не гребують можливістю на власний розсуд скориста-

тися оприлюдненими рейтингами, а то й просто замовити собі «красивий» відсоток. На президентських виборах-2004 результати екзит-полів фактично привели до третього туру, на парламентських виборах 2006 і 2007 років за допомогою соціологів політичні лідери намагалися жорстко обмежити коло охочих посісти депутатські крісла, закликаючи громадян не голосувати за аутсайдерів перегонів. Останні ж за участю соціологів переконували виборців, що їхня політична сила без проблем долає 3-відсотковий бар'єр, а отже, лояльний електорат може сміливо голосувати за них, не боячись втратити голос. На президентських виборах замовне штучне заниження рейтингу одного з кандидатів, який входить до трійки лідерів, дає шанс на вихід у другий тур його безпосередньому конкурентові, чий справжній рейтинг є непрохід- ▶

Прогнози соціологів щодо підсумків виборів часто відрізняються від результатів голосування? Як вони це пояснюють?

— Час від часу в пресі ведуться більш-менш серйозні дискусії щодо того, чому на Заході Європи і в США вдається точніше спрогнозувати результати виборів, ніж у нас. Є дуже багато пояснень, які зводяться переважно до методології та технології проведення опитування. Проблеми методологічного характеру — це передусім відмови взяти участь в опитуванні, які не є випадковими, тому їх потрібно враховувати. Люди, які відмовляються відповісти на запитання, голосують, і потрібно екстраполювати їхню думку, інакше втрачається ре-

презентативність вибірки, а зробити це непросто.

Які джерела фінансування мають соціологічні інституції?

— Власне соціологічні інституції, тобто університети, наукові установи, здебільшого фінансуються з державного бюджету. Фірми, які проводять опитування, — це приватні підприємства.

У продажності спеціалістів з опитувань не звинувачують?

— Було б дивно, адже всі партії вдаються до послуг тих самих фірм, а їх не так вже й багато. Ринок опитувань у Польщі досить стабільний: є кілька відомих фірм, спроможних компетентно провести вельми широкий спектр опитувань. І саме вони зазвичай займаються по-

літичними опитуваннями, які публікуються.

На цьому ринку одна фірма має спеціальний статус. Це Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS — Центр вивчення суспільної думки), заснований державою ще в комуністичні часи, здається, 1982 року. Тепер він має статус незалежної фундації. До складу Ради CBOS входять фахівці з семи академічних установ Польщі, а також представники сейму і сенату (нижчої і вищої палат парламенту), прем'єр-міністра і глави держави. CBOS щомісяця проводить громадським коштом опитування під назвою «Актуальні питання й події», результати яких публікує на своєму сайті. Файли з даними за деякий час стають доступні всім зацікавленим безплатно або за

невеликі гроші. Крім того, CBOS провадить звичайну комерційну діяльність.

Чи передбачене законом покарання за оприлюднення недостовірних результатів?

— Іншого покарання, крім втрати ринку, думаю, не треба. Ви звернулися б до фірми, яка надає недостовірну інформацію? У Польщі діють організації на зразок ESOMAR, що об'єднують спеціалістів у галузі опитувань і видають різні сертифікати якості, що цінуються на ринку.

Звісно, завжди можна звернутися до суду, якщо хтось вважає, що його якимось чином образили, опублікувавши результати опитування, але таких випадків не пригадую.

ним... Після закінчення виборчих баталій деякі соціологічні служби зникають з інформаційного простору, щоб знову виринути на початку наступних. У період затишшя працюють лише три-чотири інституції, які досліджують ставлення громадськості не лише до політичних, а й до суспільно значущих проблем. Їх, власне, й слід вважати професіоналами...

Звинувачення соціологів у продажності та зомбуванні виборців, що вже стали звичними, на жаль, не є безпідставними. Останнім часом в Україні не було виборів, які не супроводжувалися б численними соціологічними скандалами і незрозумілими розбіжностями результатів виборів із даними, представленими напередодні дослідниками громадської думки. Плутанин пояснення феномену розбіжностей показників чи то несподіваним ривком кандидата в останні тижні кампанії, коли оприлюднення соціологічних даних забо-

ронене законом, чи озвученням учасником перегонів надзвичайно привабливого гасла, чи появою вбивчого компромату зазвичай не переконують. А покарання за оприлюднення взятих зі стелі цифр та довільне їх трактування не передбачене. Тому й виникає час від часу ефект соціологічного дежавю.

У європейських країнах такі фокуси соціологів зазвичай є поодинокими. Там соціологічні дослідження здебільшого замовляють засоби масової інформації, а розвинений ринок із надання цих послуг змушує західних фахівців берегти свою репутацію. Хоча вони теж не безгрішні. Їм, як правило, закидають обрання неправильної методики, небажання її вдосконалювати відповідно до сучасних умов і піддають сумніву репрезентативність вибірки. Проте довіра до соціологічних інституцій і попит на їхні послуги від цього не знижуються. ■

СВОЯ СОРОЧКА

На прихильність яких соціологічних служб можуть розраховувати претенденти на президентство

Віктор Янукович

Центр соціальних досліджень «Софія», Reserch & Branding Group, «ФОМ Україна», Ukrainian Sociology Servis

Юлія Тимошенко

Соціологічна служба «Український барометр», Центр політичних досліджень та конфліктології, Центр соціологічних та політологічних досліджень «Соціовимір», Дослідницький центр «Імідж Контроль»

Арсеній Яценюк

Reserch & Branding Group, Фонд соціальних стратегій

Віктор Ющенко

Національний інститут стратегічних досліджень

Політична «молодь» Сергій Тігіпко та Інна Богословська, а також досвідчений і дуже

потрібний країні Володимир Литвин можуть сподіватися на пристойні рейтинги від Київського інституту проблем управління імені Горшеніна, Reserch & Branding Group, Все-

української соціологічної служби

Винахідливі соціологи

Перехід кількості в якість. Дослідницький центр «Імідж Контроль», що з'явився наприкінці 2001 року, одразу вразив масштабами роботи. Для з'ясування електоральних симпатій громадян працівники центру опитали, за їхнім твердженням, 20 тис. осіб по всій країні, чим неабияк здивували відомі соціологічні структури. Адже це не лише складно технологічно, а й дорого. За підрахунками експертів, таке дослідження на той час мало коштувати щонайменше \$100 тис. Тим більше великі гроші заплатили новій, нікому не відомій фірмі. Авторитетні соціологи проводять опитування на вибірці 1200–2000 респондентів і вважають її досить репрезентативною. Проте «Імідж Контроль» від виборів до виборів залиша-

ється вірним обраній методіці й закликає довіряти саме його результатам, мовляв, завдяки великій кількості опитаних нібито претендує на більшу об'єктивність.

Соціологічна рулетка.

Центр соціологічних та політологічних досліджень «Соціовимір» був єдиним, хто у 2002 році прогнозував проходження БЮТ до Верховної Ради. І вже на наступних парламентських виборах за багаторічну співпрацю з БЮТ та віру в її лідера керівник центру Володимир Полохал був нагороджений депутатським значком. А ось керівникові Центру досліджень проблем громадянського суспільства Віталію Куликові не пощастило. У 2007 році йому не вдалося потрапити до парламенту за списками КПУ, з якою Кулик намагався співпрацювати як політтехнолог

і «прибічник лівих ідей»: делегати партійного з'їзду викреслили його прізвище з проєкту списку, де воно стояло під прохідним 22-м номером.

Лебедина вірність. Напередодні парламентських виборів 2002 року розпорядженням Кабміну було створено Всеукраїнську соціологічну службу. Замовниками її послуг мали стати органи виконавчої влади, на що в державному бюджеті було передбачено відповідні кошти. Служба впродовж півроку запевняла громадськість у значній прихильності виборців до провладного блоку «За Єдину Україну!», який очолював Володимир Литвин. За її версією, рейтинг блоку становив 12%, тоді як решта соціологів давали лише 4–6%. Відтоді ВСС постійно демонструє симпатії до Литвина та його політичної сили: в 2006-му

прогнозувала впевнене проходження «народників» до парламенту з 8%, але вони не подолали 3-відсоткового виборчого бар'єра. Зате в 2007-му служба передбачила повернення Блоку Литвина в будівлю під куполом, у що більшість соціологів не вірили.

Екзит-пол на будь-який смак. Для проведення екзит-полу на президентських виборах 2004 року чотири провідні соціологічні центри («Соціальний моніторинг», Центр імені Разумкова, СОЦІС та КМІС) об'єдналися в консорціум під керівництвом фонду «Демократичні ініціативи», ще дві фірми (Український інститут соціальних досліджень та «ФОМ Україна») проводили самостійні опитування біля дільниць. Консорціум випробування екзит-полом не витримав і розколовся навпіл:

ВІДЧУЙТЕ РІЗНИЦЮ

Щоб засумніватися в достовірності результатів опитувань, які зараз стали масово оприлюднювати різні інституції, та виявити прихильність установ до певного кандидата, достатньо уважно поглянути на цифри і порівняти їх із даними професійних центрів, наприклад, Київського міжнародного інституту соціології.

Найвищий рейтинг у Віктора Януковича – за даними Reserch & Branding Group. Цікаво, що й колишня соратниця головного регіонала по фракції і партії Інна Богословська, за даними R&B, має вже 3%, тоді як решта фірм дають їй щонайбільше 0,3%. Інститут стратегічних досліджень, що підпорядковується президентові, зафіксував утричі більшу, ніж інші, популярність Віктора Ющенка.

А ось за даними маловідомого Центру інформаційних та маркетингових досліджень, Юлія Тимошенко відстає від свого головного конкурента Януковича лише на 5%, а не на 9–11%, як засвідчують колеги по соціологічному табору. При цьому экс-спікера Арсенія Яценюка в ЦІМД обділили – з рейтингом на рівні 7,2% про потрапляння до другого туру він може навіть не мріяти...

РЕЙТИНГИ КАНДИДАТІВ У ПРЕЗИДЕНТИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОСТАННІХ ОПИТУВАНЬ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Кандидат	Київський міжнародний інститут соціології	Reserch & Branding Group	Національний інститут стратегічних досліджень	Центр інформаційних та маркетингових досліджень
	опитування 12–22 червня 2009 року	опитування 12–22 червня 2009 року	опитування 12–16 червня 2009 року	опитування 13–19 червня 2009 року
Віктор Янукович	23,4	26,8	22,6	26,2
Юлія Тимошенко	14,5	15,8	13,8	21,5
Арсеній Яценюк	11,8	12,3	12,1	7,2
Петро Симоненко	3,8	3,5	6,2	4,4
Володимир Литвин	2,5	3,9	6,9	2,9
Віктор Ющенко	2,3	2,1	7,5	1,8
Інна Богословська	–	3	–	0,3
Олег Тягнибок	1,3	–	3,3	–
	Опитано 1212 респондентів, похибка вибірки не перевищує 3,3%	Опитано 2079 респондентів, похибка вибірки – 2,2%	Опитано 2008 респондентів, похибка вибірки – 2,1%	Опитано 2230 респондентів, похибка вибірки – 2,1%

Виділені найвищі показники, які дають претендентам прихильні до них соціологи

за даними КМІС та Центру Разумкова, перемогу в першому турі здобув Віктор Ющенко, а їхні колеги оголосили переможцем Віктора Януковича, проте за кілька днів керівник СОЦІСу змінив свою думку на протилежну. Альтернативні екзит-поли засвідчили перемогу Януковича, але пізніше ФОМ повідомив, що їхнє опитування з огляду на велику кількість відмов респондентів було призупинено і визнано недійсним. У другому турі приклад ФОМу наслідував УІСД, а сам ФОМ опитування не проводив. Переможця другого туру, за даними екзит-полу, мали оголосити вчорашні партнери по консорціуму, проте вони знову не дійшли згоди. Щоправда, цього разу перевагу Януковича підтверджував лише СОЦІС, хоча пізніше він знову відхрестився від своїх даних. Уперше авторитетні соціологічні служби публічно сварилися і звинувачували одне одного у фальсифікаціях та жонглюванні цифрами.

Віртуальні плагіатори.

У лютому 2006 року впродовж шести днів соціологічний табір поповнився шістьма віртуальними новобранцями, назви яких були дуже схожими на наявні служби: Інститут досліджень регіонального розвитку України, Фонд «Україна-2000», Київська соціологічна академія, Ukrainian Sociology Online Group, Центр політичного й соціологічного консалтингу, Всеукраїнський центр політичних досліджень.

Зранку – гроші, ввечері – стільці. Під час дострокової парламентської кампанії 2007 року завдяки ініціативі журналіста вдалося вивести на чисту воду одну з маловідомих, але дуже охочих до додаткового заробітку соціологічних контор. Директор Інституту політичних та соціологічних досліджень імені Шевченка Володимир Бондаренко за \$4 тис. спокійно намалював Християнському блоку рейтинг на рівні 2,5%, що з урахуван-

ВІНЯТКИ З ПРАВИЛ

Західних соціологів нечасто, але все ж запідозрюють у, скажімо так, упередженості. Зокрема, на минулих виборах до бундестагу німецькі соціологи схилили у прогнозах: результати переможця ХДС/ХСС виявилися на 5–6% скромнішими. Виправдовувалися вони доволі стандартно: мовляв, помилилися, бо симпатії німців змінилися на останніх метрах передвиборчої дистанції, а ХДС/ХСС зашкодила собі представленим проектом податкової реформи, та й Ангелу Меркель на посаді канцлера виборці не дуже хотіли бачити. Зараз там повним ходом готуються до наступних виборів і періодично дорікають соціологічним службам за розбіжності в показниках, хоча раніше критикували за оприлюднення підозріло однакових, ніби списаних одне в одного, результатів.

На двох останніх президентських виборах у Франції також не обходилося без проколів соціологів. У 2002-му жодна інституція не прогнозувала проходження в другий тур націоналіста Жан-Марі Ле Пена, а на наступних виборах перед першим туром розрив між основними кандидатами Ніколя Саркозі та Сеголен Руайаль експерти оцінювали лише в 1%, а виявилася цілих 5%. Виборам передувала справжня війна соціологічних опитувань – дані провідних центрів суттєво різнилися, що змусило деякі ЗМІ виводити середні показники. Більшість експертів та аналітиків схильні вважати, що французи під час спілкування з інтерв'юерами просто нещирі й тільки в момент голосування висловлюють свою справжню позицію. Чи то щотижневі опитування набридають, чи то ставляться вони до них безвідповідально...

ням статистичної похибки свідчило про його теоретичне проходження до парламенту. За підсумками виборів виявилася, що християни набрали лише 0,1% голосів.

Дивовижне зростання. Напередодні дострокових виборів мера Києва 2008 року Центр суспільно-політичних технологій «Форум» єдиний виявив напрочуд швидко зростання

рейтингу голови Шевченківської райдержадміністрації Віктора Пилипишина. За його даними, оприлюдненими на початку травня 2008-го, за Пилипишина були готові проголосувати майже 14% виборців, він пропускав уперед лише Віталія Кличка та Леоніда Черновецького. У результаті Пилипишин посів четверте місце і набрав удвічі менше голосів (6,7%).

2010-й ВАЛ

Чимало експертів і політиків прогнозують другу хвилю економічної кризи в Україні вже на осінь. Однак **Тиждень** очікує чергового падіння лише наступного року, коли можливі банкрутства фінустанов, відплив капіталу і різка девальвація гривні

АВТОР: Артем Зеленський

Претенденти на президентське крісло роблять невтішні економічні прогнози. «Наступна хвиля кризи буде восени», — переконаний головний рятувальник країни Арсеній Яценюк. «Відбудуватиметься погіршення економічної, соціальної ситуації в країні», — припускає історик Володимир Литвин. Проте ці заяви — лише передвиборча риторика. Друга хвиля кризи є можливою, але не є неминучою. При цьому основні економічні ризики припадають на 2010 рік. По-перше, саме тоді українські компанії повертатимуть зовнішні

борги, які вдалося реструктуризувати цього року. По-друге, до президентських виборів уряд Юлії Тимошенко (головного кандидата на крісло глави держави) зробить усе, аби уникнути банкрутств фінустанов та різкої девальвації гривні.

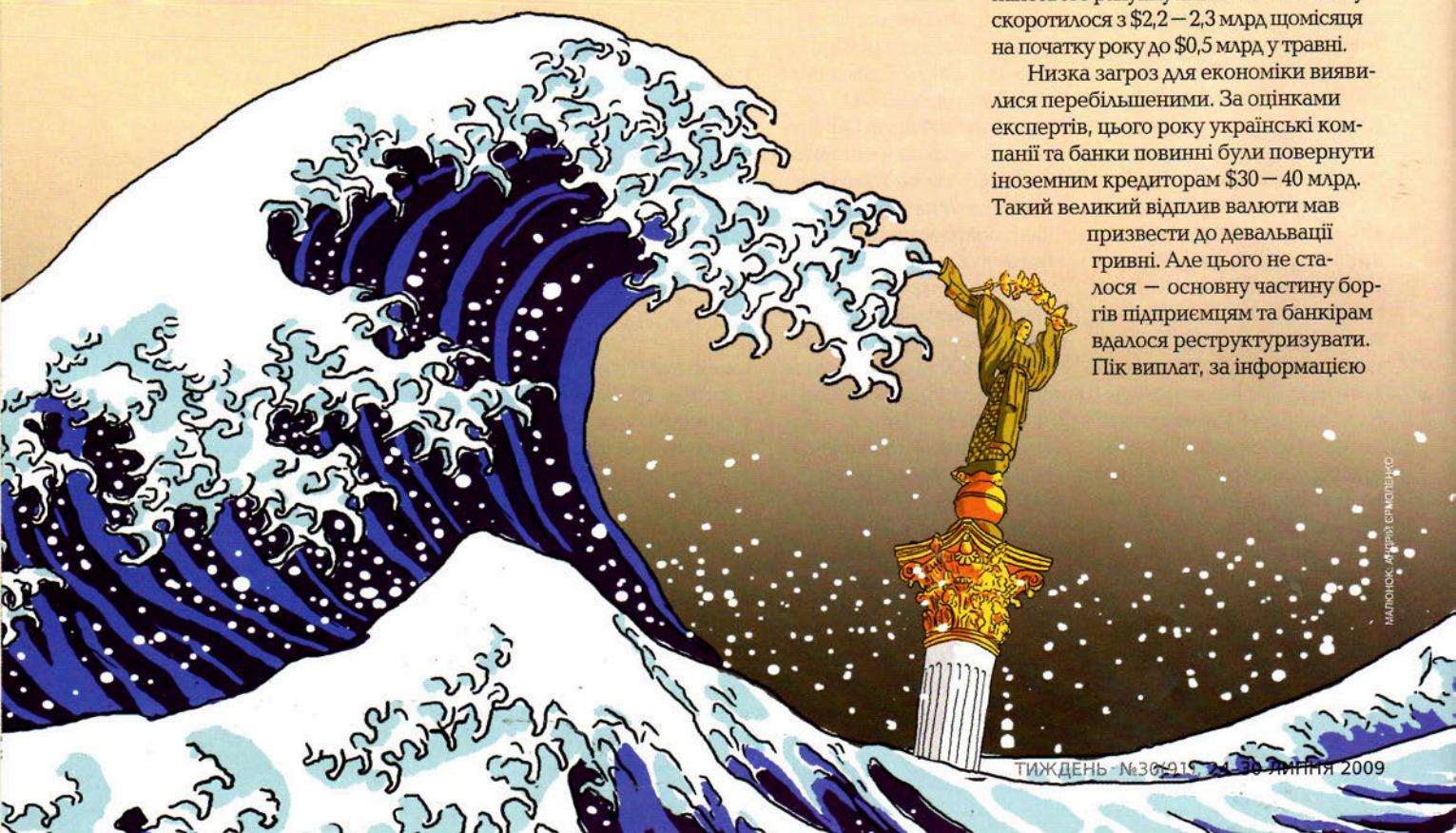
НА ДНІ

«У точному сенсі слова «криза» — це падіння», — каже економіст Олександр Пасхавер. З цього погляду криза в Україні вже закінчилась, а економіка зараз перебуває в стані післякризової депресії. Промисловість поступово відновлюється: якщо в січні обсяги виробництва становили 65,9% рівня аналогічного періоду минулого року, то в квітні — травні — вже 68,2%, а в черв-

ні — 72,5%. Утім, не виключено, що дані офіційної статистики відображають не так реальне скорочення попиту, як поступовий перехід економіки в тінь.

Падіння ВВП України на 20,3% у I кварталі було найбільшим у СНД і Європі. Проте дія основних рушійних сил, які спричинили цей спад, уже мінімальна. Попит на продукцію українських експортерів є низьким, але стабільним. Із травня металургійні гіганти, продукція яких стала більш конкурентноспроможною після падіння курсу гривні, потроху нарощують виробництво. Панічна втеча капіталів із України, яка набрала обертів торік у листопаді — грудні, суттєво сповільнилася. За даними НБУ, від'ємне сальдо фінансового рахунку платіжного балансу скоротилося з \$2,2 — 2,3 млрд щомісяця на початку року до \$0,5 млрд у травні.

Низка загроз для економіки виявилися перебільшеними. За оцінками експертів, цього року українські компанії та банки повинні були повернути іноземним кредиторам \$30 — 40 млрд. Такий великий відплив валюти мав призвести до девальвації гривні. Але цього не сталося — основну частину боргів підприємцям та банкірам вдалося реструктуризувати. Пік виплат, за інформацією

учасників ринку, припадає на 2010 рік. Крім цього, Україні вдалося уникнути масштабного безробіття та зростання соціальної напруги: за даними Держкомстату, в січні – березні не мали роботи лише 9,5% економічно активного населення працездатного віку. Це не набагато вище, ніж до кризи (7,1% у I кварталі 2008-го) та відповідає рівню європейських країн, у яких падіння ВВП не перевищує 3–6%.

МВФ та Світовий банк розраховують на поступове зростання ВВП у найближчі місяці. Зокрема, за оцінками Світового банку, до кінця року темпи економічного спаду в Україні сповільняться, скорочення ВВП за підсумками року становитиме 15%. А вже наступного року очікується зростання ВВП на 1%, у 2011-му – на 3,5%. Але цей сценарій видається надто оптимістичним.

УВАГА НА ГРИВНЮ

«У реальному секторі економіки найгірше позаду. Друга хвиля кризи вдасться по банках», – вважає Валерій Литвицький, керівник групи радників голови НБУ. Частка проблемних позик (які не повертаються) в кредитних портфелях фінустанов невпинно зростає: на початку травня вона становила 4,29%, у червні зросла до 4,89%, а в липні – до 5,43%. Утім, швидше за все, масштабних банкрутств банків не відбудеться до завершення президентських виборів – півтора десятка найбільших фінустанов, які контролюють 70% ринку і є серцевиною банківського сектору, можуть сподіватися на підтримку держави. Уряд навряд чи допустить банкрутство системних банків, оскільки багатомільйонна армія вкладників – це потенційний електорат. А втрата платоспроможності невеликими банками не завдасть значної шкоди фінансовій системі загалом і рейтингу прем'єрки зокрема.

Найбільшою загрозою для економіки залишається неконтрольована девальвація гривні. Спричинити її можуть

уряд і Нацбанк – якщо вдадуться до масштабної грошової емісії для покриття дефіциту державного бюджету. Поки цієї загрози вдалось уникнути. Більше того, уряд творить бюджетні дива: попри падіння економіки, в січні – травні видатки державного і місцевих бюджетів на 12,1% перевищили рівень аналогічного періоду 2008 року і досягли 115,8 млрд грн. Диво має просте пояснення – близько чверті державних витрат профінансували МВФ та НБУ. За рахунок зовнішніх кредитів, перш за все позики МВФ, державна скарбниця отримала 12 млрд грн. Ще 15–20 млрд грн уряду надав НБУ, купуючи державні облігації (ОВДП) та перераховуючи до бюджету свій прибуток. При цьому регулятор вилучав гроші з економіки, тому загальна гривнева маса з 1 січня до 1 липня зменшилася на 8,3%, а курс гривні залишився стабільним. Але податкові надходження скорочуються, а потреба у фінансуванні МВФ та емісійних грошах зростає. І втримати курс стає дедалі складніше.

Масштабна емісія матиме дуже важкі наслідки для економіки. Україна

2010 року уряд і далі лататиме бюджетні дірки за допомогою друкарського верстата

може повторити свій шлях початку 1990-х років, коли надмірне збільшення грошової маси для фінансування державних видатків призвело до гіперінфляції і стрімкого зубожіння населення. Йдеться не лише про соціальні наслідки. Падіння реальних доходів населення означатиме зменшення попиту, а за цих умов чимало підприємств будуть змушені скоротити виробництво або навіть збанкрутувати.

Курс гривні може поступово знизитися й без емісії, оскільки зовнішньоторговельний баланс України ще не вирівнявся – імпорт перевищує експорт.

Проте помірна девальвація може хіба що сповільнити відновлення економіки. Нову хвилю спаду викличе тільки швидке й значне знецінення гривні – нижче 9–10 UAH/USD до кінця року, яке суттєво збільшить інфляцію. В певних умовах для цього може навіть не знадобитися емісії – достатньо буде паніки. В липневому знеціненні гривні на 15–20 коп. НБУ звинуватив банкірів, які «захопилися спекулятивними операціями». Але проблема не лише в спекулянтах. Політика НБУ не дуже послідовна й прозора: в певні дні НБУ підтримує гривню, в інші – не втручається в банківські валютні комбінації, дозволяючи національній валюті падати. Така політика посилює невизначеність, живить негативні очікування й стимулює попит компаній і населення на долари.

Голова Нацбанку Володимир Стельмах був одним із керівників НБУ у період гіперінфляції 1993–1995 років. Судячи з нинішньої політики регулятора, він має міцний імунітет до емісійних методів боротьби з кризою. Проте неможливо сказати, чи зможе він утримати свої позиції. Термін повноважень Володимира Семеновича спливає в грудні цього року. Й можна тільки здогадуватися, наскільки великою спокусою для прем'єра

Юлії Тимошенко є ідея обдарувати пенсіонерів та бюджетників перед самими виборами, розраховуючи, що інфляцією вдасться стримати адміністративними методами. Як би там не було, а 2010 року уряд і далі лататиме бюджетні дірки за допомогою друкарського верстата. А з 2012 року Україні треба буде повертати кредит МВФ, так само, як вітчизняним банкам уже з наступного року доведеться розраховуватися за реструктуризованими в 2009 році боргами. Тож не виключено, що Україні загрожує ще й третя хвиля кризи. ■

5 ГОЛОВНИХ ЧИННИКІВ ДРУГОЇ ХВИЛІ КРИЗИ

	Сутність загрози	Ступінь загрози	Ймовірність
Грошова емісія	Уряд може вдадуться до друкування грошей, аби покрити дефіцит бюджету і стимулювати електорат прем'єрки	Висока Призведе до швидкої девальвації гривні, падіння реальних доходів населення, скорочення ВВП	Середня
Погіршення кон'юнктури на світових ринках	Стабілізація найбільших економік світу може змінитися черговим падінням	Висока Призведе до скорочення обсягів виробництва в Україні, девальвації гривні	Низька
Відплив капіталу з України	На 2010 рік припадає пік виплат за корпоративними боргами	Середня Може викликати помірне зниження курсу гривні	Середня
Поглиблення банківської кризи	З лютого частка проблемних кредитів зростає на 0,5–0,7 процентних пункти щомісяця, на 1.07.2009 р. вона досягла 5,43%	Низька (до завершення виборів президента) Найбільші банки отримають допомогу акціонерів або держави	Середня
Зростання безробіття	Рівень безробіття в Україні доволі низький порівняно з масштабом спаду. Проте в кінці року безробіття зазвичай зростає	Низька Безробіття не буде дуже великим, зайнятість штучно підтримується державою	Висока

КОНТРАБАНДА – ВПЕРЕД!

Нелегальний промисел рятує українців від кризи й завеликих апетитів влади

АВТОРИ: Богдан Буткевич, Андрій Лаврик

На кордонах стріляють. Місяць тому на Волині біля пропускного пункту «Устилуг» контрабандисти відкрили вогонь по оперативниках Служби безпеки, які їх затримували. Ще раніше, 15 травня, під час затримання колони з дев'яти вантажівок, що проривалася в Росію з текстилем і одягом вартістю \$3 млн, над головами працівників СБУ також свистіли кулі. Економічна скрута разом із намаганням уряду вичавити з експортно-імпортних операцій якнайбільше для латання бюджету, штовхає як підприємців, так і безробітних на контрабанду. Репресивні заходи не надто ефективні, адже, на відміну від держави, зловмисники щедріші до митників і прикордонників.

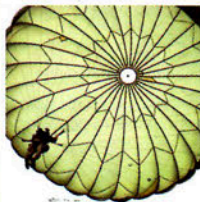
МАЛОПІСНОК: АНДРІЙ ЄРМОЛЕНКО

КОНТРАБАНДНІ КУРЙОЗИ

16 лютого 2009 року. 1650 пар контрабандних підборів виявили прикордонники і митники на Львівщині. Їх і два полотна для стрічкових пил намагався без декларування ввезти 38-річний українець, який повертався з Польщі.

26 березня 2009 року. 95 військових десантних парашутів Д-10 контрабандою переправляли через Одеський аеропорт.

9 квітня 2009 року. 708 тис. сонцезахисних окулярів везли контрабандою з Китаю в Україну. Товар вилучили в порту Іллічівська. Окулярів вистачило б, щоб захистити від сонця весь особовий склад митної та прикордонної служб.

22 квітня 2009 року. У потязі «Владивосток – Харків» працівники митного поста «Тополі» Куп'янської митниці виявили 83 кг червоної ікри, яка незаконно «приїхала» з Росії. Цієї партії, за підрахунками **Тижня**, вистачило б на приготування майже 12 тис. бутербродів.

ПОРУШУВАТИ, ЩОБ ЖИТИ

«Якщо жорстко прикрити «контрабас», то населення всіх прикордонних районів або вимре, або виїде на заробітки — але вже назавжди, — розмірковує за філіжанкою кави 35-річний підприємець зі Львова на ім'я Сергій. Із контрабандою він обізнаний добре: з 1999 по 2007 рік возив товари з Польщі, оминаючи закон. — Вимруть також і митники, бо на їхню зарплату теж особливо не розгуляєшся. Наша держава все зробила для того, щоб люди, які живуть на прикордонні, не мали іншого шансу заробити собі на життя, окрім контрабанди».

Повернувшись торік на посаду прем'єр-міністра, Юлія Тимошенко невдовзі оголосила про поновлення програми «Контрабанда — стоп!» Але якщо в 2005-му крім посилення контролю за переміщенням товарів уряд пішов на значне зниження митних ставок, тепер збори помітно підвищено. З лютого цього року діє 13-відсоткова тимчасова надбавка до мита на велику групу імпортованих товарів.

«Підвищене мито тримає кордони в напрузі», — стверджує співробітник прикордонної розвідки Східного управління Держприкордонслужби, котрий просив не називати його ім'я. «Особливо воно вдарило по тих, хто возить в Україну побутову техніку та господарські товари, — пояснює співрозмовник **Тижня**. — Якщо раніше високі митні ставки на ці товари відбивалися за рахунок великого попиту на них, то тепер, коли в людей немає грошей, бізнесменам треба або згорати справи, або возити товар контрабандою. Що вони й роблять. Причому, насамперед це стосується не великих компаній, яким не вигідно займатися відвертою «чорнухою», а середніх та дрібних підприємців, що наповнюють

прилавки відносно дешевими китайськими телевізорами, фенами та мікрохвильовками. Великі постачальники завжди використовують «сірі» схеми. Наприклад, іде чотири фури з технікою — дві розмітнюють офіційно, дві — через бічний проїзд».

Утім, у довідці Адміністрації Державної прикордонної служби, наданій редакції у відповідь на запит, стверджується: сплеску контрабанди немає. «Це пов'язано перш за все з фінансово-економічною кризою у державі та зменшенням видачі кредитів банківськими установами, — говориться в до-

За підрахунками експертів, незаконне переміщення товарів через кордон завдає щороку державі збитків у \$10 млрд

кументі. — Саме з цієї причини на полицях найбільш відомих оптових українських ринків зменшилася кількість товарів китайського виробництва. На даний час ці товари оминають Україну. Зі спадом попиту на продукцію відмічається і зменшення правопорушень на державному кордоні, пов'язаних із контрабандною діяльністю».

Луганчанин Микола — контрабандист зі стажем, у цьому «бізнесі» — з 1995 року. Він розповідає, що сьогодні дуже вигідно, як і в усі кризові часи, грати на різниці курсів та цін в Україні та Росії. «От якщо я куплю мішок шкарпеток на Барабашовці чи «7-му кілометрі» (оптові ринки Харкова та Огесу. — *Ред.*), а потім це «контрабасом» перекину в РФ, то зароблю мінімум 150 — 200 баксів, — розмірковує Микола, розливаючи горілку по чарках. — І це з урахуванням хабарів митникам та погранцям. А возять щонайменше по 15 — 20 таких мішків. Ось і рахуй сам — нормальний такий

гешефт виходить». У незаконному промислі нашого співрозмовника була кількарічна перерва — на зароблені з контрабанди гроші він відкрив власну легальну справу. Однак фінансова криза не лишила від бізнесу Миколи каменя на камені, тільки борги по кредитах. Тож скрута знову штовхнула його на шлях контрабандиста.

КРИЗОВИЙ ВАНТАЖ

Згідно зі звітом Міжнародного консорціуму журналістських досліджень, Україна посідає третє місце у світі серед країн походження контрабандної тютюнової продукції. «Найбільш поширений вид контрабанди, який ми фіксуємо, це, безумовно, контрабанда цигарок, — погоджується начальник відділу прикордонної служби пункту «Рава-Руська» Андрій Півень. — На різниці в ціні тютюнових виробів між Україною та ЄС можна добре заробити, на одному блоці цигарок — до \$50. А везуть щонайменше по 3 — 4 блоки. Криза змушує людей іти на такі порушення закону все частіше».

За підрахунками експертів, незаконне переміщення товарів через кордон завдає щороку державі збитків у \$10 млрд. Як повідомила **Тижню** прес-служба СБУ, переважна частина контрабандної продукції на внутрішньому ринку України — це автомобілі та запчастини до них, вироби легкої промисловості, аудіо-, відео-, комп'ютерна та побутова техніка, продукти харчування (насамперед м'ясо), нафтопродукти, ювелірні вироби та ексклюзивні товари, які доставляють сухопутним і морським транспортом.

Народний депутат Юрій Кармазін, перший заступник голови комітету Верховної Ради з питань правосуддя, відзначає стрімке зростання обсягів контрабандного м'яса. «Мова йде про сумнозвісні окорочки виробництва США, які тоннами зараз неле-

25 квітня 2009 року. 2850 стрічок «Випускник-2009» і 950 металевих дзвоників намагався доправити в Росію в обхід закону мешканець Луганщини. Відчайдух проривався через кордон пішки, контрабанду ніс на спині.

29 квітня 2009 року. 117 пар жіночого взуття намагався доправити в Росію в обхід закону мешканець Луганщини. Відчайдух проривався через кордон пішки, контрабанду ніс на спині.

30 квітня 2009 року. 1639 незадекларованих золотих прикрас вагою 3 кг везла львів'янка зі Стамбула. Контрабандистка примотала ювелірні вироби скотчем до тіла.

19 травня 2009 року. 800 незадекларованих п'явок віз із Польщі 48-річний водій рейсового автобуса «Львів — Вроцлав». Востаннє факт такої незвичайної контрабанди українські митники зафіксували ще у 2006 році.

гально завозять до нашої країни, — каже нардеп. — Головний маршрут цієї схеми — через Молдову та Придністров'я до Одеської області, й далі по всій Україні. Другими великими воротами цієї схеми є Харківська та Сумська області».

Чимало контрабандного м'яса везуть із Польщі. «Нещодавно ми затримали фуру, в накладній якої було зазначено, що вона везе 22 тонни сала, — пригадує Андрій Півень. — При ретельному огляді вантажівки виявили під салом ще кілька тонн контрафактного м'яса. Такі випадки є досить поширеними».

Із прикордонних районів углиб країни нелегальний товар транспортують інші ділки, стверджує колишній львівський контрабандист Сергій. «Ти перевіз, наприклад м'ясо, через кордон, довів до Львова — тут тебе ніхто не зачепить, ні ДАІ,

ні «менти» — всі «свої», — пояснює він. — Але щоб далі везти, треба мати зв'язки з тамтешньою міліцією. Якщо ні — то на першому ж посту тебе «хлопнуть». Мій знайомий, котрий переправляє заморожені туші з Польщі, везе м'ясо тільки на базу піді Львовом, де товар забирають перекупники».

«Зараз ми фіксуємо різке збільшення контрабанди через Одесу, — каже оперативник прикордонної розвідки, який просив його не називати. — Проте якщо раніше вона йшла прямим транзитом через Луганськ та Донецьк у російський Ростов, то зараз багато осідає в Україні. Причому, змінився й характер контрабанди: якщо раніше це був здебільшого китайський та турецький ширвжиток, то тепер — побутова техніка, господарські товари (пральні по-

рошки, мийні засоби тощо). Маємо інформацію, що ці угруповання намагатимуться налагодити канали до країн ЄС. У першу чергу — до Угорщини та Румунії, які зараз також переживають економічну скруту, тому контрабанда матиме великий успіх. Очікуємо також на спроби переправляти продовольство до Польщі — на різниці українських і польських цін там можна зірвати чималий куш».

ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР

«По обидва боки кордону в прилеглих до нього районах діють організовані злочинні угруповання, які у протиправний спосіб забезпечують безпеку і прибутковість контрабандних

Контрабанда залишається основою тінювих капіталів, які всі політичні сили спробують залучити до президентських перегонів

схем, — сказано у відповіді прес-служби СБУ на запит **Тижня**. — Окремі з них мають у своєму складі до сотні активних учасників, великі парки великотоннажних вантажних автотранспортних засобів, призначених для перевезення контрабанди, машини розвідки місцевості і супроводу контрабандного товару, сили візуального спостереження, використовують корупційні зв'язки з представниками правоохоронних та контролюючих органів».

«Пригадую свій перший рейс, — розповідає екс-контрабандист Сергій, відпиваючи каву. — Везу з Польщі турецький трикотаж, польські митники на мене навіть не дивляться, переїжджаю на український бік, нервово стискаю в спітнілий долоні \$100 — така тоді була ставка за машину мого розміру. А як дати? Думаю, якщо не так

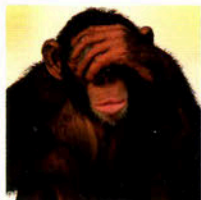
дам, мене одразу під білі рученьки та за грати. Але на зміні стояла моя знайома митниця. Вона підходить до машини, ми вітаємося, ну, я й одразу їй гроші простягаю. А та шепоче: «Ти що, зовсім з глузду з'їхав, хто ж так дає?!» І показує на мій паспорт. Натяк я зрозумів — поклав сотню баксів у паспорт та передав їй у віконце. Все було вирішено».

Поміж львівських контрабандистів є така легенда: коли новий співробітник приходить працювати на митницю, йому одразу видають суму, достатню для покупки машини чи однокімнатної квартири. Це щоб усі гроші з хабарів, які він буде отримувати, той вносив в «общак» і ні копійки не залишав собі.

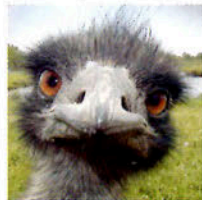
У прикордонній розвідці побоюються, що економічна криза стимулюватиме борець із контрабандою до корупції. «Найбільша група ризику — так звані прикордонні інспектори — місцеві жителі прикордонних районів, які мають у своїй відповідальності значні ділянки державного кордону, — пояснює співрозмовник **Тижня**. — Саме вони отримуватимуть найбільше пропозицій щодо перевезення контрабанди. Наступною групою ризику є сержантський склад, у якого мала зарплата, натомість досить велика відповідальність. Ну, й звісно, не можу не сказати про митників, які й у «мирні» часи займалися контрабандою в досить значних масштабах. Управління внутрішньої безпеки прогнозує утворення сталих злочинних контрабандних груп, які складатимуться як із митників, так і з прикордонників».

Не менше, ніж криза, на зростання нелегального товарообігу впливають майбутні президентські вибори. Контрабанда на сьогодні залишається основою тінювих капіталів, які всі без винятку політичні сили спробують залучити до президентських перегонів. ■

20 травня 2009 року. Чотири мавпи і стільки само білих фламінго нелегально везла із Сирії в Одесу громадянка України. Контрабанду виявив службовий собака.

11 червня 2009 року. 48 страусенят вилучили митники у вагоні-ресторані поїзда «Сімферополь — Свердловськ». Контрабанда призначалася російському фермерові.

24 червня 2009 року. На летовище Львова з військово-транспортного літака, який прибув із Ліберії, вискочила мавпа. Збентежені митники, оглянувши повітряне судно, виявили на ньому ще одну мавпу, сім папуг жако, лемура, двох крокодилів та іншу екзотичну живність.

13 липня 2009 року. 50 тис. окулярів вартістю близько 1,03 млн грн намагалися ввезти з території РФ в обхід митного контролю. Контрабандист, побачивши українських прикордонників, залишив товар і втік до Росії.

КИЇВ 106.0 FM

Працюємо для Вас
24 години на добу
ЛІТНЯ ТЕРАСА

м. Київ, вул. Городецького 5
Телефон: 279-5422, 279-6822
у житті-як у кіно...

Fellini
р е с т о р а н

РИЗИКУЮТЬ І НЕ П'ЮТЬ

В умовах кризи колишні наймані працівники дедалі частіше розпочинають власний бізнес.

Тиждень

з'ясував, наскільки обов'язковою і складною є процедура державної реєстрації підприємств в Україні

АВТОР: Валентина Кузик

Китайський ієрогліф «криза» означає одночасно два поняття — «небезпека» та «можливість». Більшість тих, хто започаткував або розпочинає власну справу в економічно складний період, роблять це під тиском необхідності заробляти на життя після вимушеного звільнення з роботи. «Охочих відкрити бізнес в січні — липні 2009-го побільшало на 15% порівняно з відповідним періодом минулого року, — запевняє керівник інтернет-проекту «Власна справа» Володимир Іва-

нов. — Здебільшого власну справу започатковують учорашні наймані працівники, які залишилися без роботи, або топ-менеджери, які не хочуть продавати свої уміння дешевше, ніж до кризи».

Дані Держкомстату менш оптимістичні: протягом I півріччя 2009 року кількість юридичних осіб в Україні зросла лише на 0,9%, а за відповідний період 2008-го — на 1,9%. При цьому посилення ділової активності за рахунок новонароджених бізнесів певною мірою нівелюється зростанням числа ліквідованих. Так, за даними Держкомпідприємництва, в I кварталі 2009-го спостерігався приріст зареєстрованих суб'єктів підприємницької діяльності на 1,01%, тоді як кількість бізнесменів, які припинили свою діяльність, збільшилася на 1,03% рік до року.

МАЛЕНЬКІ, АЛЕ ГОРДІ

Експерти стверджують, що під час кризи, як правило, створюються невеликі бізнеси (автомобільні СТО, агенції нянь, дешеві готелі тощо), адже серйозніші справи потребують значних капіталовкладень, а доступ до кредитних ресурсів наразі є дуже обмеженим. Фаховий програміст Павло Маглич після звільнення заснував станцію техобслуговування. «В листопаді минулого року несподівано потрапив під скорочення і в стислий термін мусив знайти собі заняття, — розповідає пан Маглич. — Роботи за наймом навіть не шукав, оскільки розумів, що під час кризи мої знання та вміння не будуть гідно оцінені роботодавцем. Звернувся до свого хобі — вирішив ремонтувати автівки. Зметикавав, що найближчим часом українці відкладатимуть

ПРОЦЕДУРА РЕЄСТРАЦІІ ТОВ

За даними Міжнародної фінансової корпорації (ІFC) і ЮК «Старчук Плячидна та партнери»

придбання нових авто, а старі завжди потребуватимуть ремонту». Пан Маглич каже, що стартові інвестиції в бізнес були мінімальні. «Я живу в приватному будинку й працюю у власному гаражі, — зізнався програміст. — Фактично витратився лише на наліпки на ворота. Спочатку клієнтів було дуже мало, моя майстерня розташована посередині вулиці, і її складно знайти, проте навесні роботи стало вдосталь. Тепер я постійно зайнятий на вихідні». До речі, реєструвати власну справу Павло Маглич не поспішає, адже не бачить у цьому потреби. «Навіщо мені проблеми з реєстрацією?.. Якщо справа піде добре, тоді, може, й вийду з тіні. А якщо повернуся до програмування за кілька місяців (хочу все ж таки

Питання реєстрації постає, коли від цього залежить розмір прибутку

працювати за фахом), то тільки матиму головний біль із ліквідацією СПД».

Голова Комітету підприємців Львівщини Ярослав Руцишин називає міркування програміста Маглича «доволі типовими для бізнесмена-початківця». «Зазвичай питання реєстрації постає перед підприємцем

згодом, коли від цього залежить обсяг прибутку. Наприклад, коли з'являються великі замовлення та клієнти, які наповняють на безготівковій формі оплати товарів чи послуг».

Наприкінці травня потреба в реєстрації у зв'язку з появою великих замовлень спонукала Артема Пономарьова легалізувати сімейний бізнес.

«Ми з дружиною вже понад два роки займаємося перетяжкою автомобільних салонів і пошиттям тентів, — розповідає бізнесмен. — Давно збиралися зареєструвати власну справу, але постійно відкладали, не було потреби. Та ось у травні до нас звернулася одна зі служб автопрокату. До кризи вони збиралися оновити свій парк, проте тепер перед ними постало питання економії, тож вони вирішили обмежитися перетяжкою салонів старих машин. Угода була на кілька тисяч доларів, але замовники навіть чути не хотіли про оплату готівкою. Ми взяли замовлення і зареєстрували СПД, відкривши рахунок у банку».

ЖАХИ РЕЄСТРАЦІЇ

Катерина Монастирська мусила стати СПД, аби... залишитися на роботі за наймом. «Мій работода-

ПРОЦЕДУРА РЕЕСТРАЦІЇ СПД (підприємець – фізособа)

За даними Міжнародної фінансової корпорації (IFC)
і ЮК «Старчук, Плячинда та партнери»

вещь вирішив оптимізувати податкові відрахування з фонду оплати праці підприємства й запропонував робітникам зареєструватися як СПД, — розповідає пані Монастирська. — Виконану роботу приймали, оформлюючи договір підряду. Я отримувала свою зарплату у формі прибутку СПД, а роботодавець не лише зменшував ФОП на відповідну суму, а й відносив її на валові витрати, знижуючи обсяг оподаткованого прибутку».

Пані Монастирська пройшла процедуру державної реєстрації без особливих проблем. «Усе можна встигнути за день, черги невеликі, згадує вона. — Єдине, що справді забрало мої нерви та час, так це взяття на облік СПД як платника податків. Приходила до податкової адміністрації кілька разів, у інспектора було чимало претензій до оформлення пакету документів, а зразка ніхто не надав. До того ж, прийом громадян ДПА здійснює тільки двічі на тиждень, тому відвідини податківців затягнулися». Проте пані Монастирська пов'язує ці прикраси з людським чинником та небажанням окремого інспектора чітко пояснити процедуру оформлення паперів.

Більшість опитаних експертів та підприємців вважають процедуру реєстрації досить нескладною, особливо порівняно з ліквідаційною.

«Жодних перепон нам не чинили. Держава зацікавлена в появі нових платників податків у економічно складні часи, тож сприяння з боку чиновників є цілком природним», — каже Артем Пономарьов. А директор юридичної фірми «Юрист Стронг» Дмитро Моргун чи не єдиною проблемою реєстраційної процедури називає її терміни. Згідно з алгоритмом Міжнародної фінансової корпорації (IFC), термін реєстрації не має перевищувати 5 днів для СПД-фізосіб та 10 днів для юросіб. Натомість, за даними пана Моргуня,

Податківці приймають громадян лише двічі на тиждень

на практиці процедура може тривати від 2-х тижнів до місяця у зв'язку з графіком роботи служб, причетних до реєстрації.

Утім, відповідно до рейтингу Світового банку Doing Business-2009, Україна перебуває на 128 місці із 181 країні за легкістю започаткування власної справи. Річ у тім, що навіть після оформлення державної реєстрації підприємцям, аби розпочати діяльність, часто необхідно отримати низку обов'язкових дозволів, зокрема, від пожежників і санітарно-епідеміологічної служби. «Зазвичай отримання дозволів такого роду є вкрай складним, адже законодавчі

норми, наприклад, пожежної безпеки доволі жорсткі, — говорить Павло Маглич. — Найменші відхилення дають привід до нарікань із боку відповідних інстанцій, що зрештою провокує корупцію. Підприємець, який вважає дії інспекторів неправомірними, має вибір: або звернутися до суду, або дати хабар. Розміри гешефтів сягають 50% суми санкції, яка загрожує бізнесменові за невиконання встановлених норм».

Ярослав Руцишин вважає вітчизняну процедуру реєстрації підприємницької діяльності надто громіздкою, а шляхи її вдосконалення вбачає у перейманні досвіду країн-сусідів. «У тій же Росії в межах антикризових заходів із підтримки малого бізнесу з 1 липня 2009 року вже запроваджено повідомний порядок реєстрації СПД. Для початку бізнесової діяльності достатньо стати на облік у податковій адміністрації та надіслати повідомлення до уповноваженого органу виконавчої влади про фактичне відкриття підприємства».

«Вітчизняний уряд ще не готовий до запровадження реєстрації поштою, натомість із жовтня діятиме спеціальна постанова, яка легалізує процес реєстрації СПД без додаткового відвідування органів статистики, податкової адміністрації та органів соціального страхування», — заповнили **Тиждень** у Раді підприємців при Кабміні. ■

482

Українці хочуть підтримати вітчизняного виробника у кризу. Але це їм не завжди вдається

АВТОР: Данило Білик

Економічна криза актуалізувала вже призабутий лозунг «Купуй українське!». Вітчизняні виробники розраховують на підтримку

споживачів у скрутні часи, й чимало українців таки сповідують споживацький патріотизм.

Студентки Галина Хорошак і Ольга Балаушко з минулої осені ретельно роздивляються товари в супермаркетах. Кажуть, особливу увагу звертають на штрих-код. «482... — це

українське. Ми його й купуємо. Зараз криза. Країну треба рятувати», — розповідає Галина. Такі споживачі — мрія кожного вітчизняного виробника. Проте не завжди вироблене в Україні є мрією споживача. **Тиждень** з'ясував усі «за» і «проти» того, щоб купувати українське.

П'ять «ЗА»

ВЛАСНА ВИГОДА

Купуєш український продукт — підтримуєш вітчизняні підприємства — робітники отримують зарплату, підвищується купівельна спроможність — зростають прибутки всіх галузей і поліпшується життя кожного громадянина. Загалом одна з

основних причин глибокої економічної кризи в Україні — зорієнтованість великого вітчизняного бізнесу на зовнішні ринки, а не на внутрішній. Як наслідок — недорозвинений внутрішній ринок, застаття імпорту.

СПОЖИВАЦЬКИЙ ПАТРІОТИЗМ

Кожна сума, сплачена за товар українського виробництва, включає певну частку податків, що спрямовуються до бюджету. А це соціальні виплати пенсіонерам, інвалідам, студентам та іншим незахищеним верствам населення. Від імпорту бюджет отримує менші гроші, зокрема внаслідок великих обсягів контрабанди (див. стор. 20). Так, цього року від податку на прибуток підприємств уряд розраховує отримати близько 42 млрд грн, тоді як ввізне мито має принести державі лише трохи більш ніж 12 млрд грн.

ВІДНОСНА ДЕШЕВИЗНА УКРАЇНСЬКИХ ТОВАРІВ

Ще одна причина віддавати перевагу вітчизняним товарам — їхня відносна дешевизна. Пляшку пристойного українського вина можна купити за 35 грн, а, наприклад, чилійського — за 100 грн. Вітчизняний твердий сир сорту «Радомир» — 50 грн за кг, польський цього самого сорту — 80–90 грн за кг. Автомобіль «Lanos», який складають в Україні (з комплектуючих вітчизняного виробництва), коштує від 56 тис. грн, а зі-

ставна за класом і комплектацією румунська Dacia Logan — від 69 тис. грн.

ТРАДИЦІЇ ТА ЗВИЧКИ

Деякі товари, до яких звикли українські споживачі, просто не виробляють за кордоном. Приміром, на ринку не купиш імпортного віника. Яна, мама півторарічного Данієля, розповідає, що знайти звичний одяг для немовлят — пелюшки, байкові дитячі сорочечки й очіпки —

можна тільки поміж асортименту українських швейних фабрик. «Данієль, якого я народила в Німеччині і який є громадянином цієї країни, з народження був замотаний в українську тканину, — розповідає вона. — Адже в Німеччині немає самої традиції сповивання, а отже, й відповідних товарів».

УКРАЇНСЬКЕ НАТУРАЛЬНІШЕ

Багато українців віддають перевагу вітчизняним продуктам харчування, оскільки вважають їх натуральнішими. Є думка, нібито імпортована їжа містить більше небезпечних компонентів, підкріплена логістичними міркуваннями: мовляв, скільки ж потрібно покласти в масло консервантів, щоб привезти його з Данії в Україну.

Є застереження і щодо якості деяких предметів одягу закордонного виробництва. «Білизну дітям купую тільки вітчизняну, — розповідає до-неччанка і математик за фахом Дар'я Винниченко, мати двох доньок. — Бо її якість часом вища за якість імпоротної». Проте на трусиках і шкарпетках український гардероб дітей Дар'ї закінчується. Одяг і особливо взуття вітчизняних виробників значно поступаються імпортним як за якістю, так і за дизайном, вважає Дар'я. Але це порівняння стосується лише товарів дорогого сегмента, які вона може собі дозволити: «Якщо ж говорити про українське поряд із китайським або турецьким, то я беру наше. Ось нещодавно купила своїй бабусі сарафан мелітопольської фабрики — і якість висока, і на вигляд непоганий».

П'ять «ПРОТИ»

ВИРОБЛЕНЕ В УКРАЇНІ НЕ ЗАВЖДИ УКРАЇНСЬКЕ

Часто номінально українське не є українським по суті. Товар може виготовлятися в Україні, але з імпоротною сировини (деталей) – так працюють більшість вітчизняних автоскладальних заводів, підприємств легпрому тощо. Зрештою, великий обсяг товарів в Україні виробляють підприємства з іноземними інвестиціями, особливо у харчовій промисловості.

Так, торік друга за величиною у світі пивоварна компанія SABMiller (Велика Британія) купила донецький ЗАТ «Сармат». Тепер на донецькому заводі розливають пиво Kozel, яке до чеського має опосередкований стосунок, як і до України. У такому випадку податки з виробника стягують до державної скарбниці, та й робочі місця залишаються за українцями. Проте частину прибутку власник може виводити за кордон.

РАДЯНСЬКЕ ПЛАЗУВАННЯ ПЕРЕД ІМПОРТНИМИ ТОВАРАМИ

На протипагу твердженню про натуральність вітчизняної продукції, у головах більшості українців ще з радянських часів укорінився стереотип про те, що все імпортне краще за своє. Саме тому, вважають виробники, багато українців не купують товарів вітчизняного виробництва.

«Через негативний образ нашої про-

дукції в Україні ми створюємо відповідний імідж і на Заході, – каже президент Українського клубу аграрного бізнесу Алекс Ліссітса. – І маємо галузь тваринництва, майже доведену до банкрутства».

НИЗЬКА ЯКІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ТОВАРІВ

Головною причиною не купувати українське для більшості співвітчизників поки що залишається його якість. Українські ліки часто

значно дешевші за свої європейські аналоги, проте лікар за фахом, працівник німецької фармакологічної компанії Яна Бабенко зауважує, що навряд чи рекомендувала б своїм пацієнтам українські ліки замість імпортних. «Генерики (аналогові ліки) часом значно поступаються за

якістю брендованим лікам з-за кордону, – каже вона. – Адже в нас інші стандарти якості, інші ступені очистки речовин, що входять до медикаментів». Також Україна не може похвалитися якісним взуттям або одягом, та й у харчовій промисловості вітчизняні товари часто програють імпортним за якістю. Зрештою, дотепер лише близько 2 тис. українських виробників обзавелися міжнародним сертифікатом якості ISO.

КРИТИЧНИЙ ІМПОРТ

Велику групу товарів в Україні не виробляють зовсім, наприклад, кондиціонери, автомобілі представницького класу. Українська побутова техніка представлена лише в найдешевшому сегменті (холодильники і пральні машини). На ринку аудіо- та відеотехніки вітчизняних товарів 1–2%.

ТОВАРНИЙ ВИГЛЯД

Українські виробники досі не навчилися приділяти увагу формі, навіть

якщо сам товар високої якості. Наприклад, вітчизняні шкарпетки можуть бути зроблені з якісного льону, проте без будь-якої дизайнерської фантазії. «Я не куплю своїй дитині ляльку в страшній картонній коробці, – каже Дар'я Винниченко. – Нехай навчатися робити краще упакування!»

ЧИСТА ТОРБА. Магазины закликають врятувати світ за допомогою екологічно чистих торбинок

ОДЯГН

Знижки та нові колекції – це банально. У Києві один за одним відкриваються магазини, які намагаються продавати окрім товарів ще й гарний настрій

АВТОР: Аніта Грабська
ФОТО: Андрій Ломакін

Магазини Sister's, «Небеса», AmsterDam схожі на дівочі шухлядки з усіляким начинням. Підходить молода продавчиня: «Привіт! Що у вас хорошего сьогодні?» Пропонує каву, воду, чай. До стін пришилені анонси театрів, «12 способів не їсти на ніч», вирізки з глянцевого журналу. На відміну від мультибрендових бутиків, шопи роблять ставку на своє, українське. У примірочних – серветки, дезодорант, усілякі дрібниці для громадського користування. Клієнти малюють в альбомі «Щастя тут». Хтось заклав між сторінками ромашку. В «Небесах» є й bookcrossing – безплатно забираєте книжку і приносите свою. Вибір чималенький: від «Майстра і Маргарити» до «Самовчителя стриптизу».

МАЛЕНЬКІ, АЛЕ ГОРДІ

Саме в невеличких магазинах можна знайти речі майбутніх Пустовіт і Караванських. 22-річна Олена Петрова курирує співпрацю Sister's із молодими українськими дизайнерами. Експерименту вже рік. Дизайнерів близько сорока. Не всі професіонали, є й медики, які люблять шити. Стиль будь-який, аби тільки не сценічний. Ціни в середньому 500 – 600 грн за сукню, штани чи навіть костюм. «Клієнти – абсолютно різні люди, які приходять самі: діє сарафанне ра-

діо, адже магазини не дають реклами», – розповідає Оксана.

Проте найпопулярніший одяг у магазині не дизайнерський, а турецький: сукні та кофтинки, що коштують 100 – 300 грн. «Я купую тут речі постійно, – каже Єва, 22-річна студентка Академії мистецтв. – Зручно, дешево й сердито. Українських дизайнерів, хоч як парадоксально, важче купити – через ціни». Шопи привозять модні турецькі речі, щоб вижити.

Модельєри ж не хочуть опускати цінову планку. 24-річна магістрантка Інституту журналістики Вікторія Маннагорова – авторка найдорожчої речі, що продавалася в AmsterDam. Це шовкова блузка з ручною вишивкою за 3 тис. грн. «Зараз працюю над колекцією «Створення світу». Те, що я хочу шити, – одяг прет-а-порте делюкс – буде надто дорогим. Я не

можу продавати свої речі за 300 грн... Та блузка, яка тут коштує 3 тис. грн, насправді мала б коштувати тисячі доларів», – стверджує Вікторія.

«Молоді модельєри купують погану тканину, щоб заощадити. Фасон хороший, матеріал негодящий, – коментує кофтинку за 388 грн 23-річна Анна Колбянова, яка виставила свою колекцію в магазині ETNO OKO. – 80% якості речі залежить від тканини. Щоб знизити собівартість одягу, потрібно випускати більші партії, але молоді дизайнери не можуть собі цього дозволити, та й немає гарантії, що їхні речі придбають». Тож поки що місце їхніх ідей у таких ось невеличких магазинчиках за невеликі гроші.

ЕТНО НА БУДНІ ТА СВЯТА

Усе більшої популярності серед українців набуває стиль етно, й дизайнери з задоволенням використовують у лекалах народні мотиви. Поруч із класичним європейським вбранням у магазині ETNO OKO – одяг із трипільською символікою. 51-річна Лариса Жаленко приміряє спідницю. Вона тут уперше: «Дивовижний льон, кольори, комбінації. Гармонійно: від дизайну до ціни. Я мало цікавилася українськими дизайнерами, а тепер усе це хочу».

Крім осучасненого етно, нині вдягають і справжні строї. Їх створюють у майстерні автентичного костюма

УТИ ВІТЧИЗНЯНЕ

МОДА НА ЕТНИКУ. Відвідувачі шукають «щось автентичніше»

«Шляхетний одяг». Команда з десяти осіб — дизайнери, історики, ткалі та кравці. Марина Сенчило, виконавчий директор, розповідає, що вони працюють у чотирьох напрямках: одяг для урочистих подій і подарунків, етно-casual (повсякденний стиль) зі стародавніми кросом та вишивкою, весільні вбрання, аксесуари та сувеніри. Спершу розраховували на клієнтів, які представляють Україну на престижних заходах і відвідують тематичні корпоративи. Однак їх мало: «Бренд Віюпі важить більше, ніж своє, рідне».

Імен клієнтів не називають. «Є певні публічні люди. Більшість — чоловіки», — каже Марина. Українські дівчата виходять заміж за іноземців у національних строях. Деякі мріють передати це вбрання нащадкам. Костюми шиють зі старовинного домотканого полотна (його привозять із етноекспедицій) або тчуть у майстерні. За словами Марини Сенчило, є тенденції: покупці звертаються по дорозі вишиванки з льону, коноплі, домотканого полотна й по пояси, без яких вишиванок не носили. «Культура одягу в нас нівельована. На Віденський бал одягають сукні з Троещини чи весільних салонів, — розповідає Марина. — Є фастфуд у їжі, а є фастмода зі штучних неякісних тканин. Це як дитячі іграшки: легко ламаються, щоб батьки витра-

чали якнайбільше грошей... Мета великих молодіжних магазинів — красиво вдягнути студентів у фабричний одяг із Туреччини. Якби наші фабрики працювали, це був би фабричний український одяг».

У студії авторських речей ETNO OKO тісно від витворів. Цей модний закапелок площею 10 м² відкрився рік тому. 26-річна арт-директор Ленкома (це ім'я, не плутати з російським театром. — *Peg.*) розповідає, що тут ви-

Сукні українських дизайнерів-початківців поки що не витримують конкуренції з турецьким одягом

ставлені речі близько 30 дизайнерів сучасних та етностилів. У що це переросте, не відомо: магазин розвивається повільно, немає інвесторів. Найдорожчою річчю були чоботи з натуральної шкіри за 3 тис. грн від Олександра Ягнука. Їх забрали на показ і там купили. Зараз у студії немає речей вартістю понад 1000 грн. «Буває дизайнери зазнаються, а потім починають дивитися на речі реально. Якщо їм цікаво творити для людей, будуть і доступні ціни, і нормальна якість», — вважає Ленкома.

АНТИПЛАСТИК

А який же одяг без аксесуарів? У 2007 році британська дизайнерка Ані Гінд-

марч створила полотняну сумку з написом I'm Not a Plastic Bag («Я не пластиковий пакет»). У 2008-му український гурт «Крихітка Цахес» започаткував ініціативу «Не пакуй у пластик! Торба — Природі». Полотняні сумки були в колекції Лілії Пустовіт, є в мережі «Інтертоп», у них безплатно пакують куплене в Sister's. Сьогодні з еко-торбами ходить багато молоді. Це тренд.

15-річна Аліна купила свою торбинку в магазині «Небеса» за 88 грн: «Я емо-кід. Сумка підійшла абсолютно під усе. У школі дівчата теж із такими ходять». Торбинки для «Небес» та інших магазинів мережі Sister's розробляли молоді українські дизайнери. Це «сурова бязь»: необроблені нитки, технічна тканина, з якої студенти дизайнерських відділень зазвичай роблять макети одягу. Торба переросла себе і стала модним аксесуаром, як свого часу джинси чи взуття Timberland. 20-річний фотограф Віталій свою купив у секонд-хенді: «Це порівняно дешево і зручно. Ходжу з нею за продуктами — економлю гроші й не забруднюю планету». А Єва з Академії мистецтв уподобала торбинку «Я за чисте життя!» з «Інтертопу»: «Вона дуже містка. Жахливі кульки, забруднення, екологія — лише слова. Всі так кажуть. А справді зробити щось — гордість для себе».

Отак торбинками, прикрасами та футболками українські дизайнери доходять до захопленої Туреччиною аудиторії. Утім, поки що такі магазини з фішками залишаються андеграундом і не роблять погоди на українському ринку. ■

Півроку для стрибка в Європу

Поточна кон'юнктура всередині ЄС є сприятливою для України, але скористатися нею, вочевидь, завадять брак консенсусу і вибори

АВТОР: Жанна Безп'ятчук

У владній структурі ЄС сформувалося проукраїнське керівництво — унікальна для України ситуація. Президентом представницького органу Євросоюзу обрано поляка Єжи Бузека, який завжди підтримував курс України на євроінтеграцію.

У Європарламенті створено нову політичну групу Європейських консерваторів і реформістів, адвокатів розширення ЄС на Схід. І, нарешті, в ЄС до кінця 2009 року головуватиме Швеція — чи не найпослідовніший партнер України з-поміж країн Західної та Північної Європи. Одна справа, коли ідею найширшого залучення України до європейського простору лобіює Польща, країна нової Європи,

і зовсім інша, коли те саме просуває Швеція, одна з найуспішніших і найстабільніших демократій Старої Європи.

Насамперед ідеться про можливість пролобіювати за підтримки країни, яка головує, і президента Європейського парламенту конкретні проекти, які, власне, й становлять зміст процесу зближення України з Європою. У Європейській політиці сусід-

ЄЖИ БУЗЕК — президент Європейського парламенту

Прем'єр-міністр Польщі в 1997–2001 роках. Йому вдалося реалізувати кілька радикальних економічних і соціальних реформ. Свою політичну кар'єру розпочав у першій половині 1980-х як один з активістів демократичного антикомуністичного руху. У 1999-му очолив громадський рух «Акція Виборча Солідарність».

У 2004–2009 роках був членом Комітету Європарламенту з промисловості, досліджень та енергії, рішуче лобіював енергетичні проекти, спрямовані на диверсифікацію джерел енергопостачання.

У попередньому складі Європарламенту Єжи Бузек був також членом делегації Комітету з парламентської співпраці між Україною та ЄС, активно підтримує ідею надання Україні перспективи членства в ЄС

ПОЛІТИЧНА ГРУПА ЄВРОПЕЙСЬКИХ КОНСЕРВАТОРІВ І РЕФОРМІСТІВ (European Conservatives and Reformists Group)

Нова політична група у складі Європарламенту. Налічує 54 депутата і є п'ятою за чисельністю.

До неї увійшли Консервативна партія Великої Британії, польська партія «Право і справедливість» (ПіС), чеська Громадська демократична партія. Очолив групу молодий польський політик Міхаїл Каменський (член ПіС, сили, що виступає за надання Україні перспективи членства в ЄС).

Ініціаторами створення цієї групи були британські консерватори, відомі своєю активною підтримкою ідеї розширення ЄС на Схід, зокрема надання перспективи членства Україні

ШВЕЦІЯ — країна, що головує в Євросоюзі

Шведське королівство очолюватиме ЄС впродовж наступних півроку (липень – грудень 2009-го).

Розвиток співпраці в Балтійському макро-регіоні Швеція називає стратегічним пріоритетом свого президентства

ства та програмі «Східне партнерство» можна знайти чимало пріоритетів, що так і не переведені в площину дієвої конкретики.

Ключовим завданням української зовнішньої політики на найближчі півроку є переговори щодо підписання Угоди про асоційоване членство України в ЄС. На недавній зустрічі з журналістами заступник міністра закордонних справ України Костянтин Єлісеєв наголосив: «Ми, по суті, одні, а проти нас грає команда з 27 гравців плюс Єврокомісія...» Для України принципово важливо обстоювати інтереси українських виробників у переговорах щодо зони вільної торгівлі з ЄС і гарантувати українській продукції реальний доступ (без митних обмежень) до європейських ринків. Щоправда, ще не відомо, чи при-

паде розв'язка цих складних переговорів на час головування Швеції (липень – грудень 2009-го).

За підтримки Швеції Україна мала б долучитися до перспективних транспортних та екологічних проектів у Балтиці. Найактуальніший – участь у Гельсінській конвенції з охорони середовища водозбірного басейну Балтійського моря 1992 року. Присутність у виконавчому органі Конвенції (Гельсінському комітеті – HELCOM), де Україна наразі має лише статус спостерігача, дала б українським дипломатам змогу на рівних співпрацювати з балтійськими колегами, зокрема визначити вплив на довкілля російсько-німецького газопроводу «Північний потік», який планують прокласти по дну Балтійського моря в обхід України. Члени Конвенції Шве-

ція та Фінляндія до кінця літа взяли тайм-аут для аналізу проектної документації. Попередньо Швеція негативно оцінила вплив газогону на морську екосистему. Відтак Україна могла б перетворити екологічну співпрацю з країнами Балтії на важливу геополітичну гру. Але поки що ні відповідальне за приєднання України до Конвенції Міністерство охорони навколишнього природного середовища, ні Верховна Рада України нічого не зробили для якнайшвидшого довершення справи.

Зрештою, кон'юнктура – річ мінуща. Лише за поступального розвитку всередині країни можна почуватися впевнено на перемовинах з ЄС незалежно від того, яка країна головує в ньому і яких поглядів дотримується президент Європарламенту. ■

ЗРОБЛЕНО ДЛЯ УКРАЇНИ

- **Грудень 2004 року** – представляв Європарламент на перемовинах у Києві щодо мирного врегулювання політичної кризи. Був першим поляком, який виступив на Майдані.
- **Січень 2006 року** – в розпал російсько-української газової війни був одним з авторів відкритого листа європейських політиків, у якому Росію звинуватили у використанні «енергетики як знаряддя впливу на сусідні країни, що орієнтуються на Захід».
- **2007 рік** – лобіював підтримку Європарламентом рекомендацій Раді ЄС та Єврокомісії щодо мандата на переговори про нову поглиблену угоду між Україною та ЄС, у якій мала бути закріплена перспектива членства у ЄС.
- **2008 рік** – один з ініціаторів програми «Східне партнерство».
- **Жовтень 2008 року** – Європарламент визнав Голодомор злочиним проти людства. Єжи Бузек був одним із найактивніших лобістів цього рішення.

ЗРОБЛЕНО ДЛЯ УКРАЇНИ

- **1996-2009 роки** – вклали у розвиток Української держави та громадянського суспільства \$71 млн.
- **2000-2009 роки** – навчання українських студентів та молодих дослідників в університетах Швеції у межах Visby Program.
- **2003-2009 роки** – профінансувала і реалізувала в Україні 39 правозахисних, соціальних, екологічних та освітніх проектів.
- **2008 рік** – разом із Польщею виступила з ініціативою програми «Східне партнерство»

МОЖУТЬ ПРОЛОБІЮВАТИ

- **Institutional capacity building.** Фінансування Євросоюзом тренінгів із розбудови інституційної спроможності. Навчальні заходи для державних службовців, молодих фахівців із міністерств; тренінги для українських правників з адаптації українського законодавства до євроського.
- **Проекти у сфері міграційної політики та управління кордонами.** Тренінги для українських прикордонників та митників за спеціальними європейськими програми, обмін досвідом і впровадження європейських стандартів.
- **MARCO POLO.** Програма ЄС, спрямована на переведення якомога більших обсягів вантажопотоку з доріг на залізниці та водні шляхи.
- **Український культурний центр у Брюсселі.** Сприяння у відкритті такого Центру
- **HELCOM.** Участь України у Гельсінській конвенції з охорони середовища водозбірного басейну Балтійського моря 1992 року та членство у її виконавчому органі – Гельсінському комітеті HELCOM.
- **Єврорегіон «Балтика».** Участь у роботі єврорегіону Закарпатської, Львівської та Волинської областей

ЗМІТИ ТАВРО НЕПРИВАВНОСТІ

Юрій Кочубей про шляхи порозуміння з Францією і регіони, перспективні для економічної експансії України

АВТОР: Жанна Безп'ятчук

Інтелект, досвід і патріотизм — три основоположні цінності в дипломатії, без яких вона вихолощується й перетворюється на відбування чиновницької повинності. Традиція інтелектуальної та ціннісно вмотивованої дипломатії в Україні є. Її генеза сягає ще часів Богдана Хмельницького. Юрій Миколайович Кочубей, дипломат, перекладач, сходознавець, кандидат філологічних наук — яскравий представник цієї традиції, чия оцінка поточного стану зовнішньої політики України і, зокрема, дипломатії має бути почута.

У. Т.: Як ви оцінюєте діяльність МЗС у нинішніх умовах?

— Міністерству дуже складно функціонувати в умовах політичного розбрату, наявності різних центрів впливу. Хотілося б, щоб вплив міністра закордонних справ і всього зовнішньополітичного відомства загалом був більшим, як у цивілізованих демократичних країнах. Головна ж проблема полягає в

тому, що Україна не має чіткої стратегії зовнішньої політики. Першопричиною цього, на мою думку, є відсутність цивілізованої партійної політики, політичних партій у традиційному розумінні цього слова — партій як ідеологічних організацій, що пропонують альтернативні варіанти забезпечення національних інтересів України.

У. Т.: Які загрози національній безпеці України ви бачите сьогодні?

— Найбільша загроза — всередині самої країни: «самі себе звоювали». Ще Іван Мазепа писав про це. Політика постійного протистояння, коли державні лідери забувають про кровні інтереси своєї рідної землі, знесилоє країну. Дуже важливо, щоб і представники великого капіталу були патріотами своєї країни. Проте поміж них є чимало тих, чий погляд спрямований тільки на розвиток відносин із Росією. Вони не хочуть думати, не хочуть шукати нових шляхів, не хочуть помічати розмаїтості альтернатив.

У. Т.: Ви тривалий час працювали послом України у Франції. Як Україні шу-

кати підхід до проросійської Франції? Що робити з очевидним скепсисом цієї русофільської країни щодо України?

— Треба зробити так, щоб ми були цікавими Франції, а не просто волати про нашу належність до Європи. Французи — це прагматичний народ. Франція й Україна мають два чіткі напрями для тісної співпраці. По-перше, Франція — друга у світі за сільськогосподарським потенціалом країна після США. Україна — це теж велика аграрна країна. Ми маємо об'єднати наші зусилля, щоб нагодувати світ, який не має таких ресурсів. Ми повинні не конкурувати, а співпрацювати.

По-друге, для України неоціненне значення має французький досвід боротьби за ідентичність. Хіба французи змогли б витримати навалу продукції Голлівуда й англомовного маскульту, якби не провадили певної політики? Вони захистили свою культуру на законодавчому рівні. І ніхто не сприймав це як порушення демократичних прав та свобод. Завдяки цьому сформувався чудовий конкурентоспроможний франкомовний кінематограф. Це і є захист ідентичності, бо

інакше вона розвивається. Я постійно повторюю, що на міжнародній арені ми маємо бути разом, щоб обстоювати цю ідею захисту національних культур та ідентичностей...

На початку 1990-х французи мали дуже велике бажання вкладати кошти в Україну. Це був новий ринок. Але вони не звикли до наших правил. Вони не японці чи німці, в яких у кошториси компаній закладені суми на «підмаслювання» агентів для просування своїх інтересів. Французи не вміють давати хабарів. А наші чиновники не розуміли: як це інші іноземці дають, а французи — ні!

Дуже яскравий приклад — розбудова аеропорту «Бориспіль». Французька дуже потужна фірма *Viug* хотіла будувати смугу. З кредитами все було гаразд. А потім раптом справа залякла. Зрештою фірму не запросили. Замість неї почали співпрацювати з ірландською компанією. Це був початок 1990-х. І таких прикладів можна навести багато. Таке ставлення призвело до того, що Франції ми не цікаві.

У. Т.: Україна все ще не сформувала інституційну систему своєї культурної репрезентації у світі? Які основні причини її культурного небуття на міжнародній арені?

— Головна причина — брак коштів. По-перше, Україна суто фінансово неспроможна мати мережу центрів власної культури по всьому світу. В Парижі ми співпрацювали з посольством Польщі в культурній сфері, тому що в нас не було ні можливостей, ні ресурсів, а в них на той час уже був свій культурний інститут (1992–1997 рр. — *Reg.*). Культурний центр посольства України у Франції і сьогодні все ще не має коштів.

А по-друге, це проблема нашого національного самоусвідомлення. Сусідам ніколи не вдавалося нав'язати полякам думку, що польської нації насправді немає. Тепер, коли Україна є незалежною державою, ми повинні мати свої культурні центри, принаймні в основних країнах. Проте сьогодні в Україні сильніша та політична партія, яка не хоче, щоб усе це все робилося.

Наведу вам факт, який дуже яскраво ілюструє роль культури в зовнішній політиці. У той час як у Росії тривала перша Чеченська війна, у Франції організувалися численні концерти російських музикантів, художні виставки тощо. Про війну навіть не згадували — натомість обговорювали виступи російських віолончелістів і картини художників.

У. Т.: Складається враження, що радянська Україна значно активніше й успішніше співпрацювала з ЮНЕСКО, ніж незалежна. Мало б бути якраз навпаки...

— Це справді так. У ті часи, коли я представляв УРСР при ЮНЕСКО, від України в апараті цієї організації працювали десятеро осіб, «Кур'єр ЮНЕСКО» виходив українською мовою. Ми працювали наполегливо й системно. Робили все, щоб якомога більше використати

Треба зробити так, щоб ми були цікавими Франції, а не просто волати про нашу належність до Європи

потенціал співпраці між ЮНЕСКО та УРСР. Завдяки цьому про нас хоч трохи знали у світі. Сьогодні напрацювання радянських часів утрачено.

У. Т.: Ви не раз говорили про важливість для України геополітичної осі «Північ — Південь». Реалізацію яких міжнародних проектів і з якими країнами Україна могла б розпочати вже сьогодні?

— Передусім ми маємо розвивати зв'язки з країнами Чорноморського басейну. На мою думку, це море має бути демілітаризованим. Сьогодні на ньому ведеться міжнародний моніторинг забруднення, але цього дуже мало. Має розвиватися інтенсивна економічна співпраця, мають бути великі економічні проекти. Приміром, нафтопровід Баку — Тбілісі — Джейхан пролягає через Туреччину. Я висловлював таку ідею — провестися рукав до Трапезунда і там відбирати нафту для України. Але для цього треба працювати з Туреччиною. Потрібно переконати цю країну, що від того вона матиме зиск. На те мала бути політична воля. У підсумку і Чорноморсько-Балтійський напрям, і ОЧЕС, і ГУАМ —

усе ледве дихає. Ще потрібно зважити на те, що всі ці ініціативи, крім ОЧЕС, не включають Росію. Вона, своєю чергою, не хоче їхнього розвитку.

У. Т.: Чи провадиться, на вашу думку, зовнішня політика України на Близькому Сході?

— Її немає. З таким самим успіхом ми можемо ставити запитання про те, чи є політика України в Латинській Америці чи Африці. Близький Схід — це регіон, де все визначають політичні гіганти. Україна з ними не може й не повинна виступати на рівних. Ми маємо здійснювати свою прагматичну економічну експансію в цьому регіоні — ось наше головне завдання. Причому нам цікаві всі його країни, зокрема Йорданія, Єгипет, Сирія.

Певні напрацювання ми маємо з Лівією. Але якщо починаємо щось, то треба доводити до кінця. А з цим в Україні великі проблеми. Лівія дала нам ділянки для пошуку нафти. Були плани відкрити в цій країні представництво НАК «Нафтогаз». Де воно? Ось поїхала туди з візитом Юлія Тимошенко. І що далі?

Якось співпраця склалася у нас з Об'єднаними Арабськими Еміратами у галузі торгівлі зброєю. А як щодо сільського господарства? У них же немає умов. Тільки-но пшениця виродить, в Україні здійснюється вселенський плач, мовляв, її нікуди дівати. А це насправді зовсім не так. Можна знайти ринки для будь-якої продукції, було б бажання.

Коли приймали рішення щодо організації перших торгово-економічних місій України за кордоном, уряд визначив 27 країн. Усі були європейськими країнами. Але ж потенційні ринки для збуту наших тракторів, сівалок зовсім не в Європі. Натомість ті, хто приймав рішення, думали тільки про те, як би комфортніше влаштуватися в житті. ■

Біографічна нота

Юрій Кочубей

1932 р. — народився в Полтаві.

1955 р. — закінчив факультет міжнародних відносин Київського державного університету імені Тараса Шевченка, де вивчав арабську мову.

З 1957 по 1997 р. — на дипломатичній роботі в Міністерстві закордонних справ України. Проїшов шлях від третього секретаря до Надзвичайного і Повноважного Посла України у Французькій Республіці, Постійного представника України при ЮНЕСКО (1992–1997).

З 2000 року — головний редактор журналу «Східний світ».

З 2007 року — почесний доктор Дипломатичної академії України при МЗС України.

NABUCCO

СТУРБОВАНІ ТРУБОЮ

Поки Україна і Росія виснажуються в газових війнах, Європа успішно шукає альтернативних постачальників і транзитерів блакитного палива

ВІД МРІЇ ДО РЕАЛЬНОСТІ. Серед потенційних постачальників газу для NABUCCO значиться Азербайджан та Туркменістан. Але питання наповнення труби сировиною все ще відкрите

АВТОР: Олександр Михельсон

13 липня Туреччина, Болгарія, Угорщина, Румунія та Австрія схвалили будівництво газопроводу Nabucco — труби, яка має стати продовженням газогону «Баку — Тбілісі — Ерзерум» і доставити газ із Середньої Азії до Європи в обхід Росії та України.

Nabucco, задуманий ще 2002 року, став пріоритетом ЄС лише цієї весни — після зимової газової війни між Росією та Україною. У той час як у Москві той конфлікт розглядали як доказ необ-

хідності пришвидшити побудову газогонів в обхід України, Євросоюз вирішив краще не мати справи з обома слов'янськими транзитерами.

ГАЗОВА ОПЕРА

Газогін Nabucco потужністю 31 млрд м³ газу на рік і вартістю €8 млрд є безпосереднім конкурентом як української ГТС (проектна потужність — 140 млрд м³ на рік), так і лобійованого Росією газогону «Південний потік», який мав би пройти дном Чорного моря в обхід України. Донедавна цей проект оцінювали в \$27 млрд, а його потужність прогнозували на рівні 30 млрд м³ газу на рік. Проте у травні російський прем'єр

Владімір Путін зустрівся зі своїм італійським колегою Сільвіо Берлусконі, після чого заявив, що потужність «Південного потоку» (в якому бере участь Італія) тепер оцінюють у понад 60 млрд м³, але при цьому в менш ніж €9 млрд. Тобто, якщо вірити заявленим цифрам, Росія могла б щороку перекачувати південним і північним газогонами (Nord Stream має пролягти дном Балтійського моря) до 118 млрд м³ — дві труби в обхід України могли відібрати значну частину транзиту, що нині проходить через українську територію.

Утім, подвійне зростання потужності «Південного потоку» за відповідного зниження вартості газогону так

Річ у тому, що саме «Шах-Деніз-2» мав стати одним із основних ресурсів газу для Nabucco. Тож домовленості Газпрому і заява Путіна про збільшення потужності «Південного потоку» мають на меті показати, що газу для Nabucco немає.

РОБИ, ЯК МИ

Утім, п'ять країн-транзитерів підписали угоду про будівництво Nabucco, навіть не будучи переконаними в тому, що газогін буде чим наповнити. Із загостренням боротьби за ресурси газу в Євразії стає все очевиднішим, що шляхи транспортування енергоносія є чи не важливішими за його родовища. Найгостріша конкуренція розгортається саме за ці шляхи, і в її межах наша країна, на жаль, поки що вперто пасе задніх. Цікаво, що газогін в обхід України схвалили в Секретаріаті президента. Як заявив заступник голови СП Андрій Гончарук, реалізація проекту Nabucco «поліпшить доступ до азійського газу» всіх країн Європи, зокрема й України. Як конкретно це має виглядати, на Банковій не уточнили.

Теоретично найбільший транзитер газу зі Сходу на Захід має всі можливості для обстоювання своїх інтересів. Показово, що за наявності політичної волі це вдається нашим близьким і далеким сусідам, хоча вони й не мають такого вагомого аргументу, як українська «труба».

Безумовним взірцем прагматичного підходу до захисту своїх енергетичних інтересів є Болгарія. Традиційно ця віддалена від російських кордонів країна зберігає надзвичайно теплі відносини з Росією (на сьогодні такої близькості до РФ не відчуває, мабуть, жодна із суміжних держав). Та це не заважає болгарам обстоювати свій інтерес, що виражається, наприклад, у готовності Софії підтримувати і Nabucco, і «Південний потік». Адаже домовленості щодо останнього (принаймні поки що) так само підписані Болгарією, як і щодо Nabucco.

Нещодавно в Болгарії відбулися вибори, на яких перемогли правоцентристи на чолі з мером Софії Бойко Борисовим. Минулого тижня пан Борисов неочікувано заявив, що після формування уряду може переглянути досягнуті попередниками домовленості щодо «Південного потоку». Проте не факт, що так станеться. Адаже уряд Сергея Станішева, попри теплі почуття до Москви, уклав досить зручну угоду, яка, за деякими да-

ними, передбачала гарантії Газпрому щодо обсягів постачання газу. Останнього Болгарія потребувала як країна, що найбільше в ЄС постраждала від російсько-української газової війни.

Найімовірніше, новий болгарський уряд намагатиметься ще більше дотиснути угоду на свою користь — авторіві «Південного потоку», вочевидь, доведеться пристати на умови Болгарії. При цьому Болгарія може спокійно брати участь і в конкуруючому Nabucco, тобто не програє за будь-яких обставин.

Раціонально діють й інші сусідні з Україною держави, влада яких розуміє, що за свою енергетичну безпеку слід заплатити наперед, інакше потім доведеться платити за свій порятунок набагато більше. Так вчинила, наприклад, Польща, що уклала угоду з Катаром про постачання з 2014 року скрапленого газу в обсязі 1,5 млрд м³ на рік.

При цьому Польща споживає в п'ятеро менше газу, ніж Україна, а імпортує взагалі тільки 7 млрд м³ на рік. Однак наші західні сусіди все ж таки вирішили витратити мільярди доларів на будівництво терміналу з прийому скрапленого газу — і блокування трибуни в сеймі через «розбазарювання грошей» помічено чомусь не було.

Аналогічно діють Хорватія й Італія, остання бере активну участь у «Південному потоці», проте водночас про всяк випадок розробляє плани постачання газу з Алжиру.

Для такої диверсифікації є об'єктивні передумови. Видобуток у самій Росії стабільно зменшується, а на освоєння нових родовищ поблизу полярного кола потрібні величезні гроші. Тож без контролю над ресурсами Середньої Азії росіяни не зможуть заповнити «Північний» та «Південний» потоки навіть у початково передбачених обсягах, не кажучи вже про останні наміри про подвійне збільшення потужності неіснуючого газогону.

Відтак на п'яти Газпрому все більше наступатимуть такі постачальники, як Норвегія, Катар і в перспективі Іран. Їхні ресурси ще не розроблені повною мірою.

У цій ситуації Київ має думати не лише про те, як уникнути «транзитного бойкоту» з боку Росії та конкуренції Nabucco, а й про те, що робити після неминучого спорозуміння труб. ■

і залишилися непоясненими. Але було очевидно, що це спроба підкопатися під «Nabucco».

З тією самою метою наприкінці червня Газпром підписав угоду з Азербайджаном про закупівлю з наступного року газу за небаченою (в часи кризи) ціною \$350 за тис. м³. Щоправда, обсяги закупівлі невеликі — лише 0,5 млрд м³ на рік. Зате, за інформацією російських ЗМІ, Баку пообіцяв допустити Газпром до закупівлі газу з розроблюваного родовища «Шах-Деніз-2».

Щоправда, жодних угод на цей рахунок наразі так і не підписано. Це свідчить про те, що боротьба за і проти Nabucco триває.

В ОБХІД УКРАЇНИ

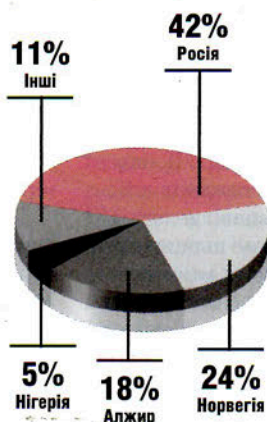
Перспективні шляхи постачання газу до Європи

Споживання газу в ЄС:
516,9 млрд м³ (2008 рік)

Імпорт газу ЄС:

Трансадриатичний трубопровід

Довжина: 520 км
Потужність: від 10 до 20 млрд м³ на рік
Вартість: €1,5 млрд

Проходитиме через Грецію, Албанію, Адріатичне море та Італію

Ініціатори:
EGL Group (Швейцарія)
StatoilHydro (Норвегія)

Заявку ініціаторів розглядають уряди країн-транзитерів.

Джерела газу:
Азербайджан (StatoilHydro має частку 25% у родовищі Шах-Деніз).
У 2007 році EGL Group також уклала 25-річний контракт із National Iran Gas Export Company (NIGEC).

Плановане завершення будівництва: 2012 рік

Транссахарський газопровід

Довжина: 4300 км
Потужність: до 30 млрд м³ на рік
Вартість: €10–14 млрд

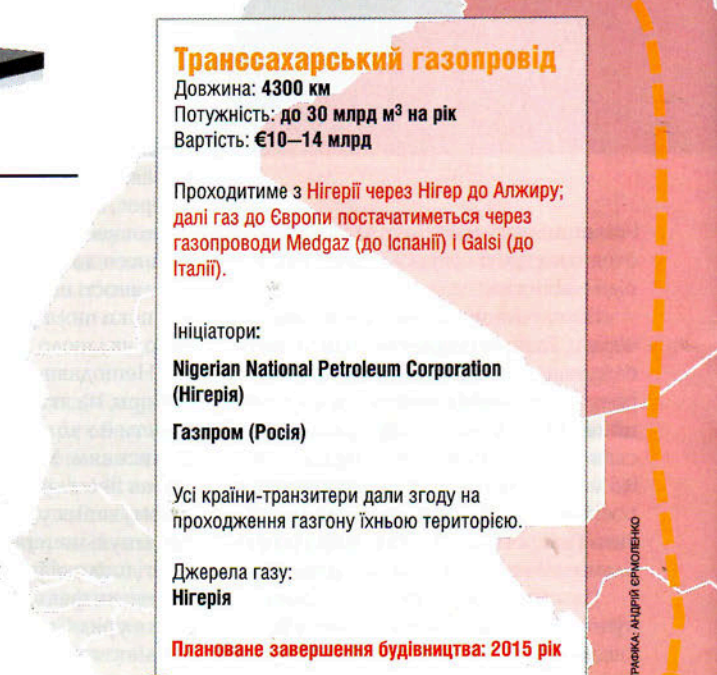
Проходитиме з Нігерії через Нігер до Алжиру; далі газ до Європи постачатиметься через газопроводи Medgaz (до Іспанії) і Galsi (до Італії).

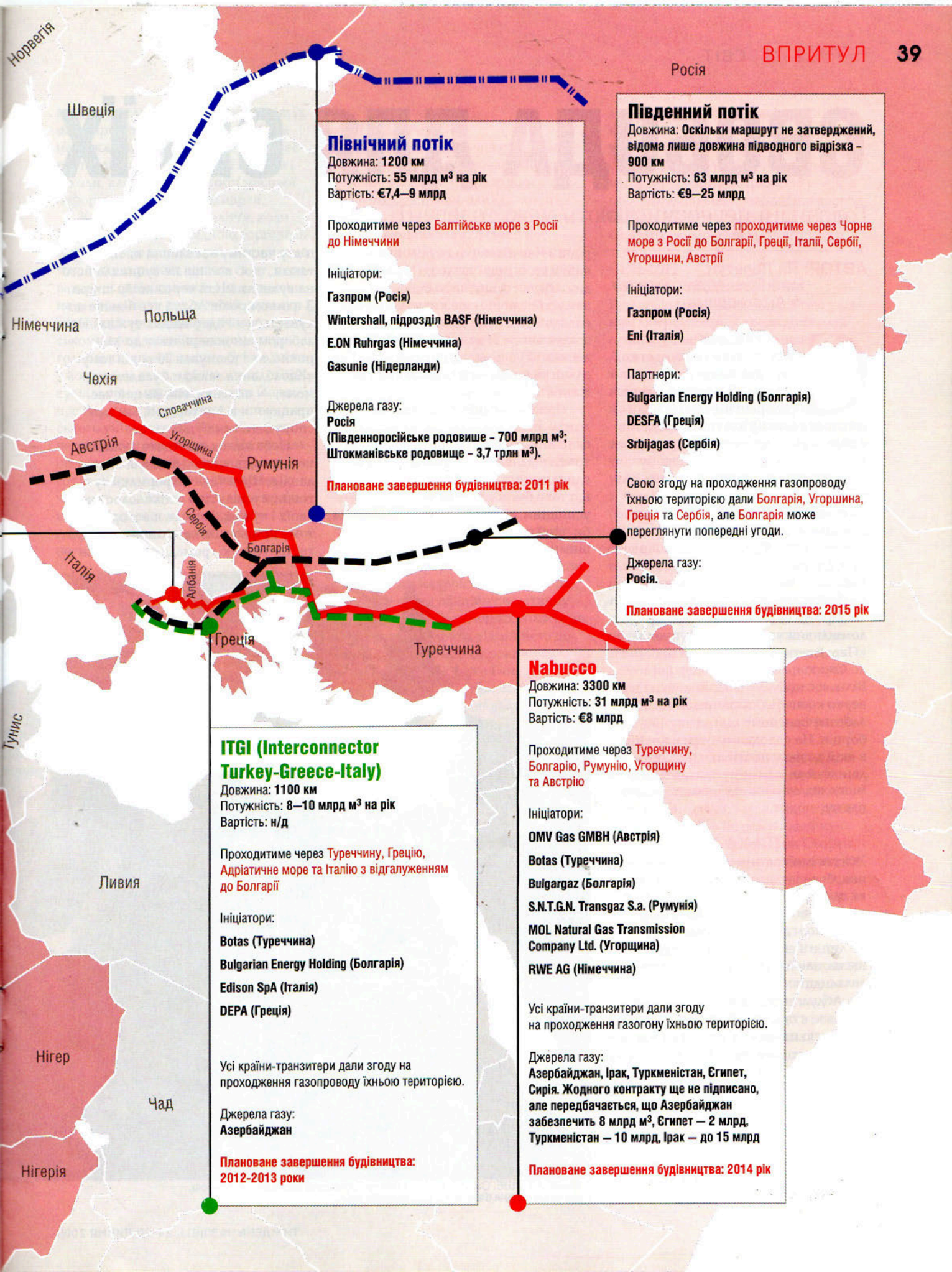
Ініціатори:
Nigerian National Petroleum Corporation (Нігерія)
Газпром (Росія)

Усі країни-транзитери дали згоду на проходження газгону їхньою територією.

Джерела газу:
Нігерія

Плановане завершення будівництва: 2015 рік

Північний потік

Довжина: 1200 км
 Потужність: 55 млрд м³ на рік
 Вартість: €7,4–9 млрд

Проходить через Балтійське море з Росії до Німеччини

Ініціатори:
 Газпром (Росія)
 Wintershall, підрозділ BASF (Німеччина)
 E.ON Ruhrgas (Німеччина)
 Gasunie (Нідерланди)

Джерела газу:
 Росія
 (Південноросійське родовище - 700 млрд м³;
 Штокманівське родовище - 3,7 трлн м³).

Плановане завершення будівництва: 2011 рік

Південний потік

Довжина: Оскільки маршрут не затверджений, відома лише довжина підводного відрізка - 900 км
 Потужність: 63 млрд м³ на рік
 Вартість: €9–25 млрд

Проходить через Чорне море з Росії до Болгарії, Греції, Італії, Сербії, Угорщини, Австрії

Ініціатори:
 Газпром (Росія)
 Eni (Італія)
 Братери:
 Bulgarian Energy Holding (Болгарія)
 DESFA (Греція)
 Srbijagas (Сербія)

Свою згоду на проходження газопроводу їхньою територією дали Болгарія, Угорщина, Греція та Сербія, але Болгарія може переглянути попередні угоди.

Джерела газу:
 Росія.

Плановане завершення будівництва: 2015 рік

ITGI (Interconnector Turkey-Greece-Italy)

Довжина: 1100 км
 Потужність: 8–10 млрд м³ на рік
 Вартість: н/д

Проходить через Туреччину, Грецію, Адріатичне море та Італію з відгалуженням до Болгарії

Ініціатори:
 Botas (Туреччина)
 Bulgarian Energy Holding (Болгарія)
 Edison SpA (Італія)
 DEPA (Греція)

Усі країни-транзитери дали згоду на проходження газопроводу їхньою територією.

Джерела газу:
 Азербайджан

Плановане завершення будівництва: 2012-2013 роки

Nabucco

Довжина: 3300 км
 Потужність: 31 млрд м³ на рік
 Вартість: €8 млрд

Проходить через Туреччину, Болгарію, Румунію, Угорщину та Австрію

Ініціатори:
 OMV Gas GMBH (Австрія)
 Botas (Туреччина)
 Bulgargaz (Болгарія)
 S.N.T.G.N. Transgaz S.a. (Румунія)
 MOL Natural Gas Transmission Company Ltd. (Угорщина)
 RWE AG (Німеччина)

Усі країни-транзитери дали згоду на проходження газогону їхньою територією.

Джерела газу:
 Азербайджан, Ірак, Туркменістан, Єгипет, Сирія. Жодного контракту ще не підписано, але передбачається, що Азербайджан забезпечить 8 млрд м³, Єгипет - 2 млрд, Туркменістан - 10 млрд, Ірак - до 15 млрд

Плановане завершення будівництва: 2014 рік

СВОБОДА ДЛЯ СВОЇХ

Голландці переосмислюють межі толерантності

АВТОР: Ян Лепетун,
спеціально для **Тижня**
з Амстердама

Спостерігаючи за бурхливим життям голландської столиці, важко сказати, що в країні є проблеми з толерантністю. На вулицях міста можна зустріти представників будь-яких культур, професій і національностей, тут і там на будинках майорить «веселковий» прапор сексуальних меншин. Дух марихуани, що доноситься з кав'ярень, лоскоче ніс новоприбулих туристів. Однак за різнобарвним фасадом криються серйозні суспільні зміни, які визрівали в країні тюльпанів роками.

Про це свідчить, зокрема, приголомшливий успіх крайньої правої «Партії заради свободи» на виборах до Європарламенту. Її лідер Герт Вільдерс побудував кампанію на відверто ксенофобській риторичці, що забезпечила йому підтримку 17% виборців. На солодкому образі країни, в якій дозволено трішки більше, ніж деінде, й де кожному знайдеться місце під сонцем, поставлено жирну пляму.

ІМІГРАНТСЬКА ДОЛЯ

Життя іммігрантів у Нідерландах, однак, було і є далеко не таким легким, як здається, навіть для тих, хто зміг знайти себе в чужій країні. Практично всім доводиться боротися не лише з економічними труднощами, але й з холодним ставленням голландців.

Абдул, стриманий і шляхетний чоловік, є одним із 65 тисяч марокканців, яких можна зустріти на вулицях Амстердама. Він заробляє собі на життя, продаючи різноманітні листівки, кольорові камінці й старі книги на одній із площ міста. За старанність місцева влада дозволила йому мати стенд, значно більший за сусідні. В далекому 1989-му Абдул вирішив шукати долі футболіста в Європі. Однієї ночі він сховався в

рідній Касабланці на судні, що, як виявилось, прямувало до Нідерландів. Абдул ступив на голландську землю без копійки в кишені й навіть пальто. «Все було зовсім інакше, — згадує він. — Я думав, люди скажуть: ласкаво просимо, і я матиму все». Реальність виявилася далекою від бажаної.

Призвичаєний до труднощів життя, сьогодні Абдул ні на що не скаржиться. Він говорить розмірено, трохи віддаючи алкогольем і постійно вдивляючись у далечінь. Абдул знає, що таке бути іммігрантом, хай навіть успішним, у цій країні. Втім, він хотів би, щоб голландці були прихильнішими до іноземців, які становлять

п'яту частину населення країни. А також, щоб поліція не зупиняла його на вулицях міста через колір шкіри. З плином років Абдул усе більше почуватися в Нідерландах чужим. Незабаром він повернеться до Марокко, як і планував 20 років тому. «Касабланка завжди була моїм домом», — пояснює він. За цей час, працюючи в Амстердамі, він зміг спорудити там будинок.

Небажання прийняти чужинця не є чимось унікальним для Нідерландів. Ще в часи Реформації тутешнє суспільство розкололося на своїх і чужих, і навіть півсторіччя тому прірва між католицькою й протестантською громадами існувала

БІЛЬШЕ-МЕНШЕ. Ситуація, коли корінне населення виглядає меншиною, стає типовою для багатьох європейських міст

настільки глибока, що шлюби між їхніми представниками були майже неможливими. В католиків і протестантів діяли не тільки свої церкви і школи, але й власні засоби масової інформації та політичні партії.

Крім того, з XVII століття, коли Голландія стала провідною торговельною потугою в світі, країна приймала мігрантів із різних частин світу, переважно зі своїх колоній. Незважаючи на різноманіття рас, релігій, культур і традицій, що співіснували в голландському суспільстві протягом сторіч, толерантність неодмінно була однією з його складових. «Ми в основі своїй суспільство меншин, — каже Йоганнес Бардул, співробітник амстердамського університету й визнаний експерт у галузі мас-медіа. — Це суспільство, засноване на співпраці різних груп». Упродовж років таємниця їх мирного співжиття полягала в принципі «жити разом, але окремо». Або ж — «ми не чіпаємо вас, доки ви не чіпасте нас».

ГОЛЛАНДСЬКИЙ АНТИІСЛАМІЗМ

Цей принцип донедавна однаково ефективно діяв щодо релігійних переконань, расового походження й сексуальної орієнтації, але ставлення голландців до всього «інакшого» поступово змінюється. Далеко не останню роль у цьому відіграють мас-медіа. Після терактів 11 вересня 2001 року в США та вбивства фанатиком-ісламістом режисера Тео ван Гога 2004 року значно зросло негативне висвітлення в ЗМІ життя мусульман, а це 5,5% населення країни. Питання ісламу вийшло на передній план нішньої виборчої кампанії навіть у час економічної кризи, а Герт Вільдерс отримав більше уваги ЗМІ, ніж чинний прем'єр-міністр країни Ян Белькененде. Сьогодні ЗМІ діють на суто комерційній основі, пояснює Бардул, тому екстремальні думки легше «продавати».

Успіх Вільдерса та інших радикальних партій на ксенофобській хвилі свідчить про одне: в суспільстві є відповідні настрої. Вони були й раніше, але через офіційну політичну коректність для критичних голосів не було місця. «Головна відмінність порівняно з попередніми роками полягає в риторичі, — каже Ренс Фліген-тарт, дослідник проблем імміграції і виборів. — Зараз радикальні погляди стали прийнятнішими. Те, що було неприпустимим десять років тому, сьогодні є нормою». Ситуація змінилася, коли після терактів 11 вересня 2001 року на політичній сцені запалала зірка Піма Фортайна з його радикальними антиісламськими гаслами. За чотири дні до виборів у 2002 році він був убитий, але ідеї Фортайна знайшли плодючий ґрунт. Успішний результат його партії та його по смертна перемога в телешоу «Навидатніший голландець» стали даниною не лише загиблому політикові, але й тим ідеям, які він пропагував.

Те, що раніше не було місця для висловлення радикальних думок, означало, що багато людей почувалися виключеними з громадського життя. Саме тому нинішня популярність праворадикалів наразі не загрожує суспільству. «Краще, коли проблеми обговорюються, й, відповідно, люди не почувуються виключеними. Це добре в такій усталеній демократії, як Нідерланди», — вважає Йоганнес Бардул. Критичне ставлення до іммігрантів уже знайшло своє відображення в

державній політиці: Нідерланди запровадили суворі обмеження для потенційних «нових голландців». Щоб отримати нідерландський паспорт, тепер у середньому потрібно 15 років, а простий дозвіл на проживання коштує близько €450 — недосяжна сума для багатьох іммігрантів із бідних країн.

БІЛЬШЕ НЕ СЕКСУАЛЬНИЙ РАЙ

Голландія віддавна славиться сексуальним лібералізмом. У країні дозволені проституція й одностатеві шлюби, в Амстердамі є цілі крамниці презервативів, а вібратори та інші засоби інтимного призначення на батареях тут можна купити в магазинах техніки.

Однак життя сексуальних меншин не таке легке, як можна уявити, побачивши на вулиці пару чоловіків у більш ніж дружніх обіймах. І річ не в уряді, в якому одна з міністрів є лесбійкою. Складнощі з'являються на рівні суспільного сприйняття. «Емансипація зводилася до рівності перед законом, — пояснює Рене фон Сьорен, один із керівників Центру культури й дозвілля Нідерландів, найстарішої в світі організації, що відстоює права сексуальних меншин. — Але зміна закону не змінить поглядів людей». Негативне ставлення до гомосексуалістів, бісексуалів і трансвеститів усе більше практикується у вуличній культурі, де ісламські іммігранти відіграють значну роль.

Залякувати гомосексуалістів для вуличної молоді є одним зі шляхів свого самоствердження в колективі однолітків. Однак, «це швидше радикальна молодь, а не радикальні мусульмани», — зауважує фон Сьорен. Навіть в Амстердамі, куди багато хто приїздить у пошуках сексуальної свободи, гомофобних груп стає більше.

Проблеми, що поступово виступають на передній план у житті голландського суспільства, малопомітні туристові. Зрештою, він і не повинен їх бачити, адже Нідерланди все ще залишаються надзвичайно різноманітною країною, в якій традиційність неймовірним чином переплетена з сучасністю, а містечковість — із глобалізованістю. Толерантність, яка виховувалась у голландському суспільстві сторіччями, не може раптом зникнути. Однак, беззаперечно, вона змінює своє обличчя. ■

Для туриста ж країна досі виглядає взірцем свободи й толерантності.
Див. стор. 50

ФОТО: REUTERS

ЗНАРЯДДА ЧЕСТІ

Протягом трьох сторіч українські шляхтичі не виходили з дому без шаблі та чекана

АВТОР: Володимир Гуцул

«Що за світ, що за світ! Небезпечний, дикий, убивчий. Світ утиску й насилля. Світ без влади, без ладу, без порядку й без милосердя. Кров у ньому дешевша за вино, чоловік дешевший за коня. Світ, де легко вбити й важко не бути вбитим. Кого не вбив татарин, того вбив опришок, кого не вбив опришок, того сусід убив. Світ, де цнотливим бути складно, а спокійним не випадає». Так починається дослідження польського історика Владислава Лозинського (1843 – 1913) з соціальної історії Червоної Русі XVII ст. «Правдою і неправдою» («Prawem i lewem»), уперше видане у Львові 1903 року. Цей грубий том змальовує барвисту картину барокового суспільства в Руському воеводстві Речі Посполитої, де кримінал був ніби розчинений у повітрі.

Основний меседж Лозинського звучав так: на Русі часів Речі Посполитої (1569 – 1795), «де хоч єзуїтами засівай, а однаково злодіями вродить», справедливість якщо й перемагала, то стараннями не держави, а окремих ентузіастів, котрим за інструменти правили не закони та судові процедури, а пряме насильство та власна зброя. Документи епохи, широко цитовані автором, підтверджують вступне слово – суспільні стосунки на Польсько-Литовській Русі пацифістичних ідей шляхетним громадянам не навівали. Татари й опришки, що полювали на здобич, приватні сусідські війни, можливо, й не були чимось надзвичайним на тлі загальноєвропейського вибуху насильства, проте змушували триматися напоготові.

З другої половини XVI ст. у кожного шляхтича був свій гарнітур цивільної зброї: шабля та предмет ударної дії – обух, чекан або клевець. Комплекс іноді доповнювали одним або

кількома ножами. Традиція протрималася в ужитку напрочуд довго. Описуючи звичаї в Речі Посполитій часів панування Августа III (1734 – 1763), польський письменник Єнджей Кітович (1727 – 1804) зауважив як річ буденну: «коли шляхтич ішов із дому, то до боку припасовував шаблю, а в руки брав обух».

ШАБЛЯ ЯК АРГУМЕНТ

Стереотипний символ шляхетського стану — шабля — досить довго й важко пробивала собі дорогу як у воєнні арсенали, так і в середовище статусних предметів. Протягом першої половини XVI ст. польські та литовські гетьмани у своїх відозвах часто нагадували військовим, особливо гусарам, аби ті, стаючи до бою, мали при собі мечі, а не шаблі. Шабля, маючи фантастичну ріжучо-рубальну силу, досить погано давала собі раду з популярними тоді в Центральній Європі металевими латами, котрі необхідно не стільки розрубувати, скільки проламувати. Нероднозначне ставлення до шаблі серед військових знайшло відображення в етичних рядках Вацлава Потоцького:

„ Шаблюю один другому рубає руку, поранить голову, стеше щоку, потому кров, добута з противника, гамує запал. Обухом часто завдавалися рани смертельні, але на позір безкровні, й, не узрівши крові, без пам'яті билися ним і без шкоди для шкіри ламали ребра й дробили кості “

Єнджей Кітович

*Доки носили ми мечі, палаші та корди,
Не боялися ми Орри.
А як з карабелками прийшли чечуги,
Перестали орати на Україні й Поділлі плуги.*

«Нобілітація» шаблі відбулася за панування Стефана Баторія. Цей трансильванський князь, обраний 1576 року королем Речі Посполитої, привіз із собою моду на східні костюми та зброю. Як цивільна зброя шабля виявилася неперевершеною. Вона динамічна, нею порівняно легко вивести супротивника з ладу, проте не так просто завдати фатального смертельного удару. Рубані поранення, на відміну від колотих, менш небезпечні й швидше гояться. Ян Христом Пасек, панцерний жовнір, письменник, дуелянт і загалом колоритна особистість, у своїх мемуарах під 1659 роком розповідає, як після вечірки з друзями в нього сталася дуель, під час якої він шаблею вклав на землю трьох суперників, і жоден із них не помер.

Оскільки з усієї зброї лише шаблею дозволялося вносити на сеймові зібрання, цим інструментом шляхтич мав змогу втілити в життя свої політичні проекти. Рубанина на шляхетських сеймиках була річчю буденною — коли в сторін закінчувались аргументи, а компроміс не знаходився, дискусія переходила в іншу площину. Вочевидь, у товаристві озброєних політиків ціна слова значно зростає.

Як цивільна зброя шабля має ще й ту перевагу, що містить чимало площин, на які можна нанести декор. Згадані карабелки й чечуги — шаблі азійського походження, оздоблені без поміркованості, носили охочі до демонстративного шику. На українських теренах виробництвом декорованих шабель у східному стилі славилися львівські вірмени.

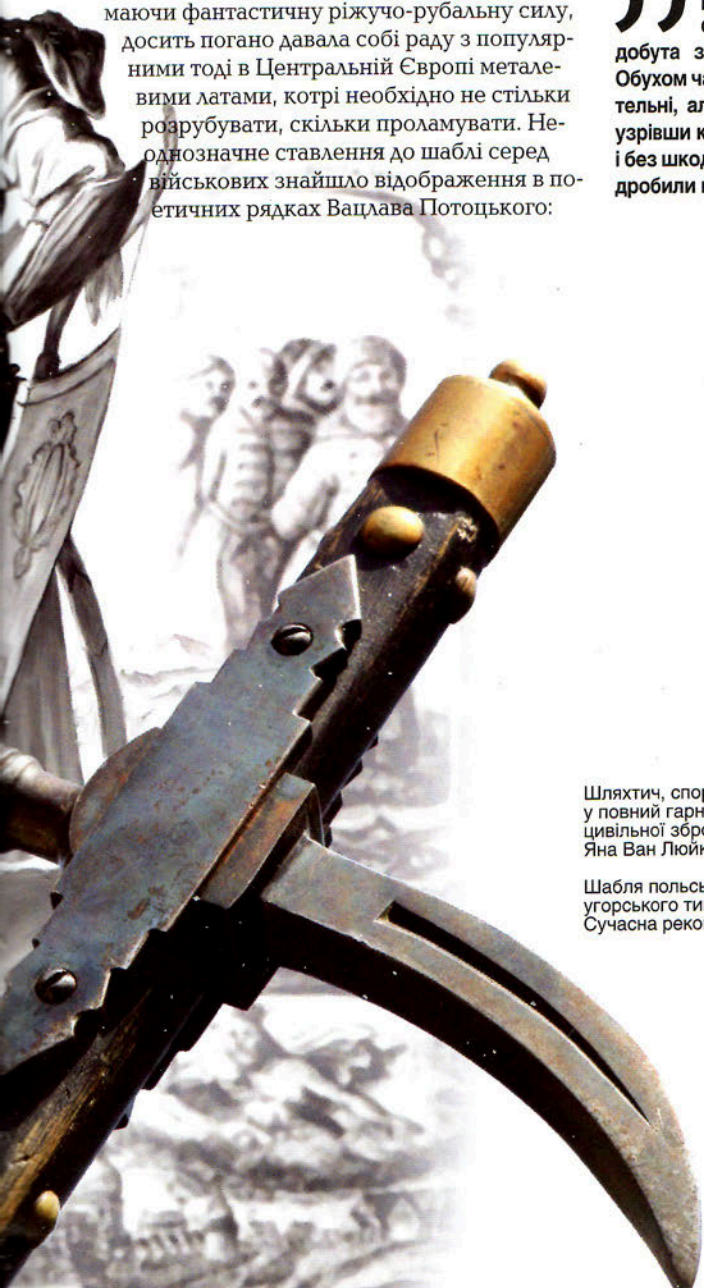
ЛЕТАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ

Але були в шляхетському арсеналі й речі далеко не такі куртуазні, як шабля. Комбінація двох стародавніх господарських знарядь — молотка й сокири — дала до рук шляхтича предмети, котрі за своєю фатальною ефективністю поміж цивільного населення стали в Речі Посполитій еквівалентом західноєвропейської гранчатої рапіри. Мова йде про чекан та обух. Зброя ця, грізна в рицарські часи, в шляхетському повсякденні перетворилася на предмет щоденного вжитку, оскільки служила за прогулянкову тростину.

Цей страшний інструмент мав вигляд стилізованої під ціпок сокирки (цю модифікацію називали чеканом) або молотка з довгим дзьобом (таку зброю називали клевцем, у деяких карпатських діалектах цим словом дотепер позначають дрібні молотки). Важила ця зброя близько кілограма й була довжиною

Шляхтич, споряджений у повний гарнітур цивільної зброї. Гравюра Яна Ван Льюкена XVII ст.

Шабля польсько-угорського типу, клевець. Сучасна реконструкція

СЕЙМИКОВА СЦЕНА.
Гравюра XVIII ст.

близько метра. Численні сеймові ухвали, що обмежували носіння таких речей у мирний час, призвели до появи обуха — клевця, в якого дзьоб завивався в коло. Проте паціфізму в обуха було не більше — нижній кінець його руків'я оковували довгим гранчастим шипом, придатним до того, аби пропороти опонента навиліт. Власне, з цього товариства веде свій похмурий родовід улюблениця фольклорних колективів — гуцульська бартка.

Козацька старшина шляхетний спосіб життя завжди мала за взірць до наслідування — саме обушками розлючених козаків 1668 року був забитий гетьман Іван Брюховецький.

МІСТИКА НА ВІЙНІ

У XVIII ст. у шляхтича Речі Посполитої, а водночас, і України-Руси, незалежно від його етнічного походження, релігійних і культурних

орієнтирів, залишився один головний ворог — охочий до чужого добра гайдамака. Якщо панство мешкало на гірському терені, місце гайдамаки посідав опришок — постать колоритніша, овіяна романтичним флером, але від того не менш небезпечна. Ці «чорні хлопці» діяли поблизу державних кордонів, які перетинали без усяких складнощів, блискавично нападали, добре орієнтувалися на місцевості й мали там де подітися. Вони були вмілими бійцями й завжди оборонялися до останнього, оскільки не чекали побложок ні від влади, ні від коронного війська.

Проти такого супротивника корисною була не стільки гарнізонна муштра, скільки блискавичні рейди, несподівані напади, засідки та інші хитрощі. В цих ескападах знайшла місце зброя, котра в решті Європи давно вже перетворилася на артефакт — лук східного типу та стріли, оскільки стріла мала потужну силу ураження й летіла без звуку. Крім того, як пише Кітович, серед військових ходило повір'я, буцімто гайдамацькі характерники володіють чарами від олов'яних куль. Проте не було відьмацької ради на залізні наконечники стріл. Кітович чув від бувалих жовнірів, що гайдамаки струшують із себе кулі як сніжинки, виймають їх з-за пазухи, руками ловлять і на посміховисько геть мечуть. Тож у добу вогнепальної зброї переконана в гайдамацькій харизмі шляхта лука та стріл не полишала. Звісно, гайдамаки теж давали собі раду, а тому лук, тиражований протягом XVIII ст. на численних зображеннях козака Мамаєва — не анахронічний мистецький штамп. Це відображення реальності. Тим більше, що в той час у публічних місцях сагайдак зі стрілами при боці позначав шляхтича на військовій службі.

На зображеннях XVII—XVIII ст. у шляхетських типажів іноді можна побачити ножі, зачеплені або заткнуті за пояс. Ніж у той час служив здебільшого для мирних потреб, а зброєю ставав у крайніх випадках. Утримувався в ужитку особливі «сагайдачні» ножі, потрібні для ремонту та правки стріл. Саме від кінних лучників, що сиділи в сідлі на високо підігнутих ногах, походить описана українською класикою традиція, ідучи верхи, носити ножа за халявою, звідти його було найпростіше дістати.

Озираючись на минуле з сучасних позицій, рихтованих політкоректністю та лібералізмом, не варто випускати з поля зору одну річ: за калейдоскопом побутових побойощ, яких понад міру було і в житті річпосполитської знаті, і на папері тогочасних документів, проступають стиль та ідея. Руська шляхта — це спільнота, де понад усе цінувалася спроможність до негайного насильства заради власної честі. Водночас (і насамперед!), руська шляхта — це носій потужної політичної традиції демократичного волевиявлення. ■

з 27 липня
ПРЕМ'ЄРА НА КАНАЛІ

ictv

СМЕРШ

www.ictv.ua

21:00

понеділок-четвер

САД-ПАЛАЦ

Бахчисарай, затиснутий гігантськими гірськими плато, схожий на діамантову сережку в кам'яному пупі Криму

ЗЕЛЕНІ ПАГОНИ.
Молоді вартові біля ханського палацу під час Усесвітнього конгресу кримських татар

АВТОР: Інна Завгородня
ФОТО: Олександр Кадніков

На відміну від залюднених курортів кримського узбережжя у неформальній столиці кримських татар немає проблем із готелями. Їх достатньо, щоб направляти у керовані русла ріки мандрівників. Ресторани зараз широко відчиняють свої двері для гостей, а вервечки туристів майже не

порушують неквапного плину провінційного життя Бахчисарая.

ЗВУКИ МІСТА

«Спокійна, тиха, як богомільна черниця, з'явилась ніч».

М. Коцюбинський «Під мінаретами»

Ми привезли до Бахчисарая сутінки. На автовокзалі пересіли на маршрутку і вже за півгодини дісталися Ханського палацу. Десь поблизу розташований наш міні-готель. З усіх боків на горизонті відчувається важка

гряда гір, їх майже не видно в північній темряві, а все ж здається, ніби ти на денці гірського горнятка. Відчуття підсилюють абсолютно безшелесні дерева. Підсвічений палац, палаючі вітрини поодиноких магазинів з неквапливими вечірніми покупцями і круті вулички, що розбігаються від головної артерії старого міста й тонуть в абсолютній півночі. І нам іти саме туди — у півночі.

Намагаючись підсвітити дорогу мобілками, зазираємо за будинок, й очам відкриваються тисячі вогників, що

пробиваються з теплих вікон, над якими височіють мінарети. І раптом чуємо протяжний спів — заклик до молитви. Заскочені ним, наче громом, не можемо поворухнутися й оговтатися від усвідомлення того, що ми в екзотичному татарському Криму.

«У вікні мінарету мигнула тінь, і раз розлігся спів муедзина — сумний, скрипучий та жалібний», — писав про це натхнений Кримом Михайло Коцюбинський майже століття тому. За браком світла нашими найяскравішими першими враженнями від Бахчисарая теж стали звуки.

Вже пізніше розпитуємо місцевих мешканців Наджие і Тимура, як же люди дістаються найвіддаленіших будиночків. «Так, треба бути місцевим, щоб відшукати ці стежки й не заблукати», — погоджується Наджие. У місті помічаємо польські назви, а в готелі — рекламний проспект польською, що запрошує відчутти орієнтальну екзотику із сонетів Адама Міцкевича. «Майже 70% наших клієнтів — іноземні гості, — пояснює Альона, господиня вілли, де ми оселилися. — Польща, Штати, Західна Європа, Ізраїль — це географія минулого року. Вони, на відміну від наших співвітчизників, віддають перевагу активному відпочинку, а не відлежуванню на пляжі. Ця частина Криму приваблює їх більше, ніж, приміром, Південний берег, тож вони затримуються у нас на довше, а до моря роблять вилазки».

Дізнаються іноземці про цю віллу в Бахчисарай через рекламу на Lonely Planet, а персонал готелю впорається і з англійською, і з польською мовами, та й російську тут ще не забули.

У ЛОНІ КАМЕНЮ

*Має той пустельник хату
із каміння, ложе кам'яне,
свічку кам'яну...
Дзвінка Сумарук*

Бахчисарай схожий на сережку, пірсинг у кам'яному пупі Криму. У вечірній пітьмі гори лише відчуваєш, зате зранку опиняєшся у справжньому оточенні гір. Застиглі хвилі кам'яних брил підбираються все ближче і ближче до дороги, аж поки не випирають прямо на неї, нависаючи над проїжджими й перехожими. Корали будиночків і дворики розростаються вгору і починають проростати просто на скелях, а поселення у своєму побуті вже мало відрізняються від ластівок або монахів,

ПІВДЕННА КРАСА. Бахчисарайські жінки надихали Пушкіна і Міцкевича на поеми й сонети

КАМІННЯ СУМУ. Старовинне кладовище за мечеттю

які селилися поблизу Бахчисарая ще у VI столітті.

До старих будинків щільно присусіджуються новобудови, що виступають над дорогою масивними фундаментами та грубими стінами з ракушняку. Каміння — основна стихія цього міста: залиті бетоном нерівні міські площі, дороги з гравію та піску, викладені з місцевого каменю паркани й доріжки, нескінченні сходи, старовинна рудочервона черепиця, покрплена дощем і поросла мохом... А просто над дахами — природні сфінкси долини річки Чурук-Су: вигадливої форми й незбагненної величі витворені вітром вапнякові «обличчя» до 20 м заввишки.

Дорога до міста-фортеці Чуфут-Кале неблизька, але приємна. Що далі у глиб гір, тим далі від цивілізації. Тут хочеться говорити про міфологію індійських племен, партизанські війни, про відлюдкувате існування якнайдалі від суєти.

Сидимо на дерев'яній лавці над долиною на самому краєчку плато, наче кажани над прірвою. Добре чути, як унизу на стежці під горою перемовляються поодинокі туристи. Прислухаємося і в дзвінкій тиші вихоплюємо окремі слова: «Форос», «ракушка», «курс бакса».

Тим часом сонце виходить з-за хмар і протягом найближчої півгодини

ХОДИТИ ЛИШЕ БОСОНІЖ. Реставраційні роботи ханської мечеті Бахчисарайського палацу

ЯК ДІСТАТИСЯ

Потягом із Києва (за 150 грн) або автобусом (за 185 грн) до Сімферополя, а звідти маршрутною до Бахчисарая за 6 грн.

ВАРТО ОГЛЯНУТИ

Ханський палац (Хансарай) – родова резиденція династії кримських ханів Гераїв. Найвідоміша пам'ятка палацу – збудований у 1764 році «Фонтан сліз», що надихав на лірику Александра Пушкіна, Адама Міцкевича, Лесю Українку.

Чуфут-Кале – середньовічне місто-фортеця, розташоване за три кілометри від Бахчисарая, виникло у V–VI століттях. З XIV до середини XIX століття його населяли караїми.

Свято-Успенський монастир – розташований у урочищі Маріам-Дере між Бахчисараям і Чуфут-Кале. Ймовірно, заснований у VIII столітті за часів іконоборства у Візантії. Відновлений у 1993 році.

сідатиме за гірський обрій. У кам'яному місті-фортеці є й вулиці: Бурунчакська, Середня, Кенасська і Головна. Перейшовши печери і діставшись мавзолею Джанике-Ханім, прямуємо далі, щоб визирнути з іншого краю плато. На самому дні під горою змійється тоненька піщана дорога, вздовж якої тягнеться лінія електропередач – мабуть, до якогось віддаленого поселення.

У плато, на якому стоїмо, видовбана ще одна печера, в яку ведуть сходи. Намагаючись відчувати бодай на хвилику смак і атмосферу справжнього відлюдництва, спускаємося у черево скелі. А втім, даремно, бо побачене там тільки зіпсувало настрої – на стіні печери написано: «Київ».

У ТРЬОХ ХАНІВ

Вдосталь наблукавшись містечком, запримітили ресторацію «В гостях у хана». До звукових і зорових вражень додаються ще й смачні запахи. Як не скуштувати кримськотатарської кухні в одному з місцевих ресторанчиків? Ханів виявилось аж три: кухар, офіціант і музика. Вже наступного дня ми бачили «У ханів» веселу компанію, яка гучно святкувала щось, проте цього вечора ми – єдині гості. І такі бажані, що часом стає аж незручно від надміру уваги. Сьогодні все для нас – кухар смажить для нас справжні місячноподібні чебуреки, офіціант не втомлюється кружляти, підливаючи кримські вина, а музика присвячує нам пісні, які під власний акомпанемент і виконує, люб'язно перекладаючи для нас слова.

Густий суп-лагман, чебуреки, голубці у виноградному листі (яprak сармаси), домашня локшина з квасолею (сюзме бакла)... Такої кількості екзотики за раз не з'їси, але головне – почати. Прижилися у кухні кримських татар і середньоазійські страви країн вигнання. Андижанський плов у жодному разі не можна запивати холодною водою – лише зеленим чаєм. До чаю подадуть парварду, що потрапила до кримськотатарської кухні, найімовірніше, з таджицької. Ці пористі карамельні ласощі виготовляють із цукру, лимонної кислоти та борошна.

ДРИМОТНЕ МІСТО

Столиця кримських татар лежить у долині річки Чурук-Су, що відділяє

Ханський палац від решти міста. Така вузька, що її можна перескочити. Обережніше! Як у справжньому середньовічному місті, тут іноді виливають помії на дорогу. На зупинці поміж звично одягнених людей стоять мілітаризованого вигляду молодики у масивних чоботях – тутешні «козаки». Біля магазинів збираються місцеві старці з громіздкими пакунками макулатури – постукують ціпками по землі, ведуть розмови. Міські пси лежать на залитій бетоном площі, немов сфінкси.

Ханський палац різко контрастує із занедбаністю міста. Потрапивши за його мурі, опиняєшся в іншому світі – з прекрасними кущами, фонтанами, палацом, гаремом і білими банями мечеті. На лавках у дворі палацу читають газети і відпочивають не тільки подорожуючі, а й місцевий люд – прогулюватися доглянутим двором набагато приємніше, ніж його околицями. Звідси ціле місто виглядає інакше – довершеніше.

У закутках Ханського палацу подорожні люблять вдивлятися у тіні Пушкіна, Міцкевича, просвітителя Ізмаїла Гаспринського. Березині наглядальниці пояснюватимуть, де жив і де молився той чи інший хан, через які двері проникав до гарему. Якщо зумієте, можете зрежисувати в голові фільм «Дрімотний палац» за невідзнятним сценарієм Параджанова.

Старі ж татарські хатки за мурами нагадують прекрасні руїни. Не знаєш, що саме робить їх притягальними: їхній вік, плями і розводи на давно не фарбованих стінах чи їхній «бекграунд» – веремія виселень, плачу і метушні, страху, що забився у щілини долівок. А може, лунка тиша порожніх кімнат, пилюка, павуки, цвіль?

Це місто багато пам'ятає, проте вперто мовчить. Але у цьому мовчанні неможливо не почути прихованого, задоволеного, недосказаного – воно висить у наелектризованому повітрі. Кримськотатарські водії думають про це, ганяючи свої маршрутки від вокзалу до Старосілля, що колись було Салачиком. Пам'ятають про це і сучасні мешканці старих будинків, стежачи за тим, щоб на ніч завжди зачинялися хвіртки.

Відчиненими їх залишають лише підлітки, прямуючи до центральних кафе на дискотеки. Вони, на відміну від їхніх батьків, вже нічого не боються. ■

ГАЛЮЦИНАЦІЯ НАЖИВО

Голландці зібрали цілу колекцію креативних виявів свободи й створили з них музей open air, називається – Амстердам

Є міста-сади, є міста-побачити і вмерти, а є Амстердам. Місто-Не-Можу-Повірити-Що-Таке-Буває. Місто-глух. Мали рацію ін-

дійські мудреці — все майя, насправді Амстердама немає. До речі, Рембрандта також не було. А й справді, хіба можна повірити в реальність міста, яке починається з того, що прикордон-

ник на паспортному контролі, мигцем глянувши в документ, вітає тебе з днем народження, що якраз за два дні? Ще й шкіриться у всі 64 зуби. Так ото ж.

ТЕКСТ І ФОТО: Іда Ворс, Юрій Макаров

РЕМБРАНДТ

Та ні, якраз Рембрандт, схоже, був. Є матеріальні підтвердження. Але відтоді його рідне місто зазнало чималих трансформацій. По-перше, колись, за рембрандтівських часів, амстердамці мали репутацію скнар і зануд. А він — він був, говорячи сучасною мовою, асоціальним елементом. Малював, що хотів і як хотів. Не дуже переймався продава-

ністю сюжетів і творчої манери, не кажучи вже про терміни здачі готової продукції. Відверто випробовував терпіння спонсорів. Свої борги він повернув через 350 років. Половина туристів приїздить до Амстердама, щоби побачити картини та офорти Рембрандта. Rijksmuseum, де виставлено основні його роботи (й, зокрема, знамениту «Нічну варту»), не дуже великий, але тут можна ввібрати атмосферу епохи, так би мовити, контекст. Адаже зізнаймося: моделі художника вида-

ються нам дещо... дивними, ніби неправильними. Не те, що в Гальса чи Вермеєра, які теж виставлені поруч. І тільки перебування в цьому повітрі, серед цих пам'яток (музей — свого роду гібрид між історичним і образотворчим) трохи прочищає свідомість і спонукає любити не ідеалізовані, добре зачісані ікони, а життя у формах самого життя. Так від самого початку — адже знайомство з містом починається з музею, чи не так? — Амстердам якось виправляє нормативну естетику, деформовану спогляданням дівчат із обкладинок «ЕГО» та пупсиків Євгенії Гапчинської. Процес остаточно закріплює відвідання музею Ван Гога.

РОВЕРИ

На мерседесі до раю не заїдеш. Та вільним і щасливим мерседесі не потрібні. Вони їздять на роверах. Себто те, що всенький Амстердам пересувається виключно на велосипедах, знають усі. Але масштаб цього веселого

божевілья відчуваєш лише наживо. Відразу, вийшовши з вокзалу. Всі інші будують паркувальні майданчики для автівок, в Амстердамі зводять багатоповерхові паркінги для роверів. Лісапеди скрізь, довжелезними лавами прив'язані до бильців кожного мосту, до стовпчиків, огорож, ліхтарів, гаків та парапетів. На роверах їздять на шопінг, на роботу, на каву, на побачення, «на буряки», на власне весілля й похорон любої бабусі. А бабуся в той же час наближається тим самим транспортним засобом до об'єкта охорони Св. Петром. Це форма свободи від статусних стереотипів. Ніщо так не зрівнює в правах злидарів та мільйонерів як ровер, якщо й ті, й інші вважають себе просто людьми. А людина — це насамперед особистість, що має право самовиражатися. Тому амстердамський велосипед здебільшого арт-об'єкт. Розписаний квіточками, з неймовірними кошачками за заднім сидінням, із гнutoю виделкою «під чопер», із тачкою між кермом і переднім колесом. У тачку складуються діти, собаки, горщики з квітами й лантухи з супермаркету. Тільки в Амстердамі ви можете долучитися до пивної культури на «ровер-кнайпі»: спершу з-за рогу лунає пісня, потім вигулькує дерев'яна «гравіцапа», яка являє собою дашок, під ним — шинквас, на ньому — гальби з пивом, під ним — джжки з ним же, навколо — лави з відвідувачами, які... крутять педалі. Вся ця конструкція рухається за вільним маршрутом повз «пам'ятки архітектури». Троянди й виноград, і ніякої дихотомії. Взагалі, виникає враження, що ровер — це логічне продовження нижніх кінцівок пересічного амстердамця. Бо руками за кермо вони тримаються рідко. Це виглядає так: в одній руці пиво, в іншій цигарка... або: в лівій — кофр із контрабасом, у правій — мобілка... тощо. Перелік різ-

ВАРТО ПОБАЧИТИ

Rijksmuseum — старовинний музей образотворчого мистецтва, чудова підбірка Рембрандта, Франса Гальса, Вермеєра ван Делфта, колекція старожитностей.

Музей ван Гога — новітній заклад, найбільші фонди картин самого художника та його сучасників, а також особисті речі, листи, ескізи.

Кафе-шопи — заклади, де разом із кавою (чи замість кави) можна легально придбати легкі наркотики, що не викликають звикання: коноплю або галюциногенні гриби.

Квартал Червоних Ліхтарів — насправді декілька невеличких кварталів, де повіі приймають клієнтів у індивідуальних кімнатках на першому поверсі за скляною вітриною (під час відвідування завіса запинається).

Nieuwe Kerk (Нова церква) — від 1814 року тут відбувається коронація нідерландських монархів. У перерві між богослужіннями будівля використовується як концертний майданчик, музей і виставкова зала.

Музей історії Амстердама — розташований у старовинному дитячому притулку. Багата колекція старожитностей, в тому числі побутового вжитку.

СТАРА ЦЕРКВА. Побудована 1306 року. Поруч є ще й Нова церква, вона значно молодша: рік народження 1380

них предметів можете скласти самі. І повне відчуття гармонії. Бо лише завдяки їй можна побачити щасливого тлустого чорного хлопця на ровері, який, прикривши в насолоді очі, «оперно» висвистує арію Ізабелли з вебберівських «Котів» на всю вулицю. До речі, ви теж можете легко влитися. Прокат роверів на кожному кроці. Щастя — це не дорого.

ВЕРТИКАЛЬ

Середньовічних міст у Європі не бракує. Про давню забудову тут дбають, до того ж, не кожній столиці пощастить мати своїм мером Черновецького. Проте такої концентрації автентичної і водночас побутово-освоєної,

яка активно діє, архітектурної старовини не зустрінеш ані в Празі, ані в Парижі. Навпроти дому Рембрандта — кнайпа, назва з натяком: «Нічна варта». Мовляв, сам геній тут банячив. Насправді брехня: пивниця відкрилася через 26 років після його смерті. Але ж три століття на одному місці для закладу громадського харчування — все одно вражає. Назви здебільшого без надмірної фантазії: «Три пляшки», «Три вершники», чомусь «П'ять мух». Окрім пива тут подають гіркі настої янки, які п'ються непомітно. Але якщо до того ти був неухажним, на виході на тебе чекає неприємний сюрприз: ландшафт навколо виглядає підозріло. Тобто геть усі будиночки якісь скособочені. Доводиться переконувати себе, що це результат не твого зловживання, а звичайної середньовічної практики: верхні поверхи нависають над нижніми, а з даху ще й стирчить балка з гаком. Авжеж усередині сходи вузькі, щось занести нагору — навіть не крам, якщо тут жив коліс купець, а звичайне, скажімо, ліжко — доводилося виключно через вікна. Проте це раціональне пояснення. А емоційне перше враження — місто трохи вишило. Або покурило. ▣

ШТИН

«Куріння обов'язкове» — неомінне застереження на кожному кафе-шопі. А то справді, ти що, витрішки ловити сюди зайшов? Це ж не зоопарк, а заклад громадського втикання. Зрозуміло, про маріхуаново-грибний легалайз у Голландії відомо скрізь. Амстердам пахне солодко. Те, що називається «штин», є питомою частиною міської атмосфери. Ти можеш, як лягаво, принохуючись, іти «великим каннабісним шляхом» від кафе до кафе, завертаючи в тісенькі вулички й тьмяні провулки, штовхатися в картатих замріяних компаніях і втикати на психоделічні вітрини в пахучому мороці. Віддаватися паралельному топосу, покладаючись лише на один із органів відчуттів. І ловити себе на думці, що ти вільний робити, що хочеш — можеш зайти й замовити дозу перпендикулярного щастя, а можеш так, швендяючи вулицями, «відвисати на вторяках» (пардон за специфічні вулгаризми, але точніше й не скажеш). Коли заборонений п'як стає банальним продуктом базарних яток, він звільняється від додаткових обов'язково-адреналінових підпільних ритуалів. Хочеш пива — попей, а хочеш трави — покури. А хочеш — не покури. Свобода вільного вибору не дає шансу навмисного протесту проти соціальних табу й самому інституту табування, а залишається... свободою вільного вибору. А з вільною людиною фіг ви що зробите. Мені найсмішніше було уявляти real heart attack пересічного київського міліціанта, який («я в шоці») дивиться на кафе-шоп, обкурених веселих піплів під ним і нічого не може вдіяти, ані заарештувати, ані кийком по дупі, ані хабара струсити. Клас. Солодкі пахощі свободи.

ВОДА

Загальновідомо, що Амстердам — місто на воді. Системою каналів можна дістатися будь-якого місця в межах історичного центру, навіть на велосипед не треба сідати. Хай як дивно, але водний транспорт тут не вельми поширений, це вам не Венеція. Вештаються водою екскурсійні катери, біля порту стоїть трищогловий вітрильник часів «Піратів Карібського моря» — на жаль, не самих піратів, а фільму: бездоганно виконана копія. Сам порт до романтики міста не має стосунку, звичайна фабрика з обслуговування контейнерів. Залишаються хіба що баржі. Баржі як житло відомі навіть у Києві — екзотична й дорога забаганка. Тут це органічна частина пейзажу, без жодних ознак позерства. Згори вони прикрашені квітами, на палубі — шезлонги. Ввечері в них сидять господарі, п'ють пиво, реалізують забутий місцевий звичай

ВІДКРИТА ГАВАНЬ. Тільки якщо вийдеш за межі кварталів історичного центру, згадуєш, що Амстердам: а) морський порт, б) столиця

жити на видноті. Донедавна ніяких ані завіс, ані жалюзі у вікнах голландців не було — звичай, який вів свій початок від іспанської окупації трьохсотрічної давнини. Нині це радше додаток до загальної атмосфери безтурботності. Але головне відчуття свободи дається тим, що на баржі ти нібито не прив'язаний до місця. Набридло — викликав буксир чи увімкнув двигун і рушив далі. Тільки де ще ти знайдеш таке вільне повітря?

КОТИ

Ви помітили, що не-вільне, затиснуте суспільство пізнається за ставленням до старих, дітей та тварин? Амстердам — край неляканих котів (зрозуміло, що зі старими й дітьми там теж усе гаразд). Коти скрізь. У них усмінені ситі мармизи й зазвичай вони не швендяють, не шмигають і не жмуться злодійкувато під стіночкою. Вони млосно вилежуються. На сонячному боці вулиці, на дахах житлових барж, на газонах і стільчиках у кав'ярні. Зазвичай, так уже склалося, я перевіряю толерантність та ментальність якого-небудь міста за... кількістю та якістю котів. Собак усюди повно, а от коти, тварини зазвичай тероризовані й зашугані, вільно себе почувують не скрізь. У нас таким світлим «котятим» містом є Полтава. Але Амстердам б'є всі рекорди. І коги там незвичайні, «вільна тварина у вільному краї». По-перше, таке враження, що амстердамські коти теж ходять по кафе-шопах. По-друге, вони надзвичайно дружні й відкриті до спілкування, якщо вам вдалося таки тваринку розтуркати, то вона починає муркотіти, вигинатися звабливо, підставляючи черевце, й дозволяє гладити себе до нестями. По-третє, вони не їдять ковбаси. Не тому, що вередливі, а тому, що ситі. І по-четверте, амстердамські коти всі, як один, якихось неправ-

ДЕ ЗУПИНИТИСЯ

Забронувати житло можна телефоном чи через інтернет. Бронювання безплатне, оплата на місці. Діловим людям для проживання рекомендують чотири- і п'ятизіркові готелі Intercontinental IC Amsterdam, Banks Mansion, De L'Europe тощо. Вартість — від €315 до €875 за ніч. Рівень комфорту в простіших, три- і двозіркових готелях цілком прийнятний: The Times, Sarphati, Rembrandt Classic, Cordial тощо. Найвища вартість номера — €119. Молодь, яка подорожує компаніями, зручно почуватиметься в недорогих хостелах: The Bulldog, Flying Pig Downtown, International Budget Hostel та Stayokay Amsterdam Zeeburg. Ціна заселення не перевищує €75 за ніч.

доподібних психоделічних барв — антрацитово-чорних із пурпуровим відливом, помаранчевих, блакитно-білих і божевільно-картатих, як ковдра з клаптиків. Напевно, насичене повітря свободи й хіпові традиції впливають на генний код. Люди там теж чудові.

КВІТИ

Чому не французи з їхнім тяжінням до гарного й витонченого? Чому не англійці з їхньою любов'ю до садів? Чому голландці стали провідними поставальниками квітів для цілого світу? В цьому безперечно є щось ментальне: вдавати безтурботність, яка досягається важкою працею до сьомого поту. Зрозуміло, що в Амстердамі квіти скрізь. Їх продають на кожному розі, є чудовий ринок квітів на каналі Зінгель, де натураліст знайде все, що його душа забажає: насіння й щепи, цибулини й добрива — і, звичайно ж, усі можливі квітучі рослини, зрізані чи в горщиках. У мініатюрі те саме, в принципі, можна побачити й у нас (адже всі тюльпани, що продають в Україні, експортують із Голандії), тільки... розмір має значення. Ну й, звісно, кожне підвіконня, кожна шпаринка між стінами слугує для того, щоби поставити чи повісити горщик із бегонією, про газони годі казати. Навіть у ставку в міському парку серед очерету ростуть не бур'яни, а дикі жовті півники заввишки метра в півтора. Є сенс вирощувати квіти, якщо їх ніхто не рве й не топче. Скажімо, це ще одне випробування свободи й випробування свободою.

КУРВИ

М-ня, що я вам можу сказати про квартали червоних ліхтарів? Це як про острів Сахалін, якщо сам не побачиш, усі оповідки даремні. Ці квартали в історичному центрі стали моїм улюбленим місцем вечірніх прогулянок. Та мене вигнати звідтіля неможливо було! Я навіть там свій день народження святкувала, з пивом, у кнайпі на каналі, з виглядом на секс-шоп із одного боку й на вітрини з дівчатами з іншого. І з відчуттям повного неймовірного потужного щастя. І не треба мені закидати антифеміністичні настрої, відвертий сексизм та виправдання секс-індустрії. По-перше, не хочеш бути курвою, не ставай. Розповіді, «ой, я не знала, затягнули в тенета, відібрали паспорт» — балачки на користь бідних. А по-друге, такого відчуття власної гідності та шляхетності, як на обличчях амстердамських дівчат «за склом» я не бачила, напевне, ніколи. Й головне, вульгарності в них немає ані краплини. Те, що ходить нашими вулицями в міні-спідницях, із голим пуфом, у блискучих топах і називається «гла-

СТАРЕ ПІВДЕННЕ ПРОВАЛЛЯ.

Там, де тепер мирно п'ють каву, раніше вирував центр світової торгівлі: прянощі з Ост-Індії, цукор з Вест-Індії...

ЧОГО НЕ СЛІД РОБИТИ

Не їдьте в центр міста на автомобілі — паркування в Амстердамі дороге, та й нелегко знайти місце. Не стійте на роверних доріжках — велосипедисти в Амстердамі не люблять давати дорогу пішоходам. Тільки-но почуєте велосипедний дзвінок, тікайте на узбіччя. Не вештайтесь вулицями з суворим обличчям, якщо не хочете, щоб у вас впізнали туриста зі Східної Європи.

мурні порядні дівчата», значно частіше викликає асоціації з поняттям «шльондра», ніж професіоналки в славетних кварталах. Це просто робота (легалізована та захищена державою), поза нею ви ніколи не скажете, ким ці дами працюють. Мене якось вразила мить, коли дівчина щойно зайшла до своєї вітрини й перевдягалася, себто роздягалася, до служби. Побачивши, що на неї дивляться, зашарілася й цнотливо запнула завісу. Робота — одне, приватне — зовсім інше. А ще вони неймовірно красиві. Очей не відвести. Шкода, знімувати не дозволено. Загалом, усе це вкупі, всі ці квартали, які, до речі, гуртуються навколо «намоленого місця», Старої церкви XIV століття, справляє враження безпечного і невпинного карнавалу, а не темного кримінального залаштування міста. Й Отець Небесний аж ніяк не має нічого проти таких сусідів. Це теж та сама свобода. ■

ПАНК ПО-УКРАЇНСЬКИ

Як модерний вияв традиційної сміхової культури

АВТОР: Олександр Євтушенко

Рunk's not dead, No future («Панк не помер», «Нема майбутнього») — ці панк-слогани майже щезли зі стін і парканів наших міст, хоча років десять тому їх було повно скрізь. Так само раритетним стає персонаж із різнокольоровим ірокезом, у рваній джинсі, булавками у вухах та кульчиками в губах. Проте на вітчизняній музичній сцені панк позицій не здає — просто з роками він набуває інших змісту й форми. Сьогодні він мало чим нагадує класику доби свого народження з «трьома акордами» й навмисно невдатним звучанням, зате прикрашений префіксом «пост» яскраво демонструє особливості національного характеру.

КЛАСИКА ЖАНРУ

«Стьоб-рок» — не відомо, хто вигадав український аналог терміна «панк-рок», утім, це визначення закріпилося за всіма гуртами, які в 1980-х загравали з відповідною естетикою. А це робили, з поправкою на авангардні психоделічні примочки, «Коллежский Ассесор», «Іванов Даун», «Квартира 50», «Дети майора Телятнікова» та багато інших.

У моді була здорова, як тоді здавалося, імітація ідіотизму. Шоумен «Квартири 50» Олексій Соколов на фестивалі «Йолки-Палки» серед зими влаштував глядачам «душ» із пожежного шланга й із ніг до голови облив головного організатора фесту, журналіста Олександра Рудяченка. Лідер «асесорів» Василь Гайденко прогулювався вулицями Києва, одягнений у папаху й кожух, із сокирою в руках.

Нині відомий композитор Геннадій Татарченко, а на початку 1970-х — учасник ансамблю «Кобза», гітарист за фахом і панк за стилем поведінки, виходив із дому в шинелі фашистського офіцера, купував на Бессарабці живого гусака, чіплав йому на шию ланцюжок від унітазу й чалапав Хрещатиком аж до площі Ленінського комсомолу (нині Європейська площа), де його «в'язав» черговий наряд міліції. Це шоу відбувалося на всі визначні радянські свята, й Татарченко дивом щоразу уникав звинувачень у свідомому спротиві владі. Хоча саме цим — здебільшого естетичним опором лукавству й недолугості державної машини — і сильний панк-рух.

Найяскравіші адепти напряму середини 1980-х — Олег Скрипка, Юрко Здоренко, Олександр Піпа та їхні «Воплі Відпласова» — повернули вітчизняний панк до національ-

ного річища, будучи при цьому цілком зрозумілими іноземній публіці. Достатньо згадати, як під час свого французького періоду «ВВ» розігравали концерти британської легенди The Stranglers і робили це так башла-

довела справу до рафінованого блиску. Вона вивела доволі драматичний образ маргінала, підвішеного між селом і містом «бурсака» — учня ПТУ. «Конотопська відьма» — так прозивали співачку, коли вона 1989 року

ною та Польщею «Жабу...» підкосило підступне «кидалово» з боку колишнього директора команди.

Повернення гурту сталося в 1998-му, і хоча сценічної ексцентрики поменшало, «Жаба-2» одразу припала до душі яскравими жестами. Як от пікетуванням у Києві французької амбасади з рішучою вимогою припинити вживання жаб у їжу та серією запальних шоу на різних імпрезах. А ще вразила альбомом «Сонце в моїй голові», всі 16 треків якого слухаються на одному диханні. Нині в активі групи — 45-хвилинна концертна програма, а такі номери, як «Мазай», «Дури», «Балада» й «Навесні», приречені стати хітами.

«ЩАСТЯ» НЕ В ГРОШАХ

Десять років тому лідер-вокаліст формациі «Щастя» Дмитро Остроушко мріяв про той день, коли його пісні справлять незабутнє враження на якогось продюсера і той

запропонує казковий контракт. Але такого не сталося. На початку нульових років гурт існував як типовий представник рок-андеграунду, іноді вивираючи на поверхню загальнонаціональних фестивалів «Рок-

Екзистенція», «Нівроку», «Рок-точка». Та й після цього в житті команди не з'явився добрий дядечко з тугим гаманцем. Натомість у Дмитра та компанії побільшало впевненості, й «Щастя», не перетворив-

шись на продюсерський проект, залишилося жорстким за звуком і веселим за змістом.

«Щастя» на сцені — це агресивно-драйвовий панк-рок, не позбавлений рефлексій щодо різних літературно-театрально-кіношних явищ. Можливо, це тому, що в складі групи є професійні науковці, перекладачі, психолог, які на концертах забувають про серйозне й зливаються з публікою в єдиному пориві радісного «дуркування».

Під час кількох останніх клубних виступів групи я помітив, що її люблять по-спражньому, але

«БРЕМ СТОКЕР». Чуваки з розумними очима, із чолом високим та ясным

байски завзято, що слухачі не давали їм піти зі сцени.

Засновуючи групу «Борщ» майже 20 років по тому, Здоренко та Піпа задекларували ідею повернення до коренів, тобто незачесаного й брутално-анархічного панку. На перші ж концерти «Борщу» народ повалив, аби поглянути, якими були і як звучали ще не вдарені фольком «Воплі...». Вивдавши три альбоми й відзнявши купу дотепного відео, «Борщ» тихо саморозпустився. Натомість виникли «@Traktor» Піпи та «Хаш» — проект Здоренка. Обидві формациі — брати-близнюки «Борщу», який два роки тому записав класичний постпанківський альбом «Паразітакусок».

КОНОТОПСЬКА ВІДЬМА ТА «ЖАБА» В ПОЛЬОТІ

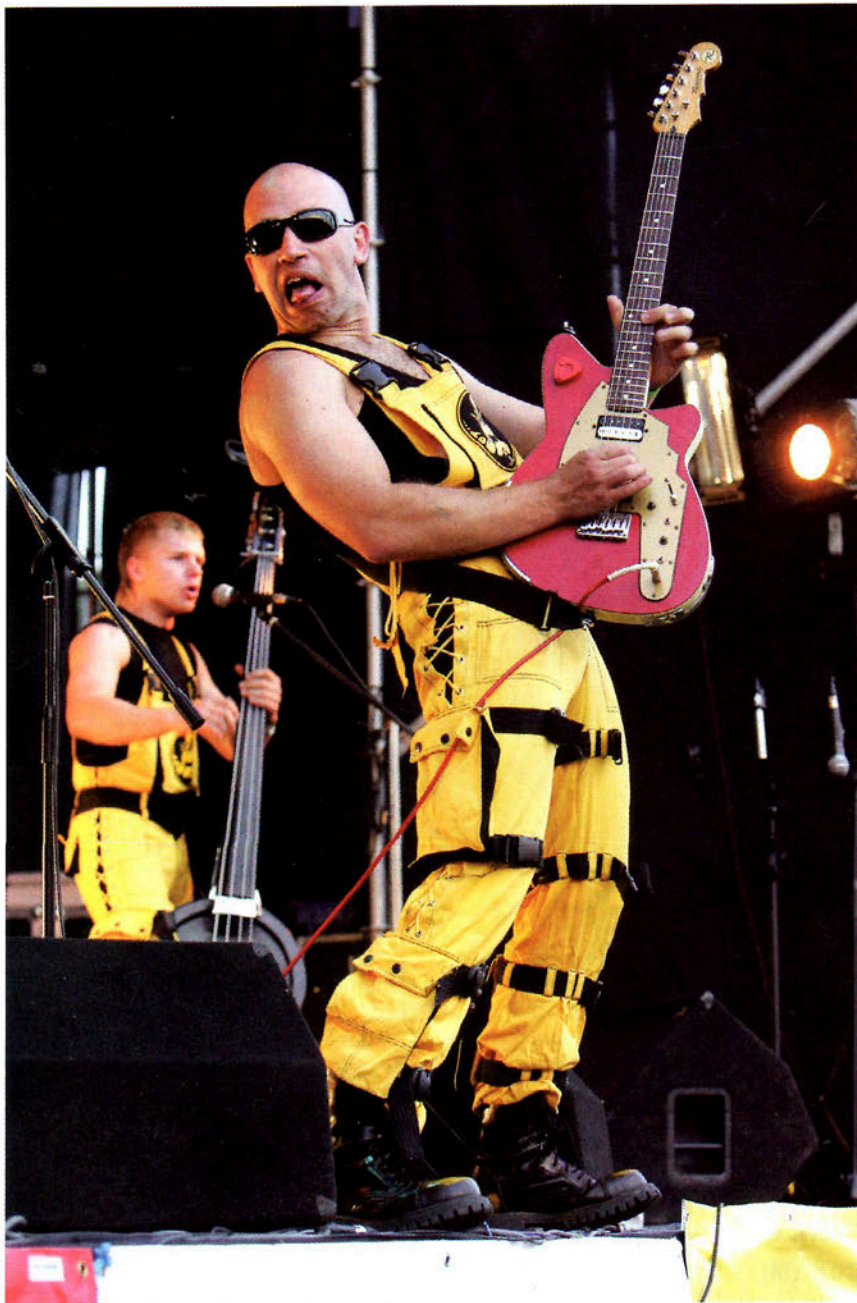
Гра з комічними архетипами початку 1990-х, помножена на український колорит, найкраще вдавалася «ВВ», «Братам Гадюкінім» і королеві укрпанку — Вікторії Врадій. Та якщо «Воплі...» постпанкову історію розпочали, «Брати...» з доданням галицького перцю її розвинули, то Сестричка Віка

виграла Гран-прі «Червоної Руті» й мешкала у Львові на вулиці Конотопській. За короткий термін Віка разом зі своїм бендом записала три розкішні альбоми — «Мамо, я дурна», «Львівський стьоб», «По цимбалах», а

На вітчизняній музичній сцені панк позицій не здає — просто 3 роками він набуває інших змісту й форми

влітку 1993-го з сином і улюбленим котом виїхала до Нью-Йорка, де й досі випробовує себе на міцність.

Фінальний концерт «Червоної Руті» зразка 1991 року вибухнув хітом «Саддам Хусейн» київського постпанківського гурту «Жаба в дирижаблі». Екзотичний коктейль із буфонади, гротеску й рок-н-ролу — ядерна суміш, що заряджала аудиторію енергією та радістю. Пісні «Жучки-смердочки», «Зелений горошок», «Пум-пум-пум» швидко зробили «земноводну» суперпопулярною істотою. Після першого альбому й успішних гастролей Украї-

ОТ VINTA. Укробіли зовнішньо, панки в душі

виключно ті, хто розуміє сенс і логіку переважно трихвилинних опусів-пісень, які я би назвав своєрідними стоп-кадрами з життя, повністю позбавленого попсового макіяжу. Це як альтернативне чорно-біле кіно — свідомо нонконформістське, не заштамповане та свіже.

РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Головна дислокація вітчизняного російськомовного панку — промисловий схід країни. Головна особливість — майже цілковита відірваність

від актуальних культурних трендів і мовних реалій «материка» й традиційна орієнтація на закордонні стандарти постпанку. Найкращі з цих команд вийшли на всеукраїнський рівень популярності, але у вітчизняних рок-рейтингах і далі домінують українськомовні проекти.

Фрік-тріо з Луганська «Мертвые души» грає гротескну суміш фанку, регей і панк-року, використовуючи сюрреалістичні тексти, присмачені молодіжним сленгом. Певний розголос мають київські формації «Не

«БРАТИ ГАДЮКІНИ». Не треба, хлопці, хвилюватись, поїв вареників та й спать лягай...

бойся, Маша» й «Пятки!». Першу створив звукорежисер і продюсер двох альбомів групи «Мандри» Ігор Дубровський — проект «НБМ» став відомим завдяки участі Олега Гаркуші з Санкт-Петербурзького «Аукцібона».

«Пятки!» вважають найвеселішою панк-бандою столиці. Її сильний бік — гумористично-іронічні тексти, а знайомі хлопці стали після оприлюднення альбому «Найди і перепрячь». Класичним брутално-брудним драйвом вирізняється інша київська команда — «Блюденс». Близькими до традиційного панк-звучання є «Станція Мир», «Белки» та «Взрослые дети». Певного рівня популярності в останні роки досягла формація з Херсона «Chilibombers», яка успішно виступала на всеукраїнському фестивалі «Славське-Рок».

БАГАТО ПАНКІВ НЕ БУВАЄ

На початку музичної кар'єри лідер-вокаліст Ot Vinta Юрко Журавель означив стиль гурту як «укробіли», хоча по суті рівненські хлопці «валють» постпанк, помережаний роздінками з народних пісень. В активі команди чотири альбоми, щільний гастрольний графік і резидентство в кількох клубах, зокрема й столичних.

Їхні земляки та найближчі друзі-колеги «Брем Стокер» — це трійка серйозних на вигляд чоловіків з ірокезами, які записали вже шість дис-

ФОТО: PHIL

ків, але видали дотепер лише два. Виступи обох формацій наживо — чистий адреналін і рятівне коло для будь-якого фестивалю, а постпанку вони відповідають і буквою, і духом.

Інакше поведуться й звучать команди, котрі не позиціонують себе як постпанківські, але регулярно використовують елементи стилю. Зокрема, «Карпа» (раніше «Фактично самі»), «Тартак», «Гуцул Каліпсо», «Димна суміш», «Перкалаба». Сві-

Найяскравіші адепти напряму середини 1980-х — Олег Скрипка, Юрко Здоренко, Олександр Піпа та їхні «Воплі Відоплясова» — повернули вітчизняний панк до національного річища

дома орієнтація на постпанк американського стилю a-la Green Day породила івано-франківський «Фліт» — найближче він до неопанку нульових років. Як і київський «Абздольц», очолюваний колоритним персонажем на ім'я Міхуїл Абздольц, який працює сомельє, грає музику в самовизначеній стилістиці «трактор-рок», веде радіопередачу «Абевегедирка», а також як ведучий розважає глядачів серйозного рок-шоу «Битва груп». Його хіти «Чебурашка» та «Покемони» потрапили до дебютного диска «Альбом» 2006 року, на-

разі «Абздольц» приготував нову, не менш концептуальну, платівку.

ТВЕРЕЗІ Й КУЛЬТУРНІ, АБО ЩО ТАКЕ ПОП-ПАНК

«Дивні створіння без мозгів і без коріння...» — іронічно-сумна пісня «Олені» вінницької групи «ТіК» («Тверезість і Культура») миттєво стала хітом. І гурт, і його нестандартну для рок-музики назву придумали студенти Вінницького педагогічного інституту Денис Репей і Віктор Бронюк ще на початку 2000 року. Певний час «ТіК» розвивався як веселий, але не обов'язковий «капусник», аж поки не настав історичний для веселунів момент — у 2005-му команда в рідному місті розігрівала аудиторію перед концертом «Таліти Кум». Це було вольове рішення продюсера всеукраїнського туру Юлії Міщенко та компанії Олега Збаращука, він же поклопотався, аби пісні вінничан записав звукорежисер Віталій Телезин — той, який працював саунд-продюсером із «Океаном Ельзи», «Другою Рікою», «ВВ» та співачкою Ламою.

Очевидний успіх першої ж запусненої у радіоротацію композиції надихнув Збаращука на швидкісне видання дебютного диска «ЛітераДура». «ТіК», як це бувало раніше з гуртами «Брати Гадюкіни», «Жаба в дирижаблі», «Вася Club», підкорили народні маси за допомогою найсильнішої в Україні зброї — м'якого гурму, іронії та сміху.

Другий альбом «Тихий», що його невгамовна компанія записувала в перервах між гостральними поїздками, виявився текстово не менш дотепним, а музично — набагато розмаїтішим і багатощаровим. Фактично «ТіК» явив зразок жанру, котрий можна характеризувати як «урбаністичний фольк із елементами панку й ска». «Ми сміємося, — каже Віктор Бронюк, — не з когось, а з себе. Смішок цей не жорстокий, а добродушний, бо є в нім розуміння, а немає осуду. Людей не потрібно виправляти, достатньо просто любити, зі всіма помилками й недоліками. Тоді, можливо, вони самі захочуть щось виправити». ■

Р. С. Наступну публікацію із циклу «Український рок» **Тижень** присвятить метал-гуртам.

Перше українське пиво

з 1715 року

ДИВО ПОВСЯКДЕННЯ

Церковний розпис і сюрреалістичний безум
один одному не суперечать

АВТОР: Євген Гуцул
ФОТО: Петро Марків

Традиційна для сучасного храмового малярства ситуація: меценат (якщо йдеться про Східну Україну) або релігійна громада (як це склалося у Західній) доручають зробити розписи церкви художникові. На вибір той зазвичай пропонує два варіанти: у кращому разі видозмінені копії робіт уславлених митців або відверту підробку під Візантію. Воля замовника — закон, біда лише в тому, що більшість із них гарним смаком похвалитися не можуть.

Винятки становлять подекуди храми великих міст. А ще церква села Верин, розташованого на Львівщині. Тут художником Миколою Гавриліву не тільки дали можливість виконати авторські розписи, а й дозволили зробити їх у сюрреалістичному ключі.

ТРЕТЄ – ДАНО

Певен (перевірив), що більшість наших співвітчизників, які мають уявлення про сюрреалізм, пов'язують його передусім із творчістю великого комбінатора Сальвадора Далі. А зустріч цього стилю з релігійними сюжетами має примусити пересічного громадянина замислитися: «А чи сумісний сюрреалізм із християнськими храмовими розписами?» Адже пам'ятні з розтиражованих листівок і календарів полотна Далі — це «якийсь жах», зітканий із деформованих (часто до граничної потворності) тіл і предметів.

Нагадаю, що сюрреалізм одним іспанцем не обмежується і не повинен у всіх випадках мати саме такі прояви. Базові поняття сюрреалізму передбачають підкреслену речову конкретність деталей, пошук чуда в буденності, пріоритет інтуїції, спонтанність асоціацій,

вивільнення підсвідомості від раціоналістичних конструкцій, шокувальне й незвичне поєднання елементів...

Без урахування останньої характеристики розписів веринської церкви не прочитати. Зокрема, більшість попередників Гавриліву, зокрема й великі, розгортали «Тайну вечерю» на рівній площині. Український майстер розмістив цю сцену на окружності барабана (архитектурного елемента, що розташований між куполом і парусами). Відповідно й стіл для вечері вийшов круглий, точніше, о-подібний. Так ось, якщо ми матимемо на увазі «шокувальне й незвичне поєднання елементів», у веринській «Тайній вечері» за одним столом поруч з Ісусом Христом та апостолами сидять 28 новітніх блаженних Української греко-католицької церкви, які були канонізовані Іоанном Павлом II під час його візиту до Львова. Щоправда, між Христом і його першими сподвижниками та греко-католицькими святими художник залишив люфти, заповнені ангелами. Два ангели ніби об'єднують дві епохи в житті християнства, тримаючи «вінки слави» над головами крайнього апостола та першого зі святих.

Микола Гаврилів усі фігури малює у строгій реалістично-академічній манері, але деформує біблійні обставини

Тут же, на барабані, спеціально розробленим шрифтом (на основі церковнослов'янського) написана молитва «Отче Наш!» — без розділових знаків і великих літер, без початку й кінця, чим досягається ефект безперервності, вічності.

ЗМІНИТИ РАКУРС

Кожен з обраних сюжетів художник прагне трактувати неординарно. Не-

велику сценку «В'їзд Христа в Єрусалим», розміщену на одній із піластр, Гаврилів виконує з елементами «поєднання несполученого»: Христа вітає сучасна українська дівчинка з вербовою гілкою замість традиційної для того часу й місцевості пальмової. Ісус плаче над Єрусалимом і благословляє нашу маленьку землячку.

Тут митець застосовує ще й такий суттєвий для сюрреалізму прийом, як деформація, хоча це зовсім не те сновидне викривлення, до якого тяжіли отці-засновники напряму. Гаврилів усі фігури малює у строгій реалістично-академічній манері, але деформує біблійні обставини. Практично всі, хто розробляв цей сюжет, показували, як Ісус в'їжджає в Єрусалим буквально, тобто перебуває безпосередньо біля міських воріт. У Гавриліву Христос стоїть на пагорбі віддалік Єрусалима. Та попри кількакілометрову відстань Месії від міста, тутешні мешканці вже біжать Йому назустріч. Тлумачення

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ «ТАЙНОЇ ВЕЧЕРІ». Крім Ісуса та апостолів, зображені новітні блаженні УГКЦ

ФРАГМЕНТ «ТАЙНОЇ ВЕЧЕРІ». Ангел розмежує давню та недавню священну історію

події ніби на випередження підкреслює велич Спасителя.

Пояснюючи свою прихильність до сюрреалізму, автор стверджує: «Цей стиль дає мені змогу якнайповніше висловити будь-яку думку чи ідею. Класичний реалізм щодо цього обмеженіший». Повною мірою можливості сюрреалізму художник використовує й у своєму світському живописі. На його персональній виставці у Львівському етнографічному музеї чотири роки тому один із відвідувачів у книзі відгуків записав: «Такої зверської сюр — Сальвадор Дали віддыхает!». Природно, працюючи над храмом, художник має дотримуватися правил, відступити від яких не дозволяє канон.

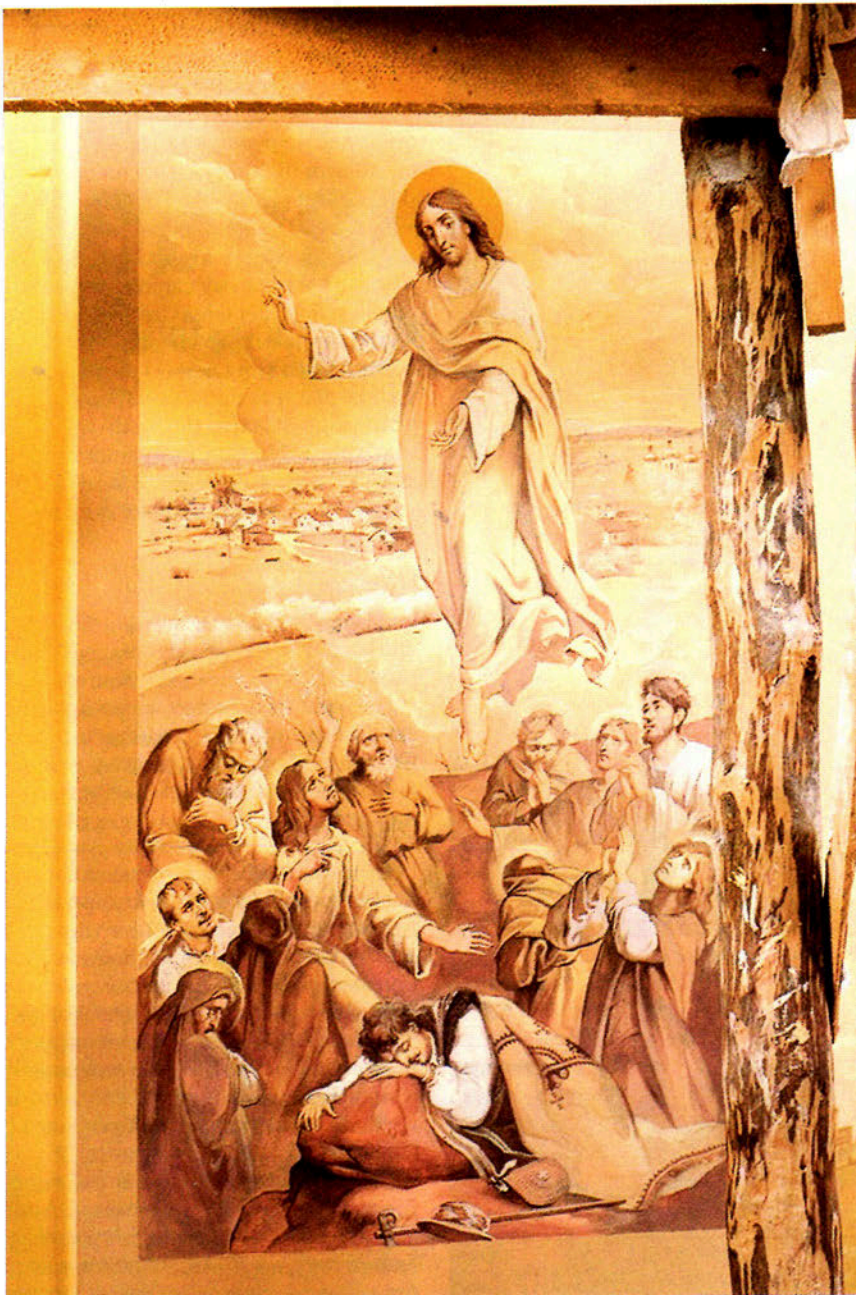
ВСЕ НЕ ЯК У ЛЮДЕЙ

На думку Гаврилів, будь-який біблійний сюжет — це вже сюрреалізм, бо викладені у Святому письмі історії або сприймаєш із беззастережною вірою, як звичайне чудо, або розглядаєш раціонально, як літературне джерело, де втілюється фантазія його авторів. Справжній сюрреаліст, звісно, обирає перше.

Гаврилів не є піонером у сучасному авторському трактуванні церковних розписів. У стилі модерн до Другої світової війни на Галичині розписали чимало храмів. Опікувався процесом особисто митрополит Андрей Шептицький. З того, що збереглося, можна згадати, наприклад, роботу в храмі міста Жовкви, виконану Юліаном Буцманюком.

Одна з найбільших проблем у нинішньому розписуванні веринської церкви, як виявилось, полягає у звичних для такої роботи стислих термінах. А творчий підхід потребує часу: і рік не лише в тому, що обраний стиль потребує опрацювання кожної деталі. Художник має прочитати відповідну релігійну літературу, знайти вирашні моменти, проконсультуватися з настоятелем, продумати відповідні образні рішення.

Тому Гаврилів не береться за наступну частину, доки не дозріє її концепція, а в цей час виконує вже розроблені сюжети. Тож чи варто дивуватися, що художник працює у храмі вже два роки, і за цей період розписами покрита третина площі (від 1000 м² внутрішніх поверхонь церкви). Селянам ці труднощі незрозумілі. Маючи перед очима приклади сусідів, які отримали закінчені малюнки за кілька місяців, вони не знають, як ставитися до власних затяжних оздоблювальних робіт. ▀

«НАГОРНА ПРОПОВІДЬ». Як і на українських іконах XVI-XVII століття, серед вигаданих персонажів храмового розпису розміщено зображення наших земляків

Більшість мешканців Верина творчість Гаврилів сприймають стримано — відкрито незадоволення ніхто не висловлює, але психологічне напруження у селі відчувається. Громада прагне, щоб було, як у людей, а це бажання суперечить справжній, а не відрубній мистецькій практиці.

ЗАМІСТЬ ВІЗАНТІЙЩИНИ

Гаврилів усвідомлює, що ця робота може виявитися першою й останньою. Вона стала можливою передусім завдяки отцю Василеві — саме парох Ве-

рина знайшов художника і стримує невдоволення громади модерновими розписами. Духовний наставник діє як просвітитель, не втомлюючись пояснювати, що робиться і чому саме так.

Отець Василь — не просто настоятель сільського храму, він богослов-науковець, досліджує історію Львівської єпархії XVIII сторіччя. Ще коли навчався у Ленінградській духовній семінарії, мав багато друзів у тамтешній Академії мистецтв. Ознайомлений він і з потенціалом львівських майстрів — часто буває на художніх ви-

ставках, тому його вибір аж ніяк не випадковий.

«Не потрібно бути дуже мудрим, щоб розуміти, що мальоване довкола не має жодного сенсу, просто шкода грошей, часу, сил. — пояснює о. Василь. — Релігійні громади, які нерозбірливо підходять до вибору виконавців, прирікають себе на те, що роки через 10–15 вони все перероблюватимуть. Ми ж не женемося за модним цією миті».

За словами пароха, у Львові гідних професіоналів не бракує, та не всі вони можуть працювати у специфічній релігійній тематиці. Тому не надто захоплюючись сюрреалізмом або містичним реалізмом, священник вважає авторську інтерпретацію цілком прийнятною, якщо в зображенні видно руку майстра. До того ж образний стиль дає змогу уникнути набридлої візантійщини, яку легко навчитися імітувати і так само легко на ній спекулювати.

Щоб переломити тенденцію останніх десятиліть, що проявляється у «не дуже відповідальному підході» до оформлення храмів, на думку фахівців, необхідний солідарний контроль із боку вищого духовного, мистецького і державного керівництва. Потрібно, щоб роботу над церквами пропонували і дозволяли лише висококласним фахівцям.

Більшість мешканців Верина розписи Гаврилів сприймають стримано — відкрито незадоволення ніхто не висловлює, але психологічне напруження у селі відчувається

Навряд чи такий контроль можливий найближчим часом, але в церковному керівництві проблему вже відчули. Як стало відомо авторів цих рядків, один із членів сакральної комісії при Стрийській єпархії стосовно цієї проблеми зауважив: «Ось у нас тепер є 100 архітекторів, які готові працювати над храмами. І з-поміж них лише п'ятеро здатні створити щось добре. Якщо ж тільки п'ятеро зі ста придатні для якісної праці, то як їм облаштувати всі церкви?!» ■

ФЕСТИВАЛЬ
КУЛЬТУР
НАРОДІВ СВІТУ
«СВІРЖ '09»

3 31 ЛИПНЯ
ДО 2 СЕРПНЯ

СЕЛО ТА ЗАМОК СВІРЖ
У 40 КМ ВІД ЛЬВОВА

CESARIA EVORA (КАПЕ ВЕРДЕ)

ZDOV SI ZDUB (МОЛДОВА)

NINO KATAMADZE & INSIGHT (ГРУЗІЯ)

ПЕЛАГЕЯ (РОСІЯ)

ВОПЛІ ВІДОПЛЯСОВА

ESTHETIC EDUCATION

ПЛАЧ ЄРЕМІЇ

ПІККАРДІЙСЬКА ТЕРЦІЯ

ЮРКЕШ

ДИМНА СУМІШ

АТМАСФЕРА

ЕНВЕР ІЗМАЙЛОВ

БОЖИЧІ

THE KLEZMatics (США)

SANKISOU (ЧЕХІЯ)

FIGLI DI MADRE IGNOTA (ІТАЛІЯ)

MAD HEADS XL

ОТВІНТА

В програмі фесту:

70 концертів на 4 концертних сценах, танцювальна та літературна сцени, нічні вистави від театру пластичних мистецтв «Академія Руху» та етно-дискотеки, ігрові майданчики. Більше 100 майстер-класів і танцювальних програм, Виставка «Свірж Експо» та багато іншого.

Подробиці на сторінці
www.svirzh.com

Speed Caravan (Франція), Little Cow (Угорщина), Саламат Садикова (Киргизстан), Алтай Кай (Росія), Транскапела (Польща), Kroke (Польща), Аулі (Латвія), Свята Ватра (Україна-Естонія), Affabre Concini (Польща), Eastblok DJ Music Team (Німеччина), Село і Люди, Контрабас, Пропала Грамота, Флайзза, Оркестр Янки Козир, Метелики, Чарзілля, ДримбаДаДзига, Тінь Сонця, Фліт, Гуцул Каліпсо, Singleton, Ми100, Конкорд, Самі Свої, Quinsberry Shot, Animals' Session, YouCrane, Полікарп, Гудаки, Бурдон, КоралЛі, Нігунім, Рун, Стрибожі Внуці, Верлібена, Еренерія, ансамблі корінного співу Львівської області.

Тел. для довідок: у Києві +38 044 3602760, у Львові +38 032 2357788

Генеральний
інформаційний спонсор

Генеральний
інформаційний партнер

Генеральний
радіопартнер

MTB
рекомендує

Улюблене
радіо Фестивалю

Музичний
телепартнер

Головний
інтернет-партнер

CD

У колі друзів

Три роки тому Валерій Мельник і Роман Біксев — відповідно вокаліст і лідер-гітарист полтавської арт-рокової групи «Транс-Формер» — затіяли вельми цікаву справу. Резонно ухваливши, що велика кількість пристойних молодих груп, хоч і світяться на різноманітних імпрезах, загалом майже невідомі у своїй країні, вони створили неформальний клуб «музикантів з полум'яними очима», в межах якого йде бурхливе інтернет-спілкування та лунають імпровізовані концертні «солянки». Спільним плацдармом й одночасно щорічним аудіозвіттом став CD-серіал нової музики «Євшанзілля»: його третю частину вже було презентовано в Києві та Полтаві.

До збірки потрапили свіжі треки рок-грандів Ot Vinta, «Тартак», «Хорта», «Мертвий Півень», «Брем Стокер», «Фліт», «Роллік'с». До цієї компанії приєдналися «ДМЦ», «Папа Карло», «Абзольц», «Андерсон», «Тарута», «МайжеКолір», «Етсетера», «Талісман», «Нове покоління». Валерій Мельник переконаний: нова музична сцена здатна формувати позитивний імідж насамперед у себе в країні за умови уважного ставлення до неї з боку масмедіа. «Ми готові створювати громадські культурні організації, аби підняти питання й вирішувати їх, — говорить він. — На жаль, наша музична спільнота, її діяльність і здобутки перебувають поза увагою провідних телеканалів, які формують фальшивий музичний образ, спираючись виключно на попсу. Наша мета — оздоровити суспільний клімат, щоб у кожної людини був вибір — слухати кіч або щось свіже й справжнє».

Олександр Євтушенко

Євшанзілля. Рок-збірка 2009. — Наш формат, 2009

КІНО

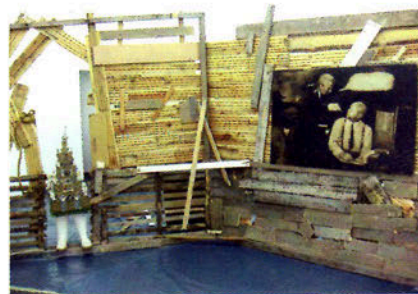
Вихід на екрани пригодницького фентезі «Гаррі Поттер і Напівкровний принц» очікували давно — це підтверджують рекордні \$104 млн першого дня прокату. Сьогодні поттеріана комерційно вже перевершила інший культовий «серіал» — бондіану, однак побоювання щодо шостої частини епопеї таки виникали: цьому сприяли проблеми з вибором режисера, постійні переноси прем'єри, чутки про «дорослі» театральні проекти виконавців

головних ролей, які перебувають у пубертатному віці, як і їхні казкові герої. Стрічку адресовано не дітям, а підліткам, адже учні Гогвардсу подорослішали й тепер, окрім магії, на них впливають гормони, а створення любовного приворотного зілля цікавить їх не менше, ніж гра в квідич. Утім, пора неспівликих поцілунків у юних магів не така безтурботна, як у їхніх звичайних однолітків, оскільки чарівникам потрібно протистояти злу й дізнатися та-

ВИСТАВКА

Безхатченки

У нещодавно відкритій Ludmila Bereznitska & Partner Gallery зали заставлено нашвидкуруч зробленими дерев'яними конструкціями. Проте ті, хто пам'ятають попередній, знаковий для вітчизняного актуального мистецтва майданчик L-art, побачивши крізь вікна цей розгардіяш, обов'язково зазирнуть до середини. Тутешні саморобні огорожі — лише частина виставки «Вирваний світ» куратора Адама Нанкєрвіса. До проекту австралієць долучив понад 50 українських та іноземних митців. Серед наших присутні «контемпорарники» старшого покоління (Ілля Чічкан, Олександр Гнилицький, Ігор Гусєв) і молода парость — Жанна Кадірова, Володимир Кузнєцов, Денис Селіванов. Однак кількість «вирваних» учасників ще може розширитися: Нанкєрвіс готовий долучати художників і після відкриття, тож за відведений місяць експозиція може суттєво зміни-

тися. Для українського мистецтва — це зовсім новий досвід. А ось для непосидючого Адама такий метод звичний. Зі своїм позбавленим прописки MuseumMan (фактично еkleктичною пінакотекою, яка постійно поповнюється) він подорожує різними галереями. Цього літа презентація, а разом і поповнення колекції MuseumMan, відбувається в столиці.

До 17 серпня
Ludmila Bereznitska & Partner Gallery
(Київ, Андріївський узвіз, 26)

Ася Трошина

ємницю безсмертя «Того, Кого не Називають». Темні сили зовсім розбушувалися — зловісні смертожери руйнують споруди маглів і навіть «вербують» до своїх лав професора Снейпа.

Режисер Девід Йетс, який уже вдруте працює над екранізацією дітища Джоан Ролінг, назвав свій фільм «коктелем із драми та комедії», і цей жанровий гібрид якнайточніше передає ідею шостого фільму, де водночас із першим коханням з'явилася перша втрата — смерть одного з ключових персонажів. Через повільний темп оповіді й тяжіння до психологізму, що здебільшого виражене в нескінченних розмовах героїв, «Гаррі Поттер і Напівкровний принц» може видатися найнуднішою частиною поттеріани. Однак якщо відкинути скептицизм і спробувати зануритися в атмосферу стрічки, снодійний ефект швидко зникає. Український дубляж — додатковий бонус, особливо «файна» го-вірка велетня Гегрїда.

У кінотеатрах України
з 16 липня

Наталія Петринська

КНИГА

Як тебе не любити?

Антологію «Київ. Анатомія міста. XIX. XX. XXI...» склали тексти 39 авторів: 200-річний ювілей найстаршого з класиків святкуємо цього року, наймолодший нашій сучасниці ще немає й 30. Єднає під однією обкладинкою українських і російських авторів заявлена тема: Київ і його особливості. А що з роками деякі прикмети змінювалися, а деякі ставали характерними рисами, напередими розповідають Тарас Шевченко і Михайл Булгаков, Валер'ян Підмогильний і Ніколаї Лесков, Олег Коцарев і Осїп Мандельштам. Розповідають поезією та прозою, і з цієї поліфонії, як не дивно, вириває доволі цілісний образ міста.

Коли Лесков описує містобудівельні реформи Бібікова, завдяки яким зникає затишний Київ і постає його казенний імперський аналог, сьогоденній мешканець столиці тільки сумно усміхнеться з огляду на «удосконалення» Сан Саніча і Леонїда Михайловича. У блискучому сатиричному шкїці про вибори в Держдуму Володимир Самїйленко описує, як у «російському» Києві гору взяли прихиль-

ники народної свободи, а «за кандидатів чорної сотні подано 5 ½ голосів. Кандидати партії правомірної прочуханки мали тільки трохи більше». Вам це нічого не нагадує? «За мною Київ тягнеться у снах», — тужлива інтонація Василя Стуса контрастує з бадьорокарбованим словом Сергія Жадана: «...персонажі харківських пам'ятників нагадують учасників якогось джазового оркестру, а персонажі київських — відповідно — учасників хору імені Верьовки». Та про що б не йшлося у зібраних текстах: про ментальні особливості тутешніх мешканців чи привидів у трамвайному депо, красу Дніпрових круч чи колоритну босоту — письменницьке око підмічає найдрібніші деталі, але й найсуттєвіші. І в це літературне дзеркало можна вдивлятися до запаморочення.

Інна Капустян

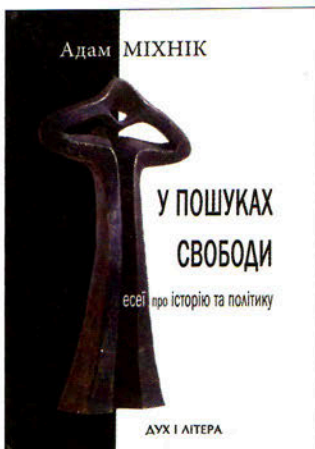

Київ. Анатомія міста. XIX. XX. XXI... — Х.: Фоліо, 2009

КНИГА

Свобода, рівність, братерство

«...Міжнародна політика не є сферою чистої моральності. Вона завжди є різновидом компромісу між тим, що моральне, і тим, що можливе». Дисидент, публіцист, засновник і керівник впливової Gazeta Wyborcza Адам Міхнік оформлює думки в крицеву форму афоризмів й уміє в будь-якій темі відшукати драматургічну пружину. Мабуть, тому солідний том його есеїв «У пошуках свободи» читається одним подихом, наче «добре зроблена п'єса». Драма самого автора почалася з усвідомлення

Адам Міхнік.
У пошуках свободи: есеї про історію та політику. — К.: Дух і літера, 2009

облудності комуністичного режиму, боротьбу з яким Міхнік вів багато років, мріючи про країну, де кожна людина почувалася б вільно. Програмові публіцистичні тексти органічно доповнено історико-філософськими нарисами про переважно польські реалії. Але нам досвід сусідів, з якими маємо не лише спільний кордон, але й непросту спільну історію, має прислужитися для власного самоусвідомлення. І якщо письменник оповідає про перипетії повернення своєї батьківщини до цивілізованої єв-

ропейської родини, то не забуває він провести паралелі й із українськими епізодами. Навіть більше — Міхнік послідовно обстоює право України бути в цій сім'ї рівною серед рівних, адже на відміну від Росії — «хворого велетня Європи» — ми слабуємо на інше. Питомо наші хиби — непослідовність державних достойників, відсутність прозорої ідеології, намагання за будь-яких обставин і рибку з'їсти, й кісточкою не вдавитися, а цей процес не обходиться без брехні. А буде вона з маленької чи великої літери, для Міхніка значення не має, бо в його лексиконі це поняття перебуває на протилежному полюсі від улюбленого автором слова «свобода», про яке він каже так: «... свобода вписана в наші уми і серця. Тільки як правильно прочитати те, що всередині нас?»

Галина Іваненко

las nezvorušno sluxajut' svjati.

ВИСТАВКА

ФЕСТИВАЛЬ

ЕЛЕКТРОНІКА

КІНО

АРТ-РОДИНА

ЖИВОПИС Про що би мовою живопису, фотографії чи дизайну не оповідав Євген Равський, а все виходить про власну родину. В проєкті Warner Sisters Presents — жодних сестер, зате на повну використано образ дочки, з якої митець витворив типаж екстраординарної сучасної дитини: з одного боку, дівчинка, як і мільйони її однолітків, не розлучається з іграшковими символами поп-культури. З іншого, дивиться на них подорослому допитливо, наче препарує поглядом. До власної сім'ї Равський доверстав ще й Вільяма нашого Шекспіра — ей-вонський Бард знадобився митцеві для концептуального оформлення проєкту. За допомогою цитат із творів класика створюється новий контекст для традиційних шекспірових тем. З питаннями щодо виставки або ідейного підґрунтя експозиції можна буде звернутися до художника під час майстер-класу 30 липня (19.00).

29 липня – 12 серпня

«Я Галерея»

(Київ, вул. Волоська, 55/57)

І ЛЮДИ, І ЛЯЛЬКИ

Гра, краса, людина, лялька, тінь, реальне й фантастичне — теми нової малярської виставки Юрія Ковалю «Маріонетки». Художник досліджує простір, де всі вони поєдналися в ціле завдяки психоасоціативному живописному методу. Коваль переконує: маріонетка як найкраще виражає природу двійництва, одну з базових метафор світового мистецтва.

29 липня – 17 серпня

Галерея «Зелена канапа»

(Львів, вул. Вірменська, 7/1)

КАРПАТИ Й РОК

ПРОСТО НЕБА Завдяки великому музично-спортивно-екологічному фестивалю шанувальники лижного курорту «Славське» мають чудовий привід повернутися туди на кілька незабутніх днів ще й улітку. Під час «Славське-Рок» зразка 2009-го гостей розважатимуть такі гранди, як «Плач Єремії» в повному складі та відновлений після багаторічної перерви гурт «Жаба в дирижаблі», який працює в унікальному стилі «радіоактивний панк». До них приєднуються вітчизняні формації «Очеретяний Кіт», «Пан Пулець», «Біла вежа», «Коло хмар», «Транс-Формер», Maxima. Серед запрошених іноземних команд виділяються німецькі панки Mama-sweed та indie-проєкт Officer I'm High, білоруський N.R.M., латвійський Screampiece та ретро-подарунок для меломанів — гурт Szezwone gitary (Польща). Охочі також матимуть змогу взяти участь у міжнародному керамічному симпозиумі.

31 липня – 2 серпня

с. Славське, Сколівський р-н., Львівська обл.

WORLD MUSIC

70 концертів, 17 колективів, літературні, танцювальні й ігрові майдани, майстер-класи, а також чотири різностильові сцени пропонує найбільший вітчизняний фестиваль у форматі World Music «Свірж». Виступатимуть: Сезарія Евора, Ніно Катамадзе & Insight, «Здоб ши Здуб», «ВВ», The Klezmatics, Esthetic Education, Mad Heads XL.

31 липня – 2 серпня

с. Свірж, Перемишлянський р-н., Львівська обл.

РЕСПУБЛІКА

ПРОЕКТ Музичний склад учасників «KaZантипу» принципового значення не має — тут можна сподіватися на якість, покладаючись на кількість. Адже в творчості діджеїв і музикантів, які виступатимуть протягом місяця, кожен мешканець тимчасової республіки має шанс знайти щось цікаве. Але тих, кого передусім цікавить музика, попереджаємо про присутність у програмі таких «пунктів», як Future Engineers, Pete Rann, LTJ Bukem & MC Conrad, Nookie & MC Five Alive (UK), P.B.K. (DE), Big Bud & MC Mike Romeo (UK|DE), Electrosoul System & Deeizm MC (RU|UK). Для фанатів Kiss FM — постійно діюча сцена від цієї радіохвилі. Відкриватиме фестиваль уже добре znana в Україні світова знаменитість Paul van Dук. Сінефілам кожної ночі пропонуватимуть нон-стоп покази найкращих зразків американського та європейського «незалежного» кіно.

25 липня – 23 серпня

с. Поповка поблизу Євпаторії

НА ПЛАВУ

Танці на теплоході з двома танцполами посеред Дніпра — це формат літніх розваг фестивалю електронної музики «Вільне плавання», який цьогоріч проходить всьоме. Серед учасників переважно дніпропетровські діджеї та українські гурти «ЧА.Й.КА.», «Гра у бісер», Rainy Day, Majestica, A La Ru.

25 липня, 20.00

Відправлення: клуб Bartolomeo (Дніпропетровськ, вул. Набережна Перемоги, 96)

НЮ В КАДРІ

ІМПРЕЗА У програмі фестивалю «Ночі еротичного кіно» — найкращі стрічки «для дорослих» останніх років від визнаних майстрів жанру. Вітчизняні борці з порнографією можуть не хвилюватися — більшість цих фільмів були учасниками й переможцями міжнародних кінофорумів. Зокрема, еротична мелодрама-мюзикл «Примхлива хмара» на Берлінале-2005 здобула «Срібного ведмеда» за видатний внесок у мистецтво, нагороду ФІПРЕССІ за оригінальний сценарій, «Приз Альфреда Бауера» за новаторство. Фільм оповідає про дивні стосунки пари, яка постійно відчуває дефіцит води й шукає вологу в туалетах і дощових цистернах багатопверхівок. З-поміж родинок імпрези — абсурдистська драма Алена Роб-Грійє «Вам телефонуює Градіва», тайванська стрічка «Еросе, допоможи!», «Єва» канадця Ніла Клера й французька рефлексія на тему еротоманії «Історія Рішара О».

24 – 25 липня

Кінотеатр «Родина»

(Одеса, вул. Мечнікова, 104)

ДИВО ПОРУЧ

Майстер-класи з кіно та анімації, ретроспективи міжнародних фестивалів, конкурсна програма, в якій візьмуть участь автори з Грузії, Росії, України, Франції та Чехії, а також окрема спеціальна добірка для наймолодших глядачів — саме такими цікавинками тишитиме Міжнародний фестиваль короткометражного кіно й анімації «Дивофільм».

1 – 2 серпня

Дніпропетровськ, парк ім. Т. Шевченка

РОК

ТЕАТР

КЛАСИКА

НЕ ГЛАМУРНІ

КОНЦЕРТ «Ми справжній hardcore гурт. Якщо вам це не подобається, не приходьте на наші концерти, залишайте вдома і слухайте Limp Bizkit», — категорично заявляють про себе учасники норвезького Death Is Not Glamorous. Історія цього колективу лапідарна: п'ятеро натхнених творчістю панк і хардкор формацій на кшталт Token Entry, New Found Glory і Dag Nasty молодиків утворили «важку» команду, випустили 2005-го перший альбом і почали виступати на різноманітних рок-фестивалях. Наразі скандинавська група вирушила в європейське турне, в межах якого завітає до української столиці. На київському концерті разом із норвежцями відіграють одеські Still та Aspire, які співзвучні Death Is Not Glamorous не лише музично, а й ідеологічно — вони сповідують стрейтдейдж, тобто здоровий спосіб життя. Це збіговисько «святенників» підтримає столичний ссаосге гурт Hell FM.

30 липня, 19.00
Клуб «Сокіл»
(Київ, вул. Березанська, 4)

БУДЕ ТРЕШ

Ексцентричний trash metal гурт «Коррозія метала» святкує 20-річчя «підпільного» альбому Russian Vodka, який свого часу розповсюджувався зусиллями піратів. Лідер колективу Сергій Тройцький влаштує на сцені епатажне шоу. Творчий безлад московських рокерів поділять українські Dark Heaven, MotorHeart і Chaoscult.

25 липня, 17.00
«Рок-Кафе» (Дніпропетровськ, вул. Набережна Перемоги, 106а)

ДИВАКИ

ЧОРНА КОМЕДІЯ Серед літнього антрепризного «чосу», на який страждають актори сусідньої країни, вистава «Русские горки» за повістю Ніколая Лескова «Железная воля» виділяється рішуче. По-перше, з обіймою акторів першої величини працювала Ніна Чусова — режисерка фантастичної постановницької уяви. По-друге, обраний літературний матеріал дозволяє глядачеві не лише посміятися з кумедних ситуацій, в які потрапляє німецький інженер Гуто Пектораліс (Павел Деревянко), заскочений ідеєю підняти велику засніжену країну до європейського рівня. Але й задуматися: про дивовижну різницю національних характерів, про підтекст того, що ми автоматично називаємо «загадковою російською душею», про філософське поняття «воля», яке можна прочитати через категорії свободи, бажання, принципів свободи та анархії. Все залежить від обставин.

28 липня, 19.00
МЦКІМ «Жовтневий»
(Київ, вул. Інститутська, 1)

МАГІЯ КОХАННЯ

Колишні «сатирикони́віці», а тепер актори скетч-шоу «6 кадрів» проведуть в Одесі «Сеанс любовної магії». В комедії з містичним ухилом ідеться про ворожок і білих магів, які справді прагнуть допомогти своїм клієнтам. Щоправда, останні не такі прості, як може видатися спочатку...

30 липня, 19.00
Український музично-драматичний театр ім. В. Василька (Одеса, вул. Пастера, 15)

МУЗ-АНШЛЮС

ГАСТРОЛІ Молода австрійська органістка Зігрід Гартнер від багатьох своїх колег відрізняється тим, що перші спроби гри на органі вона зробила у 8-річному віці. Відтоді дівчина закінчила одну консерваторію, два інститути та університет (Айзенштадт, Нойзідль-ам-Зеє, Штуттгарт), вступала з Віденським камерним оркестром, стала педагогом, архіваріусом, куратором виставки і навіть екскурсоводом по колекції органів Штуттгартського інституту музики, що налічує десяток виняткових інструментів різних епох. Програма київського концерту й буде екскурсією по творчості Йоганна Себастьяна Баха, Йозефа Гайдна, Фелікса Мендельсона, Макса Регера та Жана Алена з посткриптумом самої фрау Гартнер — твором «Жвавий інтерес до хроматизму: «В мирі разом засну і спатиму». Втім, зміст останнього трактується авторкою як «наслідування стилю».

30 липня, 19.30
Будинок органної та камерної музики (Київ, вул. В. Васильківська, 77)

ПО-ДОМАШНЬОМУ

Зважаючи на те, що новий проєкт Українського філармонійного товариства має типову назву «Шедеври музики доби романтизму», є сенс відвідувати не програми, а виконавців. Скрипаль Максим Грінченко, піаністка Катерина Баженова та флейтистка Тамара Рой — музиканти, київським меломанам майже рідні.

25 липня, 19.30
Музей «Хлібня»
(Київ, вул. Володимирська, 24)

КАЛЕНДАР ТИЖНЯ

МЕТРО LIVE MONO FM

Міні-фест за участі команд ZSUF (Psychedelic / Electronica), GODO (Alternative / Techno / Industrial), «Зелені Сестри» (Experimental / Folk / Live Electronics) та «Проджектор Джміль» (Alternative / Indie / Live Electronics).

24 липня, 19.00. Клуб «Метро» (Львів, вул. Зелена, 14)

«РЕЗУС БЛЮЗ»

Концерт українського гурту, який за блюзовою назвою приховав власну залюбленість у джаз-фольк і джаз-рок.

24 липня, 19.30. Клуб «Оболонь» (Луцьк, вул. Коперника, 8а)

«ПОТЯГ ДО ЯРЕМЧЕ»

Художньо-літературно-музичний фестиваль: митці змалювуватимуть колорит імпрези; Юрко Іздрик, Ірена Карпа, Сергій Жадан, Тарас Прохасько, Андрій Любка читатимуть тексти; гурти «Джамбібум», «Цвіт Кульбаби», «Брати Гадюкіни» відповідатимуть за концертну частину.

25 липня. Яремче, Івано-Франківська обл.

ANTENNA + СКРУДГ

Даблсет київської й чернігівської команд для шанувальників альтернативи та гранжу.

28 липня, 22.00. Клуб «44» (Київ, вул. Хрещатик, 44)

METAL HEAD'S MISSION

Музичний фестиваль важкого року запрошує фанатів формацій Cryptopsy, Sadist, Grave, Trauma, Perimetr, End Name, Grimfaith, Cthulhu Rise, «Тол», «АННА».

31 липня – 2 серпня. с. Морське (Судацький р-н., АР Крим)

«СТАН СВІДОМОСТІ»

Проєкт шведських художниць Анни Віоли Халберг і Анніки Карлсон Ріксон досліджує глибоко особистісні проблеми людини, які суперечать суспільним потребам і настановам.

До 7 серпня. Муніципальна галерея (Харків, вул. Чернишевського, 15)

«МАЙБУТНЄ В СУЧАСНОМУ»

Виставка ікон миколаївської майстерні «Небо на землі» — віртуозне поєднання технік обробки каменю, живопису та ковальства.

До 9 серпня. Літературний музей (Одеса, вул. Ланжеронівська, 2)

ЗМІНА УПОДОБАНЬ Прямуючи до однієї зі столичних галерей на Андріївському узвозі, звернула увагу на строкатий крам продавців сувенірів. Погляд автоматично фіксував стандартний асортимент: обереги, ляльки, магніти, матрешки, прикраси, жакливі канапки з ікрою й пивні кухлі з заохочувальними написами... Стоп. Бачу щось новеньке. В лотках із футболками, де кілька років тому «панувала» помаранчева атрибутика та обличчя Ющенко й Тимошенко, сталися суттєві зміни. Тепер їх немає, адже з'явився новий герой принтів — чоловік зі скуйовдженим волоссям, неголеним обличчям і сумним поглядом. Поряд написано: «Всі брешуть». Ось так саркастичне кредо доктора Хауса замінило революційні гасла українських політиків. ■

▲
**НАТАЛІЯ
ПЕТРИНСЬКА**

▼
**ВАСИЛЬ
ВАСЮТИН**

ДЖИН ІЗ МОБІЛКИ Новий спосіб заробляти гроші придумали в Саудівській Аравії та Бангладеш. Обравши жертву й розвідавши всю інформацію про неї, аферисти набирали номер, представлялися джинами, які зійшли з небес, та вимагали переказати гроші на визначений рахунок. У випадку відмови обіцяли наслати лихо на родину. За три місяці поліція Бангладеш арештувала 24 духи, які вже встигли розбагатіти. Таки джини дуже схожі на людей. Один розкошує завдяки своїй злочинній спритності, а інший, невинуватий альтруїст, змушений задовільнятися квадратними сантиметрами житла старезної лампи. Аладдіну таки поталанило, що не мав стільникового. ■

ГЛИБИНИ НЕЗВІДАНОГО Колись викладачка атеїзму, втягнута нами, підступними студентами, в небезпечну дискусію, виклала останній аргумент — на її думку, вбивчий. «Якби Бог існував, наші космонавти... вони з ним побачилися б!...» Днями я відкрила, що вони з Ним можуть не просто бачитись, а й мирно співіснувати, — в музеї космосу, розташованому у... В'юницькій церкві 1833 року, що в Національному історико-етнографічному заповіднику «Перейслав». Кажуть, 30 років тому перейславські науковці таким чином урятували пам'ятку архітектури від знищення. Під склепінням цього унікального музею дуже добре відчуваєш, як душа прагне зірок. ■

▲
**МАР'ЯНА
ОЛІЙНИК**

▼
**РОМАН
КАБАЧІЙ**

ПАТИСОНИ Де не бачу патисони — скуповую. Хто куштував їх не лише маленькими в маринованому вигляді, й не настільки далекий від готування, щоб кидати їх разом із баклажанами в компот, знає: смачнішого овоча немає. Звісно, якщо застосовувати до них підходи середземноморської кухні. Овоч невибагливий, той самий вам кабачок, але на кожному кроці не лежить, і три гривні за кілограм не коштують. Інша річ у Польщі: продається в супермаркетах. І що найдивніше — не залежується, хоча польська кухонна традиція іноді більш ніж консервативна й «інородні тіла» на стіл допускає неохоче. Сподіваюсь, Україна як аграрна держава свій потенціал таки наростить, укупі з виробництвом патисонів. ■

ОПТИМІСТИЧНІ ЗАЯВИ Згорання електрочайника в нашій комунальній квартирі породило безліч «охів» та апокаліптичних пророцтв. «Як же?! Як же тепер ми грітимемо воду на чай?!» — ледь не плакав сусід Василь, уявляючи, як довго чекатиме окропу з нашої електроплитки, на котрій «робочі» тільки два диски з чотирьох. Купити новий не випало — в нас не було на це грошей. Чайника ми не маємо вже півроку. Призвичаїлися чекати чаю по півгодини, тим він став бажаніший і тому смачніший. Тож від імені нашої комунальної квартири переказуємо, що нам також не страшно відключення газу, перекирвання води й відмикання електроенергії. Оскільки ми маємо дрова, колодязі та свічки. ■

▲
**ВАЛЕНТИНА
КУЗИК**

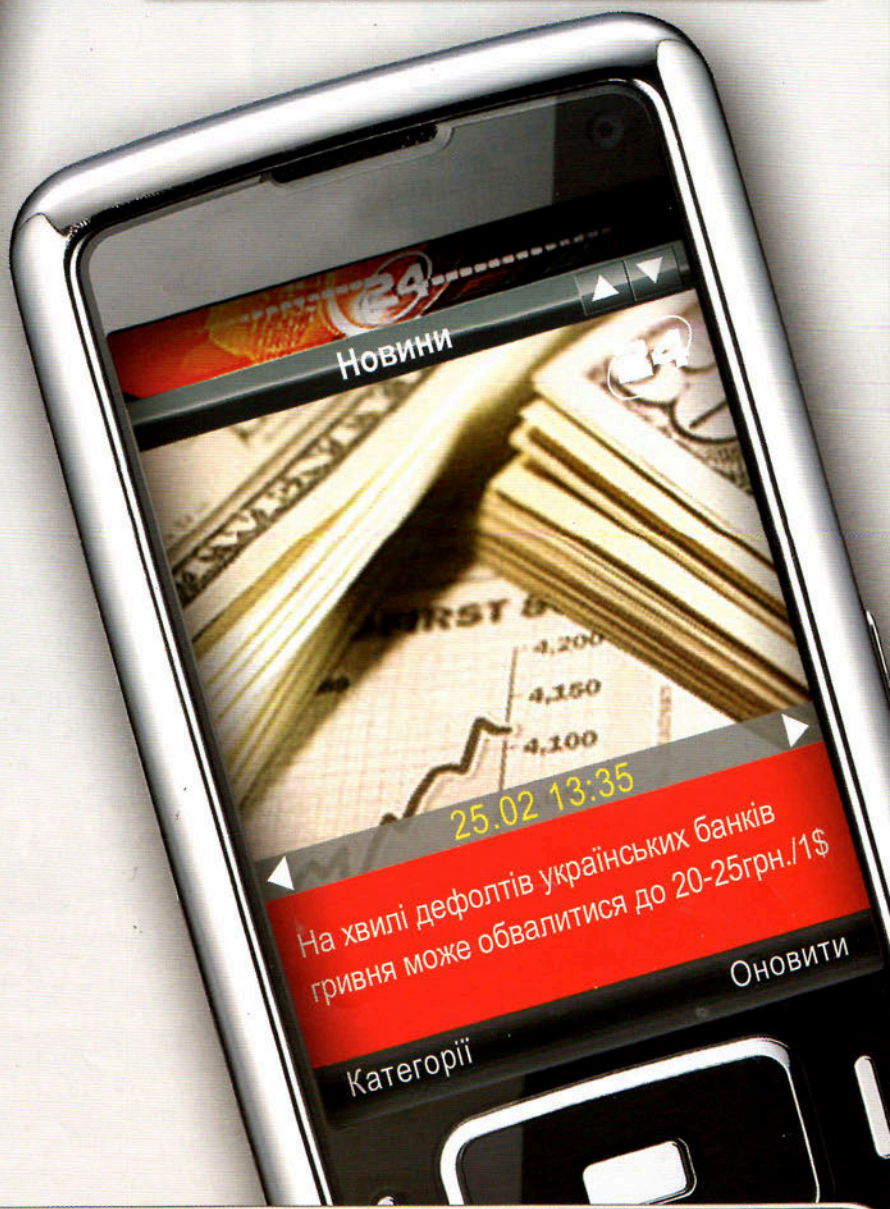
▼
**АНДРІЙ
ЕРМОЛЕНКО**

САЛЬСА-2 Музика заповнює мене, і саме зараз я відчуваю її, цю клятву Кубану, ЦЕЙ ПРОСТІР, що хотіли зжертви бактерії часу, але залишили його в спокої, тому що вони не владні над енергією наших тіл та над блиском очей, і голос у вухах, що кричить: «Йо, мен, ти живий, поки танцюєш, ти живий, поки вдихаєш запах її тіла, поту, ти живий, допоки відчуваєш цей ритм, ти живий, поки хочеш її». До цього часу в вухах співає Куба, й усміхнений Фідель у вигляді п'ятикутних зірок дивиться на океан, затагуєчись «Коїба-Бехік». І це нереальне ілюзорне життя, з зеленим чаєм і красивими жінками))) Віва Куба, віва сальса))) я живий!!! ■

текстове повідомлення

ЗАХОДЬ НА
mobile.24tv.com.ua
і встановлюй
БЕЗКОШТОВНО

ДИВИСЬ НОВИНИ
КОЛИ ЗРУЧНО

телеканал новин

ПОДРОБИЦІ НА САЙТІ
www.24tv.com.ua

Кардинально зрізаю витрати

Без щомісячних платежів та абонплати
5 коп./хв у корпорації, 50 коп./хв на інші напрямки
Найнижчі тарифи на міжнародні дзвінки

Тариф Просто Супер для малого та середнього бізнесу

Тариф у гривнях з урахуванням ПДВ. Додатково утримується збір до Пенсійного фонду в розмірі 7,5% з вартості послуги без урахування ПДВ.

www.mts.com.ua

Детальні умови за телефонами: для абонентів малого та середнього бізнесу — 8 (044) 240 0004, 8 (050) 462 0004, для ключових абонентів — 8 (044) 240 0001, 8 (050) 462 0001.
Вартість дзвінків — згідно з тарифами Вашого оператора.

ЗАТ «УМЗ», м. Київ, вул. Лейтенанта, 15

оператор бізнесу